

KDYŽ JSEM UMÍRALA

Halu Smithovi

DARL

Jewel a já se vracíme z pole, jdeme husím pochodem po pěšině. Ačkoli jsem patnáct stop před ním, každý, kdo se na nás dívá od skladiště bavlny, vidí Jewelův roztřepený a zlomený slamák míhat se o celou hlavu nad mým kloboukem.

Pěšina, hladce vyšlapaná a v červenci vypražená do tvrdosti cihel, běží rovně jako olovnice mezi zelenými řádkami ležící bavlny ke skladišti uprostřed pole, kde se otáčí a obchází skladiště ve čtyřech zaoblených pravých úhlech a zase se táhne dál přes pole, takhle vyšlapaná s rozplývající se přesností.

Skladiště bavlny je sroubené z hrubých klád, mezi nimiž už dávno vypadala výplň. Čtvercová stavba s rozbitou střechou, postavenou jenom pod svísel, se sklání v opuštěném bleskotavém rozkladu na slunci, jednoduché široké okno v obou protějších stěnách je obrácené k příhodům pěšiny. Když tam dojdeme, zahnu a jdu pěšinou, která obchází dům. Jewel, patnáct stop za mnou, se dívá přímo před sebe a jediným dlouhým krokem projde oknem. Jak ještě pořád zírá přímo dopředu bledýma očima, které jsou jako dřevo zasazené do dřevěného obličje, přejde čtyřmi dlouhými kroky podlahu se strnulou vážností reklamního Indiána z obchodu doutníky, v záplatovaných pracovních kalhotách a živý jenom od boků dolů, a jediným dlouhým krokem projde protějším oknem a

vyjde zase na pěšinu, zrovna když obcházím roh. Husím pochodem a pět stop od sebe, když je teď Jewel vpředu, jdeme dál pěšinou k úpatí srázu.

U studánky stojí Tullův vůz, přivázaný k zábradlí, opratě má ovinuté kolem sedadlového sloupku. Uvnitř vozu jsou dvě židle. Jewel se zastaví u studánky, vezme z větve vrby tykev a pije. Přejdu kolem něj, stoupám nahoru pěšinou a už slyším Cashovu pilu.

Když vyjdu na vršek, přestane už řezat pilou. Stojí v nastlaných hoblovačkách a zasazuje do sebe dvě prkna. Mezi stíněnými místy jsou žlutá jako zlato, jako roztavené zlato, a na hranách mají hladce zvlněné stopy čepele širočiny: Cash je dobrý tesař. Drží obě prkna na koze zasazená kolem hran ze čtvrtiny hotové truhly. Poklekne a zašilhá po hraně prken, pak je skloní a vezme širočinu. Dobrý tesař. Addie Bundrenová by si nemohla přát lepšího, lepší truhlu, ve které by ležela. To jí dodá důvěru a útěchu. Jdu dál k domu a za mnou zní

Klok. Klok. Klok.
širočiny.

CORA

Tak jsem nastřádala vajíčka a včera jsem pekla. Koláče se mi docela povedly. Jsme hodně odkázáni na slepice. Jsou to dobré nosnice, těch pár, co nám jich nechaly vačice a takoví neřádi. Taky hadi, v létě. Had vyřídí kurník jedna dvě. A tak když ty slepice měly stát o tolik víc, než manžel, pan Tull, počítal, a když jsem slíbila, že se to vyrovná větší snáškou, musím si dávat ještě větší pozor než dřív, protože jsme je nakonec vzali na mé naléhání. Mohli jsme sehnat na chov lacinější slepice, ale já jsem to slíbila, když mi slečna Lawingtonová radila, abych si obstarala dobrý chov, protože i manžel, pan Tull, uznává, že se dobré plemeno krav nebo prasat za delší čas vyplatí. A tak když jsme přišli o takovou spoustu slepic, nemůžeme si dovolit sami si dopřávat vajíčka, protože bych nenesla, kdyby mě manžel, pan Tull, huboval, když jsme je vzali na moje naléhání. A tak když mi slečna Lawingtonová pověděla o těch koláčích, napadlo mě, že je můžu upíct a vydělat jedním rázem tolik, abych zvýšila čistou hodnotu hejna o cenu dvou kusů. A že když pokaždé ušetřím jedno vejce, ani ta vajíčka mě nebudou nic stát. A ten týden snášely tak dobře, že nejen že jsem nastřádala dost vajec ještě k těm, co jsme se zavázali prodat, a upekla jsem z nich koláče, ale nastřádala jsem jich tolik, aby ani mouka, cukr a kuchyňské dříví mě nic nestály. A tak jsem včera pekla

a dávala jsem si větší pozor, než když jsem doposud něco pekla, a ty koláče se mi docela povedly. Ale když jsme dneska dopoledne přijeli do města, slečna Lawingtonová mi řekla, že si to ta dáma rozmyslela a nebude vůbec ten večírek pořádat.

„Stejně měla ty koláče vzít,“ povídá Kate.

„No tak teda,“ povídám, „já myslím, že je teď už vůbec nemohla potřebovat.“

„Měla je vzít,“ povídá Kate. „Ale ty bohaté městské dámy si to můžou rozmyslet. Chudý lidi nemůžou.“

Bohatství nic neznamená před tváří Hospodina, neboť Bůh vidí až do srdce. „Možná že je budu moct v sobotu prodat na trhu,“ povídám. Opravdu se mi povedly.

„Dva dolary za kus nedostaneš,“ povídá Kate.

„No ale vždyť mě vlastně nic nestály,“ povídám. Nastřádala jsem je a vyhandlovala jsem jich tucet za cukr a za mouku. Vlastně jako by mě ty koláče nic nestály, vždyť i manžel, pan Tull, uznává, že vajíčka, co jsem nastřádala, byla navíc a šla nad to, co jsme se zavázali prodat, a tak jako bychom byli ta vajíčka našli nebo jako by nám je někdo dal.

„Měla ty koláče vzít, když ti to vlastně slíbila,“ povídá Kate. Hospodin vidí až do srdce. Jestli je to boží vůle, aby některý lidi měli odlišné představy o slušnosti než jiný lidi, nesluší se, abych brala v potaz boží rozhodnutí.

„Myslím, že se jí vůbec nehodily,“ povídám. Ostatně se mi opravdu povedly.

Prošivanou deku má přitáženou až k bradě, i když je takové vedro, a vyčuhují jí jenom obě ruce a obli-

čej. Je opřená o polštář a hlavu má zvednutou, aby viděla z okna, a my slyšíme Cashe pokaždé, když vezme do rukou širočinu nebo pilu. Kdybychom byli hluší, skoro bychom mohli pozorovat její obličej, a slyšeli bychom Cashe, viděli ho. Obličej má vyčerpaný, a tak se kosti rýsují v bílých čarách hned pod kůží. Oči má jako dvě svíčky, když se člověk dívá, jak odkapávají do jamek železných svícňů. Ale nespočinulo na ní věčné a nekonečné vykoupení a milost boží.

„Povedly se mi opravdu pěkně,“ povídám. „Ale koláčům, jaké pekla Addie, se nevyrovnají.“ Na povlaku polštáře je vidět, že ho prala a žehlila ta holka, jestli ho vůbec vyžehlila. Snad se jí tím odhalí její slepota, když tam leží vydaná na milost a péči čtyř mužských a splašené holky. „V tomhle kraji žádná ženská neumí tak pít, jak uměla Addie Bundrenová,“ povídám. „Vědět, že zase vstane a začne pít, tak bychom ty naše vůbec neprodaly.“ Pod dekou je z ní jenom takový hrbolek, jako by tam ležela nějaká tyčka, a jen podle toho, jak šustí kukuřičné slupky v matraci, se pozná, že dýchá. Ani vlasy na tváři se jí nehýbají, ačkoli přímo nad ní stojí ta holka a ovívá ji vějířem. Před našima očima si přendá vějíř do druhé ruky, ale nepřestane jí přitom ovívat.

„Ona spí?“ šeptá Kate.

„Jenom se dívá tamhle na Cashe,“ povídá ta holka. Slyšíme, jak řeze prkno pilou. Zní to jako chrápání. Eula se otočí na truhlíku a podívá se z okna. Pod tím červeným kloboukem vypadají její korále opravdu pěkně. Člověk by neřek, že stály jenom pětadvacet centů.

„Měla ty koláče vzít,“ povídá Kate.

Ty peníze by se mi byly opravdu hodily. Ale vlastně mě nic nestály, jenom to upečení. Můžu mu říct, že každý se může trefit vedle, ale někdo na to taky musí doplatit. Můžu mu to říct. Můžu mu říct, že ne každý může svoje chyby sníst.

Někdo přichází síní. Je to Darl. Když jde kolem dveří, nenahlídne dovnitř. Eula se na něho dívá, jak jde dál a vzadu zase zmizí z očí. Zvedne ruce a zlehka se dotkne korálů a pak vlasů. Když pozná, že se na ni dívám, nasadí bezvýrazný pohled.

DARL

Na zadní verandě sedí táta s Vernonem. Táta si sype z víčka tabatěrky šňupavý tabák na dolní pysk, který drží dvěma prsty roztažený. Když procházím verandou a nabírám tykví z vědra vodu a piju, ohlídnou se.

„Kdepak je Jewel?“ zeptá se táta. Už jako kluk jsem se naučil, oč líp chutná voda, když chvíli stála v cedrovém vědru. Čiší z ní vlahý chlad, má slabou příchut, jako když v cedrech voní žhavý červencový vítr. Voda musí stát odražená aspoň šest hodin a musí se pít z tykve. Nikdá by se neměla pít z kovové nádoby.

A v noci chutná ještě líp. Dřív jsem lehával v síni na slavníku a čekal jsem, až uslyším, jak všichni spí, abych moh vstát a vrátit se k vědru. Bude černé na černé polici, nehybná hladina vody jako kulatý otvor v prázdnotě, a než ji rozčeřím k životu naběračkou, snad uvidím ve vědru pár hvězd a snad pár hvězd v naběračce, než se napiju. Pak jsem vyrostl a byl starší. Čekával jsem, dokud všichni neusnuli, abych moh ležet s vyhrnutým podolkem košile, poslouchal jsem, jak všichni spí, cítil jsem sám sebe, aniž jsem se sebe dotýkal, cítil jsem, jak mi přes pohlaví vane chladivé ticho, a byl jsem zvědavý, jestli to Cash tam ve tmě taky tak dělá, dělá to snad už dva roky, než jsem to moh chtít nebo moh dělat já.

Táta má ošklivě znetvořené nohy, prsty na nich zmrzačené, ohnuté a zkroucené, a až na palce nemá v prstech vůbec žádné nehty, to od té těžké práce v moku v doma ušitých botách, když byl ještě kluk. U jeho židle stojí bagančata. Vypadají, jako by byly vysekaný z litiny tupou sekerou. Vernon byl v městě. Nikdá jsem ho neviděl ject do města v pracovních kalhotách. Říkají, že je to vlivem jeho ženy. Jeden čas taky učila ve škole.

Vyšplíchnu kal z naběračky na zem a otřu si ústa rukávem. Do rána bude pršet. Možná že ještě než se setmí. „Šel do chlíva,“ povídám. „Zapřáhá potah.“

Blázní tam s tím koněm. Projde chlívem na pastvíska. Koně není vidět: je až tam mezi borovými semenáčky, v chládku. Jewel hvízdne, jednou a pronikavě. Kůň odfrkne, a tu ho Jewel uvidí, jak se na okamžik křiklavě zaleskne mezi modrými stíny. Jewel znova hvízdne, kůň se strnulýma nohama klouzavě přiběhne dolů po svahu, stíhává a třepe ušima, koulí nesouměrnými očima a zastaví se celých dvacet stop od Jewela, stojí k němu bokem a v kočkovitě hravém a ostrážitém postoji ho přes plec pozoruje.

„No tak, pojd sem,“ povídá Jewel. Kůň se pohne. Pohybuje se tak rychle, že jeho zkrabatělá srst vířivě plápolá jako nesčetné plameny. Jak kůň pohazuje hřívou a ocasem a koulí očima, znova krátce vyrazí, skáká v oblouku, zase se s nohama přitaženými k sobě zastaví a pozoruje Jewela. Jewel k němu přímo vykročí, ruce drží při bocích. Až na Jewelovy nohy vypadají na slunci jako dvě postavy vytesané pro nějaký zběsilý živý obraz.

Když se ho Jewel může už skoro dotknout, kůň se

postaví na zadní nohy a sekne předními nohama po Jewelovi. Tu Jewela obklopí třpytivá změť kopyt jako v nějaké vidině křidel; mezi nima, pod vzpřímenou hrudí se pohybuje s bleskotavou pružností hada. Na okamžik, než to škubnutí dospěje do paží, vidí celé své tělo odpoutané od země, jak se ve vodorovné poloze míhá s hadí mrštností, až najde koňovy nozdry, a zase se dotkne země. Pak oba ztuhnou, nehybní, hrůzní, kůň zvrácen dozadu na ztuhlých, chvějících se nohou, se skloněnou hlavou; Jewel s patami zarytými do země jednou rukou odráží koňův dech, krátkými rozmachy, nesčetnými a mazlivými, poplácává koně po šíji a s oplzlou zběsilostí mu nadává.

Oba stojí v strnulém hrůzném zastavení, kůň se chvěje a sténá. Pak se Jewel octne koni na hřbetě. Vznese se vzhůru a vířivě se snaší jako prásknutí bičem, jeho tělo se ve vzduchu přizpůsobuje podle koně. V dalším okamžiku stojí kůň s roztaženými nohama a se skloněnou hlavou, než vyrazí v pohyb. V řadě skoků, škubajících páteří, přičemž Jewel sedí jako pijavice vysoko na koňově kosti kohoutku, sjíždějí s kopce k plotu a tam se kůň opět shrbí k rychlému zastavení.

„No tak,“ povídá Jewel, „už toho můžeš nechat, jestli toho máš dost.“

V chlívě Jewel sklouzne v běhu na zem, ještě než se kůň zastaví. Kůň vejde do svého stání a Jewel jde za ním. Aniž se kůň ohlídně, kopne po něm, praští jedním kopytem do stěny, jako když práskne výstřel z pistole. Jewel ho kopne do břicha; kůň ohne šíji dozadu, vycení zuby; Jewel ho uhodí pěstí přes tla-

mu, proklouzne ke žlabu a vyleze na něj. Drží se jeslí se senem, skloní hlavu a vykoukne přes hořejšky stání dveřma ven. Pěšina je pustá; odtud nemůže dokonce ani slyšet, jak Cash řeže pilou. Hrábne nahoru, honem stáhne plnou náruč sena a nacpe ho do jeslí.

„Žer,“ povídá. „Hod' to do sebe, ať to nikdo nevidí, dokud můžeš, ty neřáde rozmazlená. Ty převíte sladká,“ povídá.

To protože je pořád tam venku, hned pod oknem, stlouká kladivem a řeže pilou tu zatracenou truhlu. Tam kde ho maminka musí mít na očích. Tam kde každé její vdechnutí je plné jeho tlučení a řezání a kde ho má maminka na očích, jak říká Podívej. Podívej, jakou dobrou rakev pro tebe dělám. Řek jsem mu, aby s tím šel někam jinam. Povídám, Proboha, copak ji chceš vidět v té truhle? Jako když byl malý kluk a maminka řekla, že kdyby měla trochu umělého hnojiva, zkusila by vypěstovat nějaké květiny, a on vzal pánev na pečení chleba a přinesl ji z chlíva plnou hnoje.

A teď tu ti ostatní sedí jako luňáci. Čekají a ovívají se. Protože jsem řek, Kdybys tak na tom pořád neřezal a nepřibíjel, že člověk nemůže ani spát, a její ruce leží na dece jako dva vykopané kořeny a chtěly by umýt a člověk je nemůže zbavit špíny. Vidím vějíř a ruku Dewey Dell. Řek jsem, kdybyste ji aspoň nechali na pokoji. To řezání pilou a tlučení, a pořád se tak rozvíruje vzduch na jejím obličejí, že když je člověk unavený, nemůže ho dýchat, a ta zatracená širočina seká Do toho. Do toho. Do toho, až se každý, kdo jde silnicí, musí zastavit a podívat se na to a říct, jaký je to skvělý tesař. Kdyby to jenom bývalo se mnou, když Cash spadnul z toho kostela, a kdyby to jenom bývalo se mnou, když táta ležel nemocný,

protože na něj spadnul ten náklad dříví, tak by to nedělala s každým mizerou v okrese, který na ni přijde čumět, protože jestli je Bůh, tak k sakru nač je? Byli bychom jenom já a ona na vysokém kopci a já bych shazoval z kopce kamení jim do obličej, sbíral bych kamení a házel bych ho dolů z kopce jim do obličej a do zubů a tak dále, panečku, až by byla zticha, a ta zatracená širočina by nesekala. Do toho. Do toho a mohli bychom být zticha.

DARL

Díváme se, jak Vernon přichází kolem rohu a stoupá po schodech. Nedívá se na nás. „Jste připraveni?“ povídá.

„Jestli už máte zapraženo,“ řeknu. Dodám, „Počkejte.“ Zastaví se, dívá se na tátu. Vernon si odplivne, ani se přitom nepohne. S důstojnou a rozvážnou přesností plivne do podobeného prachu pod verandou. Táta si pomalu mne ruce o kolena. Zírá přes hřeben srázu do dálky po krajině. Jewel se na něj na chvílku zadívá, pak zajde k vědru a znova se napije.

„Mně je nerozhodnost protivná jako každému jinému,“ povídá táta.

„Znamená to tři dolary,“ povídám. Táta má košili na hrbu vyrudlou víc než na ostatních místech. Na košili nemá žádnou skvrnu od potu. Nikdá jsem neviděl na jeho košili propocené místo. Jednou, když mu bylo dvaadvacet let, se rozstonal z práce na slunci a vykládá lidem, že jestli se někdy zapotí, tak umře. Myslím, že tomu věří.

„Ale jestli maminka nevydrží, než se vrátíte,“ povídá. „Bude zklamaná.“

Vernon plivne do prachu. Ale do rána bude přšet.

„Ona s tím počítala,“ povídá táta. „Bude chtít, abychom vyjeli hned. Já ji znám. Slíbil jsem jí, že tady budu mít pořád připravený potah, a ona s tím počítá.“

„No tak to teda rozhodně budem potřebovat ty tři dolary,“ povídám. Táta zírá přes krajinu, mne si ruce o kolena. Od té doby, co mu vypadaly zuby, ústa se mu v pomalém rytmu propadají, když si dá na dánské šňupavý tabák. Se strniskem na bradě vypadá jako starý pes. „Radši by ses měl brzo rozhodnout, abychom se tam dostali a naložili to před setměním,“ povídám.

„S maminkou to není tak zlé,“ říká Jewel. „Drž hubu, Darle.“

„To je pravda,“ povídá Vernon. „Dneska vypadá za poslední týden nejlíp. Než se s Jewelem vrátíte, tak už vstane.“

„Vy byste to měl vědět,“ říká Jewel. „Chodíte se sem dost často na ni dívat. Vy nebo vaše rodina.“ Vernon se na něj podívá. V Jewelově krevnatém obličejí vypadají oči jako kousky bledého dřeva. Je o hlavu vyšší než my všichni ostatní, vždycky byl. Vykládal jsem jim, že právě proto ho maminka vždycky víc tloukla a víc se s ním mazlila. Protože ho je po domě víc vidět. Vykládal jsem jim, že právě proto mu dala jméno Jewel, klenot.

„Drž hubu, Jewele,“ povídá táta, ale jako by moc neposlouchal. Zírá přes krajinu a mne si kolena.

„Moh by sis vypůjčit Vernonův potah a my bychom vás dohonili,“ povídám. „Kdyby nevydržela, než se vrátíme.“

„Ale drž tu zatracenou hubu,“ říká Jewel.

„Ona bude chtít ject v našem voze,“ povídá táta. Mne si kolena. „Jestlipak by to bylo některému člověku protivnější.“

„Leží tamhle a dívá se, jak Cash přirezává tu za-

tracenou...“ říká Jewel. Mluví příkře, divoce, ale neřekne to slovo. Jako když malý kluk pokouší ve tmě svoji odvahu a najednou zmlkne vyděšený svým vlastním hlukem.

„Ona to tak chtěla, chce ject v našem voze,“ povídá táta. „Bude se jí líp odpočívát, když bude vědět, že je to dobrý vůz a náš. Měla vždycky smysl pro domácnost. Víš to dobře.“

„Tak ať je to náš vůz,“ říká Jewel. „Ale jak můžeš krucinál čekat, že bude —“ podívá se na tyl tátovy hlavy, jeho oči jsou jako bledé dřevěné oči.

„To se ví,“ povídá Vernon, „ona vydrží, dokud to nebude vyřízené. Ona vydrží, dokud nebude všechno připravené, dokud nepřijde její chvíle. A když jsou teď silnice v tomhle stavu, za chvíli ji dovezete do města.“

„Vypadá to na déšť,“ povídá táta. „Já jsem smolař. Vždycky jsem byl.“ Mne si ruce o kolena. „Ten zatracený doktor, může přijet každou chvíli. Moh jsem mu vzkázat až tak pozdě. Jestli přijede zítra a řekne jí, že se blíží její hodina, tak by nečekala. Já ji znám. Vůz nebo ne, ona by nečekala. Pak bude rozčilená, a já bych ji nechtěl rozčilit za nic na světě. Bude nedočkává, když má tam v Jeffersonu rodinný hrob a její příbuzní tam na ni čekají. Dal jsem jí svoje slovo, že ji tam s klukama dovezem tak rychle, jak mezci dokážou, aby mohla klidně odpočívát.“ Mne si ruce na kolenu. „Ještě žádnému člověku to nebylo protivnější.“

„Kdyby každý tak krucinál nehořel nedočkáostí, aby ji tam odvez,“ říká Jewel tím příkrým, divokým hlasem. „Když Cash stojí celý den přímo pod tím oknem, stlouká kladivem a řeže pilou tu —“

„Bylo to její přání,“ povídá táta. „Nemáš k ní lásku ani ohledy. Nikdá jsi neměl. Nebudem nikomu zavázání,“ povídá, „ona a já. Ještě nikdá jsme nebyli a jí se bude odpočívát líp, když to bude vědět, a taky že její vlastní krev nařezala prkna a zatloukla hřebíky. Vždycky byla taková, že všechno po sobě uklidila.“

„Znamená to tři dolary,“ povídám. „Chceš, abychom jeli, nebo ne?“ Táta si mne kolena. „Vrátíme se zítra do západu slunce.“

„No tak teda...“ povídá táta. Dívá se přes krajinu, rozčuchaný, pomalu žmoulá dásněmi šňupavý tabák.

„Tak pojď,“ říká Jewel. Sestupuje se schodů. Vernon čistotně plivne do prachu.

„No tak teda do západu slunce,“ povídá táta. „Nechtěl bych ji nechat čekat.“

Jewel se ohlídne, pak zajde za dům. Vejdu do síně, a než se dostanu ke dveřím, slyším hlasy. Jak se náš dům trochu naklání s kopce, síní pořád táhne zdola nahoru slabý průvan. Když u předních dveří upadne pírkó, zvedne se a nese se při stropu a sklání se dozadu, až se dostane do snášejícho se proudu u zadních dveří; a tak taky hlasy. Když člověk vejde do síně, znějí, jako by mluvily ze vzduchu nad jeho hlavou.

Byla to ta nejhezčí věc, jakou jsem kdy viděla. Jako by věděl, že ji už nikdy nespátří, že ho Anse Bundren odhání od smrtelného lože jeho matky, aby ji už nikdá na tomhle světě nespátřil. Vždycky jsem říkala, že Darl je jiný než ti ostatní. Vždycky jsem říkala, že on jediný z nich má povahu své matky a cítí opravdovou lásku. Takový není Jewel, ten, kterého tak těžce porodila a tak rozmazlovala a hýčkala, a který mívával záchvaty vzteklého trucování nebo rozmrzelosti, vymýšlel si čertoviny, aby ji čertovsky trápil, až bych mu byla někdy nabančila. A on nepříjde a nedá jí sbohem. A nevynechá příležitost vydělat ještě ty tři dolary i za cenu matčina posledního polibku. Skrz naskrz Bundren, nikoho nemiluje, stará se jenom o to, jak něco získat s nejmenší námahou. Můj manžel, pan Tull, říká, že je Darl žádal, aby počkali. Říkal, že je Darl prosil skoro na kolenou, aby ho neutili opustit ji v takovém stavu. Ale nic naplat, Anse a Jewel musejí vydělat ty tři dolary. Nikdo, kdo Ansa zná, by nečekal nic jiného, ale když člověk pomyslí na toho chlapce, na Jewela, že prodá všechny ty roky matčina sebezapírání a otevřeného nadřívání — mě neoklamou: pan Tull říká, že paní Bundrenová měla ráda Jewela nejmiň ze všech, ale já do toho vidím líp. Poznala jsem, že mu nadřívuje, té jeho stejné vlastnosti, kvůli které se spřáhla s Ansem Bundre-

nem, ačkoli pan Tull říká, že ho měla otrávit — za tři dolary a odepre umírající matce poslední polibek.

Vždyť přece v posledních třech týdnech jsem k nim zašla, kdykoli jsem mohla, někdy jsem přicházela, i když jsem neměla, zanedbávala jsem vlastní rodinu a povinnosti, aby u ní v jejích posledních hodinách někdo byl a ona se nemusela octnout před tím velikým neznámem bez jediné známé tváře, která by jí dodávala odvalu. Ne že bych za to zasloužila uznání: to samé budu očekávat pro sebe. Ale díky Bohu to budou obličej mého drahého příbuzného, z mé krve a těla, neboť můj manžel a děti mi přinesli větší požehnání než většině jiných, i když to někdy byly trpké zkoušky.

Žila jako osamělá žena, osamělá ve své hrdosti, a pokoušela se přesvědčit lidi o něčem jiném, skrývala skutečnost, že jí tam její rodina jenom trpí, protože ještě nevychladla v rakvi, když jí už odváželi čtyřicet mil daleko, aby ji pohřbili, a vysmívali se tím činem vůli boží. Když odmítli nechat ji ležet ve stejné hlině, jako leží ti Bundrenové.

„Ale ona tam chtěla,“ povídá manžel, pan Tull. „Bylo to její přání, ležet mezi svými příbuznými.“

„Tak proč tam nejela zaživa?“ povídám já. „Ani jeden z nich by jí v tom nebyl bránil, když dokonce i ten malý je teď už skoro dost starý, aby byl takový sobec a měl takové kamenné srdce jako ti ostatní.“

„Bylo to její přání,“ říkal manžel, pan Tull. „Slyšel jsem, jak Anse říká, že je to její přání.“

„A ty ovšem Ansovi věříš,“ povídám. „Člověk jako ty mu věří. Nic mi nevykládej.“

„Věřím mu jenom v takových věcech, kde nemůže

doufat, že ze mě něco vyloudí tím, když ty věci zaťaj,“ říká manžel, pan Tull.

„Nic mi nevykládej,“ povídám já. „Ženino místo je u jejího manžela a dětí, zaživa nebo po smrti. Čekal bys ode mne, že až přijde moje hodina, že bych chtěla opustit tebe a holky a vrátit se do Alabamy, kterou jsem z vlastní vůle opustila, abych spojila svůj osud s tvým osudem v dobrém i ve zlém až do smrti i po ní?“

„No ale lidi jsou různý,“ povídá on.

„To taky doufám. Snažila jsem se žít správně před Bohem i lidma, ke cti a posile svého křesťanského manžela a pro lásku a úctu svých křesťanských dětí. Tak, abych až se uložím s vědomím své povinnosti a odměny na věčnosti, byla obklopena milujícími obličejí a ke své odměně na věčnosti si nesla poslední polibky všech svých milovaných. Ne jako když Addie Bundrenová umírá sama a ukrývá svoji hrdost a svoje zlomené srdce. Odejde ráda. Když tam leží s podepřenou hlavou, aby viděla, jak jí Cash stlouká rakev, musí se na něj dívat, aby to neodbyl, což je mu podobné, a ti mužští dbají jenom o to, jestli mají ještě čas vydělat si tři dolary, než začne přšet a řeka moc stoupne, aby se přes ni ještě dostali. Kdyby se nebyli rozhodli odvízt ten poslední náklad, byli by jí nejspíš naložili na prošívané dece do toho vozu a nejdřív by přejeli přes řeku a pak by se zastavili a dopřáli jí čas umřít takovou křesťanskou smrtí, jakou by jí dovolili.“

S výjimkou Darla. To byla ta nejhezčí věc, jakou jsem kdy viděla. Někdy ztrácím na chvíli víru v lidskou dobrotu; připadají mě pochybnosti. Hospodin

mi však vždycky víru vrátí a odhalí mi štědrost své lásky ke všem tvorům. Ale takový není Jewel, ten, kterého vždycky hýčkala, ten ne. Ten se hnal za těmi třemi dolary. Byl to Darl, o kterém lidi říkají, že je divný, líný, doma jenom sem tam do práce stejně jako Anse, zatímco Cash je dobrý tesař a vždycky má víc práce, než ke které se dostane, a Jewel vždycky provádí něco, čím si vydělá trochu peněz nebo lidských řečí, a ta polonahá holka pořád stojí nad Addie s vějířem, aby pokaždé, kdyby se někdo pokusil na ni promluvit a povzbudit ji, honem odpověděla za ni, jako by se pokoušela zabránit tomu, aby se k ní vůbec někdo přiblížil.

Byl to Darl. Přišel ke dveřím a zůstal tam stát a díval se na svoji umírající matku. Jenom se na ni díval, a já jsem zase pocítila štědrost lásky boží a boží milost. Poznala jsem, že s Jewelem to jenom předstírala, ale že porozumění a pravá láska panuje mezi ní a Darlem. Jenom se na ni díval, dokonce ani nevěšel dovnitř, aby ho neviděla a nerozčilila se, kdyby věděla, že ho Anse odhání a on ji už nikdá neuvidí. Neříkal nic, jenom se na ni díval.

„Co chceš, Darle?“ zeptala se Dewey Dell, nepřestávala ji ovívat vějířem, promluvila rychle, ani jeho k ní nepustila. Neodpověděl. Jenom stál a díval se na svoji umírající matku, srdce mu příliš překypovalo, než aby tam bylo místo pro slova.

Když se to stalo prvně, já a Lafa jsme česali v řádce. Táta se nechce zpotit, protože by se smrtelně rozstonal, a tak každý, kdo přijde, nám pomáhá. A Jewel se o nic nestará a v tom, že by se staral, není náš příbuzný, v starání není náš příbuzný. A Cash rád rozřezává pilou ty dlouhé horké smutné žluté dny na prkna a k něčemu je přibíjí. A táta si myslí, že sou sedí budou vždycky tak pomáhat jeden druhému, a proto má vždycky plné ruce práce, aby nechal sou sedy dělat za sebe a aby se to dovtipili. A já jsem si pomyslela, že to Darl na mě nepoví, když sedí při večeři za stolem a oči má zatoulané někam dál, než je jídlo a lampa, má je plné krajiny vyhrabané z jeho lebky a ty díry jsou plné dalek za naší krajinou.

Česali jsme v řádce, les se víc a víc blížil a s ním to tajemné šero, česali jsme cestou k tomu tajemnému šeru do mého pytle a do Lafa pytle. Protože když byl pytel zpola plný, řekla jsem, že na tom nezáleží, jestli chci nebo nechci, protože jsem řekla, že jestli bude pytel plný, než dojdeme k lesu, tak to nebude moje vina. Řekla jsem, že jestli to bude znamenat, že to nemám udělat, tak pytel nebude plný a já zahnu k další řádce, ale jestli bude pytel plný, tak si nemůžu pomoci. Bude to znamenat, že to přece jenom musím udělat a nemůžu si pomoci. A česali jsme cestou k tomu tajemnému šeru a naše oči splynuly,

když se moje ruce a jeho ruce dotýkaly, a já jsem mlčela. Řekla jsem, „Co to děláš?“ a on povídá, „Česám do tvého pytle.“ A tak když jsme přišli ke konci řádky, byl plný a nemohla jsem si pomoci.

Tak se to stalo, protože jsem si nemohla pomoci. Tenkrát se to stalo, a tu jsem uviděla Darla a on to věděl. Řek, že to ví, beze slov, stejně jako mi pověděl, že maminka umře, beze slov, a já jsem poznala, že to ví, protože kdyby byl řek, že to ví, slovy, nebyla bych věřila, že tam byl a viděl nás. Ale on řek, že to opravdu ví, a já jsem řekla, „Povíš to na mě tátovi a jeho zabiješ?“, řekla jsem to beze slov a on řek „Proč?“ beze slov. A právě proto s ním můžu mluvit, když vím a mám vztek, že on to ví.

Darl stojí ve dveřích a dívá se na ni.

„Co chceš, Darle?“ povídám.

„Ona umře,“ říká on. A ten starý sup Tull se jde podívat, jak umírá, ale já je umím přechytračit.

„Kdy umře?“ ptám se.

„Než se vrátíme,“ povídá on.

„Tak proč s sebou bereš Jewela?“ ptám se.

„Chci, aby mi pomoh nakládat,“ povídá on.

TULL

Anse si pořád mne kolena. Pracovní kalhoty má vyrudlé; na jednom kolenu je soukenná záplata, ustřižená ze svátečních kalhot a tak hladce ošoupaná, že vypadá jako ze železa. „Žádnému člověku to není protivnější než mně,“ povídá.

„Člověk musí někdy vidět dopředu,“ říkám. „Ale ať se to veme tak nebo tak, na žádný způsob to nebude škoda.“

„Ona bude chtít, abychom vyrazili hned,“ povídá on. „I tak je do Jeffersonu dost daleko.“

„Ale silnice jsou teď v dobrém stavu,“ říkám. Jenže dneska v noci bude pršet. Ostatně jeho rodina pohřbívá svoje mrtvé u Nové naděje, ani ne tři míle odsud. Ale to je akorát celý on, že se oženil s ženskou, která se narodila na den perné jízdy na koni daleko a musí mu umřít.

Vyhlíží přes krajinu a mne si kolena. „Žádnému člověku to není tak protivné,“ povídá.

„Oni se vrátí ještě dávno předtím,“ povídám. „Já bych si s tím vůbec nedělal hlavu.“

„Znamená to tři dolary,“ říká on.

„Třeba nebude potřeba, aby tedka pospíchali zpátky,“ povídám. „Aspoň doufám.“

„Ona má na kahánku,“ povídá on. „Upjala se k tomu.“

Ženské mají opravdu těžký život. Některé ženské.

Pamatuju si, že se maminka dožila víc než sedmdesáti roků. Pracovala denně za každého počasí; od té doby, co se jí narodil poslední kluk, ani jeden den nestonala, až pak jednou se tak nějak rozhlídla kolem sebe a potom si šla vytáhnout tu krajka lemovanou noční košili, kterou měla už pětáctyřicet let a kterou nikdá nevyndala z prádelníku, navlíkla si ji, lehla si do postele, přitáhla si pokrývky a zavřela oči. „Vy všickni se budete muset starat o tátu, jak nejlíp můžete,“ povídá. „Já jsem už unavená.“

Anse si mne ruce o kolena. „Pámbu dal, Pámbu vzal,“ povídá. Slyšíme, jak Cash za rohem tluče kladivem a řeže pilou.

To je pravda. Nikdo nikdá neřek větší pravdu. „Pámbu dal, Pámbu vzal,“ říkám.

Nahoru na kopec přichází ten kluk. Nese rybu skoro tak velikou, jako je sám. Hodí ji na zem, zachrčí „Ha“ a plivne přes rameno jako dospělý mužský. Setsakra, skoro tak veliká ryba jako on.

„Copak to máš?“ povídám. „Prase? Kdepaks to splášil?“

„Dole u mostu,“ povídá. Převrátí rybu, spodní strana, kde je ryba mokrá, se polepila blátem, oči má zastřené, choulí se pod blátem.

„Ty ji chceš nechat ležet tady?“ povídá Anse.

„Chci ji ukázat mamince,“ říká Vardaman. Podívá se ke dveřím. Slyšíme hovor, který přichází ven průvanem. Taky Cashe, jak Cash tluče a buší kladivem do prken. „Má tam návštěvu,“ povídá.

„To jsou jenom naši,“ říkám. „Taky se rádi podívají na tu rybu.“

Mlčí a dívá se na dveře. Pak se podívá na rybu,

kteřá leží v prachu. Převrátí ji nohou, rýpne palcem do vypouklého oka a dloube do něj. Anse vyhlíží přes krajinu. Vardaman se podívá Ansovi do obličeje, pak se podívá na dveře. Obrátí se a zamíří k rohu baráku, když tu na něj zavolá Anse, ani se přitom neohlídne.

„Vykuchej tu rybu,“ povídá Anse.

Vardaman se zastaví. „Proč ji nemůže vykuchat Dewey Dell?“ říká.

„Vykuchej tu rybu,“ povídá Anse.

„Ale, táto,“ říká Vardaman.

„Vykucháš ji,“ povídá Anse. Neohlídne se. Vardaman se vrátí a zvedne rybu. Vyklouzne mu z rukou, zašpiní ho vlhkým prachem a pleskne na zem, zase se umaže, s otevřenou hubou a s vyvalenýma očima se schovává v prachu, jako by se styděla za to, že je mrtvá, jako by spěchala zase se ukrýt. Vardaman rybě nadává. Nadává jí jako dospělý muž, stojí přitom obkročmo nad rybou. Anse se neohlídne. Vardaman zase zvedne rybu. Obejde dům, nese ji v obou pažích jako náruč dříví, po obou stranách mu přečnívá, hlavou i ocasem. Setsakra, skoro tak veliká ryba jako on.

Ansovi čouhají zápěstí z rukávů: jakživ jsem ho neviděl v košili, která by vypadala, jako by byla jeho. Vždycky vypadá, jako by mu snad Jewel dával svoje staré košile. Jenže kdepak Jewel. Anse má dlouhé paže i na to, že je takový čahoun. Jenomže jeho košile nejsou propocené. Podle toho člověk neomylně pozná, že vždycky patřily jenom Ansovi. Jeho oči vypadají, jako by měl zasazené do obličeje kousky vyhaslého uhlíku, a vyhlížejí přes krajinu.

Když se stín dotkne schodů, povídá, „Je pět hodin.“

Zrovna když vstávám, Cora přijde ke dveřím a říká, že je čas vyjít. Anse sáhne po svých botách. „Ale, pane Bundrene,“ povídá Cora, „přece nevstávejte.“ Natáhne si boty tím způsobem, že do nich vdupne, tak jak dělá všechno, jako by pořád doufal, že to doopravdy nedokáže a může se přestat o to pokoušet. Když jdeme s ní, slyšíme ho dupat po podlaze, jako by měl boty ze železa. Přijde ke dveřím, kde leží ona, mžourá očima, tak nějak se dívá před sebe, ještě než něco vidí, jako by doufal, že uvidí, že vstala, snad sedí na židli nebo snad zametá, a nahlíží do dveří tím udiveným způsobem, jak se pokaždé dívá dovnitř, a ještě pořád ji nachází v posteli a Dewey Dell ji ještě pořád ovívá vějířem. Stojí tam, jako by se už vůbec nehodlal znova pohnout a něco udělat.

„No já myslím, že radši půjdem,“ povídá Cora. „Musím nasypat slepicím.“ Mimoto se chystá k dešti. Takové mraky nelžou, a bavlna je lepší každým dnem, co nám Pámbu sešle. Tohle bude pro ni změna. Cash ještě pořád osekává prkna. „Jestli pro vás můžem něco udělat,“ povídá Cora.

„Anse nám vzkáže,“ říkám já.

Anse se na nás nedívá. Rozhlíží se a mžourá tak udiveně, jako by se byl tím svým divením celý uondal a i to ho udivovalo. Kdyby si Cash taky tak hleděl práce na mojí stodole.

„Říkal jsem Ansovi, že to nejspíš nebude ani potřeba,“ říkám. „Aspoň doufám.“

„Ona se k tomu upíná,“ povídá on. „Myslím, že musí umřít.“

„To nás čeká všechny,“ říká Cora. „Potěš vás Pámbu.“

„Pokud se týče té kukuřice,“ povídám. Znova mu říkám, že mu vypomůžu, jestli se dostane do úzkých, když má ženu nemocnou a tak dále. Jako většina lidí tady kolem jsem se mu už napomáhal tolik, že nemůžu přestat.

„Chtěl jsem se k tomu dostat dneska,“ povídá on. „Jako bych se nemoh na nic soustředit.“

„Ona třeba vydrží, dokud nebude kukuřice ležet,“ říkám.

„Jestli je to vůle boží,“ povídá on.

„Potěš vás Pámbu,“ říká Cora.

Kdyby si Cash taky tak hleděl práce na mojí stodole. Když jdeme kolem, zvedne oči. „Nepočítejte s tím, že se k vám dostanu tenhle týden,“ povídá.

„To nespíchá,“ říkám. „Až se k tomu dostaneš.“

Nasedneme do vozu. Cora si položí krabici s koláči na klín. Rozhodně bude přšet.

„Nevím, co si bez ní počne,“ povídá Cora. „Já prostě nevím.“

„Chudák Anse,“ říkám já. „Přidržívala ho k práci víc než třicet let. Myslím, že ji to utahalo.“

„A já myslím, že za ním bude stát ještě dalších třicet let,“ povídá Kate. „Nebo jestli to nebude ona, sežene si ještě před sklizní bavlny jinou.“

„Řekla bych, že by se Cash a Darl teď mohli oženit,“ povídá Eula.

„Chudák kluk,“ říká Cora. „Chudáček hlupáček malá.“

„A co s Jewelem?“ zeptá se Kate.

„Ten se může oženit taky,“ povídá Eula.

„Hm,“ říká Kate. „Řekla bych, že se ožení. To si myslím. Řekla bych, že kolem je spousta holek, které

by nechtěly vidět Jewela pod chomoutem. No ale nemusejí si dělat hlavu.“

„Ale, Kate!“ povídá Cora. Vůz začne drncat.
„Chudák hlupáček malá,“ povídá Cora.

Dneska v noci bude pršet. Ano prosím. Drkotající vůz ukazuje na moc suché počasí, totiž pro náš vůz. Ale to se spraví. Rozhodně se to spraví.

„Měla ty koláče vzít, když říkala, že je veme,“ povídá Kate.

Zatracená silnice. A mimoto se chystá k dešti. Můžu tu stát a jako bych to viděl nějakým vnitřním zrakem, jak se to za nima zavírá jako nějaká zeď, jak se to zavírá mezi nima a mezi mým daným slibem. Dělán, co můžu, pokud se můžu na něco soustředit, ale ti zatracení kluci.

Silnice se táhne až k mým dveřím, a tak je každá smůla, která chodí kolem, musí najít. Říkal jsem Addie, že to nepřináší štěstí, žít na silnici, když půjde kolem smůla, a ona mi odpověděla jako pravá ženská, „Tak se seber a odstěhuj se.“ Ale říkal jsem jí, že to nepřináší štěstí, protože Pámbu postavil silnice na cestování: proto je položil naplocho na zem. Jestli Pámbu zamýšlí, aby se něco pořád stěhovalo, udělá to na délku, jako silnici nebo koně nebo vůz, ale když Pámbu zamýšlí, aby něco stálo postavené, udělá to nahoru a dolů, jako strom nebo člověka. A tak Pámbu nikdá nezamýšlel, aby lidi žili na silnici, protože co se dostane někam dřív, silnice nebo dům? povídám, Poznala jsi někdy, aby Pámbu postavil silnici vedle domu? povídám. Ne, nikdá jsi to nepoznala, povídám, protože lidi nikdá nedají pokoj, dokud nemají postavený dům tam, kde každý, kdo jede kolem vozem, může plivnout do dveří, a pak jsou lidi nepokojný a chtějí se sebrat a odject někam jinam, když Pámbu zamýšlel, aby stáli rovně jako strom nebo kukuřice

na stojato. Protože kdyby býval Pámbu zamýšlel, aby se člověk pořád stěhoval a chodil někam jinam, copak by ho nebyl položil po délce na břicho jako hada? To dá rozum, že by to byl tak udělal.

Postavěj silnici tam, kam se může připlížit a kde to může najít každá směla a přijít mi až ke dveřím, a ještě k tomu mi nakládají daně. Nutí mě, abych platil za to, že Cash musí mít ty tesařské vědomosti, když kdyby sem nepřišla žádná silnice, tak by je neměl; padá s kostelů a nemůže půl roku ani zvednout ruku a já a Addie pořád jenom otročíme, když by tady kolem měl spoustu věcí k řezání pilou, co by moh udělat, kdyby se k tomu dostal.

A Darl taky. Mluvěj do mě a chtějí mě o něj připravit, zatracený lidi. Ne že bych se bál práce; vždycy mě živila, mě a moji rodinu, a dávala nám střechu nad hlavou: chtěli by mě připravit o pomocníka, jenom protože si hledí svého, jenom protože je pořád zakoukaný do krajiny. Říkám jim, že to s ním bylo nejdřív v pořádku, když byl zakoukaný do krajiny, protože tenkrát krajina byla nahoru dolů; teprv když přišla tamta silnice a přepnula krajinu po délce, a on byl ještě pořád zakoukaný do krajiny, tak mi začali vyhrožovat, aby mě o něj připravili, pokoušeli se mě svými zákonama připravit o pomocníka.

Přinutili mě za to platit. Ona byla v pořádku a zdravá, jak kdy byla některá ženská, až na tu silnici. Jenom si lehla, odpočinula si v posteli a nic na nikom nechtěla.

„Jsi nemocná, Addie?“ zeptal jsem se.

„Nejsem nemocná,“ řekla.

„Jenom lež a odpočiň si,“ povídám. „Já jsem vě-

děl, že nejsi nemocná. Jsi jenom unavená. Jenom lež a odpočiň si.“

„Nejsem nemocná,“ řekla. „Já vstanu.“

„Klidně lež a odpočiň si,“ povídám. „Jsi jenom unavená. Můžeš vstát zítra.“ A ona tam ležela, v pořádku a zdravá, jak kdy byla některá ženská, až na tu silnici.

„Já jsem pro vás vůbec neposlal,“ řek jsem. „Musíte mi dosvědčit, že jsem pro vás vůbec neposílal.“

„Já vím, že ne,“ povídá Peabody. „To je moje povinnost. Kdepak je?“

„Ona leží,“ řekl jsem. „Je jenom trošku unavená, ale bude —“

„Jděte ven, Anse,“ řekl. „Jděte si chvilku sednout na verandu.“

A teď za to musím platit, já bez jediného zubu v hubě, když doufám, že se trošku vzmužu, abych si nechal dát hubu do pořádku a moh jíst boží jídla, jak se sluší na chlapa, a ona byla až do toho dne tak zdravá a v pořádku jako každá jiná ženská v kraji. Musím platit za to, že potřebuju ty tři dolary. Musím platit za to, jak ti kluci museli odejít, aby je vydělali. A teď vidím jakoby vnitřním zrakem, jak se mezi náma spouští jako závora děšť, blíží se tou silnicí jako nějaký zatracený chlap, jako by v celém božím kraji nebyl žádný jiný barák, na který by přšelo.

Slyšel jsem, jak chlapi proklínali svůj osud, a pravem, jelikož to byli hříšný lidi. Ale neříkám, že na mně leží kletba, protože jsem neudělal nic špatného, abych byl prokletý. Řek bych, že nejsem zbožný člověk. Ale v srdci mám mír: já vím, že mám. Dělal jsem všelijaké věci, ale ani lepší, ani horší než ti, co

předstírají něco jiného, a já vím, že se Pámбіček o mě postará jako o toho vrabce, když spadne. Ale připadá mi to kruté, že si z člověka v tísní může tropit takové úsměšky silnice.

Kolem domu přichází Vardaman, až po kolena zakrvácený jako prase, a ta ryba je nejspíš rozsekaná sekýrou, nebo snad vyhozená, aby moh lhát, že ji sežrali psi. No ale já myslím, že nemám právo čekat od něj víc než od jeho dospělých bratrů. Přichází, dívá se na dům, jde tiše a posadí se na schody. „Fuj,“ povídá, „jsem dočista utahanej.“

„Běž si umejt ty ruce,“ povídám já. Ale jestlipak se nějaká ženská namáhala víc než Addie, aby z nich něco udělala, z mužského i kluka: to jí musím přiznat.

„Byla plná krve a střev jako nějaké prase,“ říká Vardaman. Ale mně se prostě zdá, že se nemůžu na nic soustředit, když mi taky tady to počasí podkopává zdraví. „Tati,“ povídá, „mamince je hůř?“

„Běž si umejt ty ruce,“ povídám já. Ale jako bych byl myšlenkama někde jinde.

DARL

Tenhle týden byl v městě: krk má vzadu hladce ostříhaný a mezi vlasy a opálenou kůží se táhne bílá čára jako kloub bílé kosti. Ani se neohlídne.

„Jewe,“ povídám. Jak silnice ubíhá dozadu a táhne se jako tunel mezi dvěma páry poskakujících mezčích uší, mizí pod vozem, jako by to byla pentle a přední náprava byla špulka. „Jestlipak víš, že maminka umře, Jewe?“

Na to je potřeba dvou lidí, aby se člověk narodil, ale na umření stačí jeden. Takhle svět jednou skončí.

Řek jsem Dewey Dell: „Ty chceš, aby umřela a tak ses dostala do města: je to tak?“ Nechtěla říct, co oba víme. „Nechceš to říct proto, že když to řekneš, třeba jen sama sobě, budeš vědět, že je to pravda: je to tak? Ale ty už víš, že je to pravda. Skoro ti můžu říct ten den, když jsi poznala, že je to pravda. Proč to nechceš říct, dokonce ani sama sobě?“ Neřekne to. Jenom se pořád ptá, Povíš to tátovi? A jeho zabiješ? „Nemůžeš uvěřit, že je to pravda, protože nemůžeš uvěřit, že by Dewey Dell, Dewey Dell Bundrenovou mohla potkat taková smůla: je to tak?“

Slunce, které je už hodinu nad obzorem, visí nad hřebenem bouřkových mraků jako krvavé vejce; světlo má barvu mědi: na oko působí hrozivě, v nose páchne sírou a bleskem. Až přijede Peabody, budou

muset na to vzít provaz. Má takový pupek od toho, že jí studenou zeleninu. Provazem ho vytáhnou v tom sirném vzduchu nahoru pěšinou jako balón.

„Jewelee,“ povídám, „jestlipak víš, že Addie Bundrenová umře? Že Addie Bundrenová umře?“

PEABODY

Když Anse konečně ze své vlastní vůle pro mě poslal, řek jsem, „Tak nakonec ji utahal.“ A řek jsem setsakra správnou věc, a zpočátku jsem tam nechtěl ject, protože bych snad něco dokázal a musel bych ji proboha přitáhnout zpátky do života. Pomyslel jsem si, že snad mají v nebi stejnou bláznivou etiku, jako mají na lékařské fakultě, a že snad pro mě zase posílá Vernon Tull, táhne mě tam na poslední chvíli, jak Vernon vždycky všechno dělá, aby dostal co nejvíc za Ansovy peníze, stejně jako dostává za svoje. Ale když se už dost rozednilo, abych moh poznat, jaké bude počasí, věděl jsem, že pro mě nemoh poslat nikdo jiný než Anse. Věděl jsem, že při bezprostředním nebezpečí větrné smršti může potřebovat doktora jenom nějaký smolař. A věděl jsem, že jestli konečně došlo dokonce i Ansovi, že potřebuje doktora, tak je už moc pozdě.

Když dojeďu ke studánce, sjeďu dolů a přivážu potah, slunce už zapadlo za násep černého mraku jako za vratký horský hřeben, jako by tam byli vysypali na skládku náklad strusky, a nefouká žádný vítr. Než jsem se tam dostal, už na míli daleko jsem slyšel, jak Cash řeže pilou. Anse stojí na vršku srázu nad pěšinou.

„Kdepak je ten kůň?“ říkám.

„Odjel s ním Jewel,“ povídá on. „Nikdo jiný ho

nemůže chytit. Budete myslím muset vylízt nahoru pěšky.“

„Já mám lízt nahoru pěšky, když vážím dvě stě pětadvacet liber?“ povídám. „Lízt nahoru po té zatracené zdi?“ On tam stojí u nějakého stromu. To je škoda, že Pámbu udělal tu chybu, že dává stromům kořeny a že dává Ansům Bundrenům, které stvoří, chodidla a nohy. Kdyby to tak byl prohodil, nikdá bychom si nemuseli dělat starost, že tenhle kraj bude jednou bez lesů. Nebo některý jiný kraj. „Co na mně chceš, abych udělal?“ povídám. „Abych tady zůstal stát a nechal se odnýst větrem z okresu, až se ten mrak protrhne?“ I na tom koni by mi to trvalo čtvrt hodiny, vyject nahoru přes pastvisko na vršek hřebenu a dojct k domu. Pěšina vypadá jako křivá větev, vržená větrem na ten sráz. Anse nebyl už dvanáct let v městě. A jak se jeho máma vůbec dostala tam nahoru, aby ho porodila, když je syn své matky?

„Vardaman šel pro provaz,“ povídá.

Za chvíli se objeví Vardaman s postraňkem od pluhu. Podá konec provazu Ansovi, slézá pěšinou a rozvíjí provaz.

„Držte to pevně,“ povídám. „Už jsem si zapsal tuhle návštěvu do svých knih, a tak vás to bude stát docela stejně, ať se tam dostanu nebo ne.“

„Já to držím,“ povídá Anse. „Můžete lízt nahoru.“

Ať se propadnu, jestli bych toho neměl radši nechat. Sedmdesátiletý chlap, který váží přes dvě stě liber, se nechá tahat na provaze nahoru a dolů po nějaké zatracené hoře. Myslím, že to dělám proto, že musím dosáhnout ve svých účetních knihách padesá-

tisícové hranice nedobytných účtů, než toho budu moct nechat. „Jak si to k sakru tvoje žena představuje,“ říkám, „rozstonat se na vršku takové sakramentské hory?“

„Moc mě to mrzí,“ povídá on. Uvolnil provaz, prostě ho hodil na zem, a zamířil k domu. Tady nahore je ještě troška denního světla, má barvu sirných zápalů. Prkna vypadají jako pruhy síry. Cash se neohlídne. Vernon Tull říká, že přináší každé prkno až k oknu, aby ho viděla a řekla, že je v pořádku. Ten kluk nás předbíhá. Anse se po něm ohlídne. „Kdepak je ten provaz?“ zeptá se.

„Tam, co jste ho nechal,“ povídám já. „Ale o ten provaz se nestarejte. Musím se dostat zase dolů po tom srázu. Nechci, aby mě bouřka chytla tady nahore. Kdyby mě dostala do drápů, odfoukla by mě setsakra daleko.“

U postele stojí to děvče a ovívá ji vějířem. Když vejdemo, otočí hlavu a podívá se na nás. Těchhle posledních deset dní je už vlastně mrtvá. Je to myslím tím, že už tak dlouho patří k Ansovi, že ona ani nemůže provést tu změnu, jestli je to změna. Pamatuju se, že když jsem byl mladý, věřil jsem, že smrt je tělesný jev; teď vím, že je to výhradně činnost ducha — a taky ducha těch, kdo utrpí tu bolestnou ztrátu. Nihilisti říkají, že je to konec; fundamentalisti říkají, že je to začátek; když ve skutečnosti je to jenom jednotlivý nájemník nebo rodina, která se stěhuje pryč z bytu nebo z města.

Ona se dívá na nás. Jako by se hýbaly jenom její oči. Jako by se nás dotýkaly, ne zrakem ani rozumem, ale jako když člověka zasáhne proud z hadice, proud

v okamžiku nárazu tak oddělený od násady hadice, jako by nikdy neexistovala. Vůbec se nedívá na Ansa. Zadívá se na mě, potom na toho chlapce. Pod prošivanou dekou je to už jenom raneček prohnílených hůlek.

„Tak co, paní Addie?“ povídám. To děvče ji nepřestává ovívat vějířem. „Jak je vám, sestro?“ povídám. Její hlava leží vychrtlá na polštáři a dívá se na toho chlapce. „Vybrala jste si pěknou dobu, abyste mě sem vytáhla a přivolala bouřku.“

Pak pošlu Ansa a toho kluka ven. Když chlapec odchází ze světnice, ona se na něj dívá. Vůbec se nehýbe, jenom očima.

Když vycházím ven, on a Anse jsou na verandě, chlapec sedí na schodech, Anse stojí u sloupu, dokonce se o něj ani neopírá, paže se mu klátí, vlasy na hlavě má rozčuchané a spečené jako vymáchaný kochout. Otočí hlavu a zamžourá na mě.

„Proč jste pro mě neposlal dřív?“ říkám.

„Přišlo do toho moc věcí,“ povídá ona. „Tady ta kukuřice, kterou jsme se s chlapcem snažili dodělat, a Dewey Dell se o ni dobře starala a lidi chodili, nabízeli pomoc a tak dál, až jsem si zkrátka myslel...“

„Vykašlete se na peníze,“ říkám. „Slyšel jste někdy, že bych obtěžoval nějakého chlapíka, když nemoh platit?“

„Ne že by mi bylo líto peněz,“ povídá on. „Zkrátka jsem si myslel... Ona umírá, že jo?“ Ten zatracený malý hlupáček sedí na horním schodu, v tom sirném světle vypadá ještě menší než jindy. To je jedna potíž v tomhle kraji: cokoli, počasí, všecko se moc vleče. Jako ty naše řeky, náš kraj: kalné, po-

malé, divoké; formují a vytvářejí lidský život podle svého nelítostného zadumaného obrazu. „Já jsem to věděl,“ povídá Anse. „Pořád jsem se o tom přesvědčoval. Ujčala se k tomu.“

„A to je taky setsakra dobře,“ říkám. „S troškou—“ Sedí na horním schodu, drobný, nehybný, ve vyrudlých kalhotách s náprsenkou. Když jsem vyšel ven, podíval se na mě, potom na Ansa. Ale už se na nás přestal dívat. Jenom tam sedí.

„Už jste jí to řekl?“ zeptá se Anse.

„Nač?“ povídám já. „K čertu nač?“

„Ona to pozná. Já jsem věděl, že až vás uvidí, tak to pozná, jako by to bylo černé na bílém. Nepotřebuje, abyste jí to říkal. Ona se —“

Za našimi zády to děvče řekne, „Tati.“ Podívám se na ni, do jejího obličejce.

„Radši si pospěšte!“ povídám já.

Když vejдемe do světnice, ona se dívá na dveře. Zadívá se na mě. Její oči jsou jako lampy, které se rozžáří těsně předtím, než dojde petrolej. „Ona chce, abyste odešel,“ říká to děvče.

„Ale, Addie,“ povídá Anse, „když přijel celou tu dálku z Jeffersonu, aby ti pomoh?“ Ona mě pozoruje: cítím její oči. Jako by jima do mě strkala. Vídal jsem to u žen už dřív. Vídal jsem, jak vyhánějí z pokoje ty, kdo přicházejí s pochopením a soucitem, se skutečnou pomocí, a lpějí na nějakém nicotném živočichu, pro kterého nikdy nebyly víc než soumaři. Právě tohle je pro ně láska, která přesahuje lidský rozum: ta pýcha, zuřivá touha ukryt tu žalostnou nahotu, kterou si sem s sebou přinášíme, kterou si s sebou neseme do operačních sálů a kterou si tvrdošjně

a zuřivě s sebou neseme zase pod zem. Opouštím světlici. Za verandou Cashova pila vytrvale chrápe v prkně. Za minutu zavolá Addie drsným a silným hlasem jeho jméno.

„Cashi,“ volá; „ty, Cash!“

DARL

Táta stojí u postele. Za jeho nohou vykukuje Varclaman s kulatou hlavou, s kulatýma očima a s otevírajícími se ústy. Ona se dívá na tátu; všechn její mizející život jako by se stahoval do očí, naléhavě, neodvratně. „Ona chce Jewela,“ říká Dewey Dell.

„Víš, Addie,“ povídá táta, „jel s Darlem odvízt ještě jeden náklad. Mysleli, že na to mají čas. Že na ně počkáš, a ty tři dolary a vůbec...“ Skloní se a položí dlaň na její ruku. Ona se na něj ještě chvíli dívá, bez výčitky, vůbec beze všeho, jako by jenom její oči naslouchaly neodvratnému ochabnutí jeho hlasu. Pak se nadzvedne, ona, která se deset dní ani nepohnula. Dewey Dell se sklání a snaží se ji zatlačit zpátky.

„Maminko,“ říká, „maminko.“

Ona se dívá oknem na Cashe, jak se vytrvale sklání v slábnoucím světle nad prknem, lopotí se za stmívání a do tmy, jako by tahy pilou osvětlovaly vlastní pohyby a vytvářely to prkno a pilu.

„Ty, Cash,“ křikne ona, drsným, silným a neochablým hlasem. „Ty, Cash!“

Cash zvedne oči k tomu vychrtlému obličej, zarámovanému v soumraku oknem. Je to složený obraz všech dob od toho času, co byl děckem. Odloží pilu a zvedne prkno, aby jí ho ukázal, dívá se na okno, ve

kterém setrvává ten obličej bez hnutí. Přitáhne druhou fošnu, kam patří, a skloní obě fošny do jejich konečné vzájemné polohy, posunky ukazuje na prkna ještě na zemi, jako v pantomimě vytváří prázdnou dlaní hotovou truhlu. Ona se na něj z toho složeného obrazu ještě chvíli dívá, ani káravě, ani souhlasně. Pak její obličej zmizí.

Zase se položí a otočí hlavu, na tátu se ani nepodívá. Dívá se na Vardamana; její oči, život v nich, se najednou na ně vrhnou; ty dva plameny na okamžik upřené zazáří. Pak zhasnou, jako by se byl někdo sklonil a foukl do nich.

„Maminko,“ říká Dewey Dell; „maminko!“ Jak se naklání nad postelí, trochu zvedá ruce a ještě pořád pohybuje vějířem, jak to dělala deset dní, začne kvílet nad mrtvou. Má silný, mladý, rozechvělý a jasný hlas, uchvácený svým vlastním zabarvením a objemem, vějíř se ještě pořád pravidelně pohybuje nahoru a dolů a rozšveluje zbytečný vzduch. Potom se vrhne přes kolena Addie Bundrenové, svírá ji, lomcuje jí se zuřivou silou mládí, až se pak najednou položí přes hrstku prohnitých kostí, které po sobě zanechala Addie Bundrenová, vrže celou postelí s chřestivým sykotem kukuřičných slupek v matraci, má roztažené paže a ten vějíř v jedné ruce ještě pořád bije slábnoucím dechem do deky.

Za tátovou nohou vykukuje Vardaman, ústa má dokořán otevřená a všechna barva se mu stahuje z obličeje do úst, jako by byl nějak při sání do sebe zafal zuby. Začne pomalu couvat od postele, oči má kulaté, jeho bledý obličej mizí v šeru jako kus papíru přilepený na rozpadávající se zeď, a tak vyjde ze dveří.

Táta se v soumraku sklání nad postelí, jeho hrbatý obrys má v sobě něco sovího v rozčepýřené, nabručené popuzenosti, ve které se skrývá moudrost příliš hluboká nebo příliš netečná pro klidné myšlení.

„Zatracení kluci,“ řekne.

Jewelee, říkám. Nahoře vodorovně a šedě táhne den, ukrývá slunce mračnem šedivých oštěpů. V dešti stoupá z mezků řídká pára, jsou žlutě pocákáni blátem, ten náruční se klouzavými nápory drží na okraji silnice nad příkopem. Nakloněné stavební dříví se kalně žlutě leskne, nasáklé vodou a těžké jako olovo, nakloněné v strmém úhlu od příkopu nad polámaným kolem; kolem rozbitých přičlů kola a kolem Jewelových kotníků víří stružka něčeho žlutého, co není ani voda, ani hlína, zahýbá to se žlutou silnicí ani z hlíny, ani z vody dolů s kopce a rozplývá se to v proudící masu temné zeleně, která není ani zemí, ani oblohou. Jewelee, říkám

Cash přijde ke dveřím, drží pilu. Táta stojí u postele, přihrblý, ruce se mu klátí. Otočí hlavu, svůj ubohý profil, brada se mu pomalu hrotí, jak dásněmi zpracovává šňupavý tabák.

„Umřela,“ říká Cash.

„Odešla a opustila nás,“ povídá táta. Cash se na něj nedívá. „Kolik toho už máš hotového?“ zeptá se táta. Cash neodpovídá. Vejde a nese pilu. „Myslím, že by ses do toho měl radši pustit,“ povídá táta. „Budeš se muset jaksepatří činit, když ti kluci odjeli tak daleko.“ Cash se jí podívá do obličeje. Vůbec neposlouchá, co táta říká. Nepřiblíží se k posteli. Zůstane stát uprostřed světnice, při noze drží pilu, zpočené paže má slabě poprášené pilinami, v obličeji má rozvážný výraz. „Kdybys na všechno nestačil, možná

že sem některý z nich zítra přijde a pomůže ti," říká táta. „Vernon by ti moh pomoci.“ Cash neposlouchá. Dívá se na její pokojný, strnulý obličej, který se rozplývá v šeru, jako by tma byla předzvěstí té závěrečné země, až nakonec jako by se ten obličej odpoutaně vznášel v šeru tak lehce jako odraz uschlého listu. „Máme tu dost křesťanských lidí, aby ti pomohli," říká táta. Cash neposlouchá. Za chvíli se otočí, aniž se podívá na tátu, a odejde z místnosti. Pak zase začne chrápat pila. „Pomůžou nám v našem zármutku," povídá táta.

Zvuk pily zní vytrvale, odborně, beze spěchu, a rozvíruje slábnoucí světlo, takže jako by se její obličej při každém tahu trochu probouzel do číhavého výrazu naslouchání a jako by ty tahy počítala. Táta se dívá na ten obličej, na rozprostřené černé vlasy Dewey Dell, roztažené paže, v ruce svíraný vějíř, teď nehybný na rozplývající se dece. „Myslím, že bys měla radši dávat večeri," povídá.

Dewey Dell se nepohne.

„No tak vstaň a podávej večeri," říká táta. „Musíme se udržovat při síle. Myslím, že doktor Peabody má po té dlouhé cestě pořádný hlad. A Cash se bude potřebovat rychle najíst a vrátit se k práci, aby byl včas hotový.“

Dewey Dell se zvedne, postaví se na nohy. Dívá se na ten obličej. Vypadá na polštáři jako odlitek ze zašlého bronzu, jenom ruce mají ještě nějaké zdání života: zkroucená, sukovitá setrvačnost; něco vyčerpaného, a přece ostražitého, z čeho ještě nevypřichala únava, vyčerpanost, lopota, jako by dokonce ještě pochybovaly o tom, zdali je to skutečný odpočinek,

a s mozolnatou a lakotnou ostražitostí střežily to zastavení, o kterém vědí, že nemůže vydržet.

Dewey Dell se skloní a vysune pod nima deku a přetáhne ji přes ně k bradě, uhladí ji, hladce ji natáhne. Pak bez pohledu na tátu obejde postel a odejde ze světnice.

Půjde ven, tam kde je Peabody, kde může stát v soumraku a dívat se na jeho záda s takovým výrazem, že když on ucítí její oči a obrátí se, řekne: Už bych se tím netrápil. Byla stará a k tomu nemocná. Zkusila víc, než si myslíme. Nemohla se už uzdravit. Vardaman je už větší a jsi tu ty, aby ses o ně o všechny dobře starala. Já bych se snažil netrápit se tím. Myslím, že by ses měla radši jít postarat o něco k večeri. Nemusí toho být moc. Ale oni se budou potřebovat najíst, a ona se na něj dívá a říká, Aspoň tohle byste moh pro mě udělat, jenom kdybyste chtěl. Kdybyste to jenom věděl. Já jsem já a vy jste vy a já to vím a vy to nevíte a moh byste aspoň tolik pro mě udělat, jenom kdybyste chtěl, a kdybyste jenom chtěl, pak bych vám to mohla říct a už nikdo by to nemusel vědět, jenom vy a já a Darl

Táta stojí nad postelí s kláticima se rukama, přihrblý, bez hnutí. Zvedne ruku k hlavě, hrabe se ve vlasech, naslouchá řezání pily. Přistoupí blíž a mne si ruku, dlaň i hřbet, o stehno a položí jí ruku na obličej a pak na hrbolek na dece, kde jsou její ruce. Dotkne se deky, jak to viděl dělat Dewey Dell, pokouší se přihladit ji k bradě, ale místo toho ji zmuchlá. Znovu se pokouší ji neohrabaně uhladit, ruku má nemotornou jako nějakou tlapu, uhlazuje záhyby, které způsobil a které se dál objevují pod jeho rukou se zvrácenou všudypřítomností, a tak toho nakonec ne-

chá, ruka mu klesne k boku a zase se tře dlaní i hřbetem o stehno. Do světnice vytrvale zaznívá chrápání pily. Táta dýchá s tichým skřípavým zvukem, žmoulá dásněmi šňupavý tabák. „Staň se vůle boží,“ povídá. „Teď si můžu koupit ty zuby.“

Jewelovi visí klobouk schlíple kolem krku a svádí vodu na zmáčený hrubý pytel přivázaný kolem ramenou, když stojí až po kotníky v proudícím příkopu a štourá se v nápravě vozu kluzkým prknem dvakrát čtyři palce silným, podepřeným jako páka kusem prohnulé klády. Jewele, říkám, ona je mrtvá, Jewele. Addie Bundrenová je mrtvá

Pak se rozběhnu. Utíkám dozadu, doběhnu ke kraji verandy a zůstanu stát. Potom se rozpláču. Poznám, kde v prachu ležela ta ryba. Je teď rozsekaná na kousky neryby, nekrve na mých rukou a kalhotách. Tak to teda tak nebylo. Tak se to teda nestalo. A teď se ona dostává tak daleko dopředu, že ji nemůžu chytit.

Stromy vypadají jako slepice, když se za horkých dnů rozčepýřeně posadí do chladivého prachu. Jestli skočím z verandy, octnu se tam, kde byla ta ryba, a ta je teď celá rozsekaná na nerybu. Slyším postel a její obličej a ty všecky a cítím, jak se podlaha třese, když po ní jde ten, kdo to přišel udělat. Kdo to přišel udělat, když byla docela v pořádku, ale on to přišel udělat.

„Ten pupkatý mizera.“

Skočím z verandy a rozběhnu se. Ze soumraku se vynoří jako dravec vršek chlívá. Jestli skočím, můžu tamtudy proběhnout jako ta růžová dáma v cirkuse do toho teplého pachu a nebudu muset čekat. Rukama chňapám po křoví; pod nohama drolivě padá kamení a hlína.

Pak můžu zase dýchat, v tom teplém pachu. Vejdu do stání, pokouším se ho dotknout, a tu už můžu plakat, tu už ze sebe vyvrhnu ten pláč. Sotva přestane kopat, můžu a už můžu plakat, pláč může plakat.

„On ji zabil. On ji zabil.“

Život v něm probíhá pod kůží, pod mou rukou, probíhá těma skvrnama, páchne mi do nosu, kde ta nevolnost začíná plakat, vyvrhuje pláč, a už můžu dýchat, když to vyvrhuju. Dělá to hrozný rámus. Čichám život, který mi probíhá pod rukama vzhůru mýma pažema, a pak můžu z jeho stání odejít.

Nemůžu to najít. Ve tmě kolem prachu, kolem zdí to nemůžu najít. Ten pláč dělá hrozný rámus. Chtěl bych, aby nedělal takový rámus. Pak to najdu ve vozové kůlně, v prachu, a běžím přes dvůr na silnici, klacek mi poskakuje na rameni.

Dívají se na mě, jak k nim běžím, začínají sebou škusbat, koulejí očima, supí, uškubávají na oprati. Uhodím. Slyším úder klackem; vidím, jak je zasahuje do hlavy, do jařma na hrudi, a někdy, jak se vzpínají a vyrážejí, je klacek vůbec netrefí, ale já mám radost.

„Zabili jste mi maminku!“

Klacek se zlomí, oni se vzpínají a supí, hlasitě buší nohama o zem; hlasitě, protože se chystá k dešti a vzduch se vyprázdnil pro déšť. Ale klacek je ještě pořád dost dlouhý. Běhám sem a tam, jak se vzpínají a škusbají za oprat, a biju je.

„Vy jste ji zabili!“

Buším do nich, biju, oni se stočí v dlouhém výpadu, bryčka se převrátí na dvě kola a zůstane bez hnutí stát, jako by byla přibitá k zemi, a koně zůstanou bez hnutí, jako by byli přibiti zadníma nohama doprostřed otáčející se desky.

Běžím prachem. Nic nevidím, běžím mlaskavým prachem, v němž se ztrácí bryčka, překocená na dvě kola. Uhodím, klacek udeří do země, odskočí, bije do prachu a pak zase do vzduchu a prach mlaská po

silnici rychleji, než kdyby po ní jelo auto. A tu při pohledu na ten klacek můžu plakat. Je zlomený až u mé ruky, není o nic delší než kus dřeva na podpal, ačkoli to byl dlouhý klacek. Zahodím ho a můžu plakat. Teď už to nedělá takový hrozný rámus.

Ve dveřích chlíva stojí kráva a přežvykuje. Když mě vidí přicházet na dvůr, zabučí, tlamu má plnou pleskající trávy, pleská jazykem.

„Já tě nejdu podojit. Já pro ně nebudu nic dělat.“

Slyším, jak se obrací, když jdu kolem. Když se otočím, stojí se svým nasládlým horkým prudkým dechem přímo za mnou.

„Copak jsem ti neřek, že tě nejdu podojit?“

Kráva do mě strčí a funí. Hluboko uvnitř zasténá, tlamu má přitom zavřenou. Škusbnu rukou a nadávám jí, jako to dělá Jewel.

„Tak běž.“

Skloním ruku k zemi a rozběhnu se proti krávě. Uskočí, uhne a zůstane stát, dívá se na mě. Sténá. Zamíří na pěšinu a stojí tam, dívá se po pěšině.

V chlívě je tma, teplo, pach a ticho. Můžu plakat tiše a dívám se přitom na vršek kopce.

Cash přijde ke kopci, kulhá, jak tenkrát sletěl s kostela. Podívá se na studánku, potom po silnici a zpátky k chlívu. Strnule jde pěšinou a podívá se na přetrženou oprat, na prach na silnici a pak po silnici, odkud už zmizel prach.

„Doufám, že jsou už za Tullovic farmou. To teda doufám.“

Cash se otočí, kulhá pěšinou.

„Zatracený neřád. Já jsem mu ukázal. Zatracený neřád.“

Už nepláču. Už nedělám vůbec nic. Ke kopci přijde Dewey Dell a volá mě. Vardamane. Nedělám vůbec nic. Jsem tiše. Vardamane. Můžu už plakat tiše, cítím a slyším svoje slzy.

„Tak ona nebyla. Tak to se teda nestalo. Ležela zrovna tady na zemi. A teď se jí chystá uvařit.“

Je tma. Slyším les, ticho: znám je. Ale žádné živé zvuky, dokonce ani jeho. Jako by ho tma rozpouštěla z jeho celistvosti na nesouvislou tříšť složek — funění a dupání; pachy chladnoucího těla a čpavkem načichlé srsti; přelud souvislého celku skvrnitě dobytčí kůže a silných kostí, ve kterých existuje odpoutané, skryté a důvěrně známé nějaké je, odlišné od mého je. Vidím, jak se kůň rozpouští — nohy, oko, kterým koulí, strakaté skvrny jako chladné plameny — a vznášejí se v temnotě, mizí a rozplývá se; všechno v jednom, a přece ani to, ani ono; všechno to nebo ono, a přece nic. Vidím, jak se sluch vine k němu, laská ho a vytváří jeho ostrý obrys — dolní kotník, bok, plece a hlavu; pach a hluk. Nebojím se.

„Uvařená a snědená. Uvařená a snědená.“

DEWEY DELL

Aspoň to by pro mě moh udělat, kdyby jenom chtěl. Moh by pro mě udělat všechno. Jako by všechno na světě pro mě bylo uvnitř bečky střev, takže se člověk diví, jak tam může být vůbec místo na něco jiného, co je moc důležité. On je velká bečka střev a já jsem malá bečka střev, a jestli není ve velké bečce střev místo na nic jiného, co je důležité, jak může být místo v malé bečce střev? Ale já vím, že to tam je, protože Bůh dal ženským znamení, když něco není v pořádku.

To protože jsem sama. Kdybych to aspoň mohla cítit, bylo by to něco jiného, protože bych už nebyla sama. Ale kdybych nebyla sama, každý by o tom věděl. A on by aspoň to moh pro mě udělat, a pak bych už nebyla sama. Pak by mi bylo samotné docela dobře.

Nechala bych ho přijít mezi mě a Lafa, jako Darl přišel mezi mě a Lafa, a tak je Lafe taky sám. On je Lafe a já jsem Dewey Dell, a když maminka umřela, musela jsem jít za sebe a ze sebe a Lafa a Darla, abych truchlila, protože on by moh aspoň to pro mě udělat, a on to neví. Dokonce to ani neví.

Ze zadní verandy nemůžu vidět na chlív. Pak se ozve tím směrem Cashovo řezání pilou. Je to jako pes u domu, který běhá sem a tam kolem domu ke každým dveřím, ke kterým člověk přijde, a čeká, že se dostane dovnitř. On řek, Mně to dělá větší starosti

než tobě, a já jsem řekla, Ty nevíš, co to jsou starosti, a tak si nemůžu dělat starosti. Zkousím to, ale nedokážu myslet dost dlouho, abych si dělala starosti.

Rozsvítím kuchyňskou lampu. Na pánvi tiše krvácí ryba, rozřezaná na klikaté kusy. Rychle ji strčím do kredence a poslouchám, co se děje v síni, a slyším. Trvalo jí to deset dní, než umřela; možná že ještě neví, že je mrtvá. Možná že nechce odejít, dokud nebude Cash hotový. Nebo možná dokud se nevrátí Jewel. Vytáhnu z kredence mísu zeleniny a ze studeného sporáku pánev s chlebem, zůstanu stát a dívám se na dveře.

„Kdepak je Vardaman?“ zeptá se Cash. Ve světle lampy vypadají jeho pilinami zaprášené paže jako z písku.

„Nevím. Neviděla jsem ho.“

„Peabodymu utek potah. Zkus najít Vardamana. Ten kůň se od něj nechá chytit.“

„Dobře. Řekni jim, ať jdou k večeři.“

Nevidím na chlv. Řekla jsem, že si neumím dělat starosti. Neumím plakat. Zkoušela jsem to, ale nejde mi to. Za chvíli se sem donese zvuk pily, nese se temně po zemi v zaprášené tmě. Tu ho uvidím, jak chodí sem a tam nad fošnou.

„Pojďte k večeři,“ říkám. „Řekněte mu.“ On by moh pro mě udělat všechno. A on to neví. On jsou jeho střeva a já jsem moje střeva. A já jsem Lafova střeva. Tak je to. Nevím, proč nezůstal v městě. Jsme venkovský lidi, ne tak dobrý jako městský lidi. Nevím, proč nezůstal. Tu uvidím vršek chlv. Na začátku pěšiny stojí kráva a bučí. Když se obrátím zpátky, Cash je už pryč.

Přinesu podmáslí. Táta a Cash a on sedí u stolu. „Kdepak je ta velká ryba, co chytil Bud, sestro?“ zeptá se on.

Postavím podmáslí na stůl. „Vůbec jsem neměla čas ji uvařit.“

„Obyčejný tuřín je moc hladové jídlo pro mužského mých rozměrů,“ povídá on. Cash jí. Kolem hlavy se mu propotil do vlasů otisk klobouku. Na košili má skvrny od potu. Neumyl si ruce ani paže.

„Měla sis na to najít čas,“ povídá táta. „Kdepak je Vardaman?“

Zamířím ke dveřím. „Nemůžu ho najít.“

„Poslyš, sestro,“ povídá on; „nic si z toho nedělej s tou rybou. Myslím, že se nezkazí. Pojd si sem sednout.“

„Já si z toho nic nedělám,“ říkám. „Jdu podojit, než se dá do deště.“

Táta si nabere a odstrčí mísu dál. Ale nezačne jíst. Drží po obou stranách talíře přivřeně ruce, trochu sklání hlavu, rozčuchané vlasy mu třel ve světle lampy. Vypadá jako vůl hned potom, co ho udeřila dřevěná palice, už není naživu a ještě neví, že je mrtvý.

Ale Cash jí a on taky. „Radši si něco snězte,“ povídá. Dívá se na tátu. „Jako Cash a já. Budete to potřebovat.“

„No jo,“ říká táta. Vzburcuje se jako vůl, když klečí v rybníce a někdo na něj běží. „Ona by mi to neměla za zlé.“

Když už dům nevidím, jdu rychle. Na úpatí srázu bučí kráva. Tiskne se ke mně tlamou, funí, vyráží dech v sladkém horkém závanu skrz moje šaty a proti mé horké nahotě a sténá. „Musíš chvilku počkat. Pak

se o tebe postarám.“ Jde za mnou do chlíva a tam položím vědro na zem. Dýchá do vědra a sténá. „Už jsem ti to řekla. Teď zkrátka musíš počkat. Mám víc práce, než stačím udělat.“ V chlívě je tma. Když jdu kolem koně, kopne do stěny. Jdu dál. Ta zlomená fošna je jako nějaké bledé prkno, které stojí na výšku. Pak vidím stráž, cítím, jak mi zase po obličejí proudí vzduch, pomalý, bledý v menší tmě a s prázdným výhledem, skupiny borovic tvoří na sklánějící se stráni skvrny, skryté a číhající.

Obrys krávy ve dveřích tiskne tlamu k obrysu vědra a sténá.

Pak přejdu kolem stání. Už jsem skoro kolem něj přešla. Poslouchám, jak to říká už dlouho, než může říct to slovo, a naslouchající část se bojí, že snad nebude čas to říct. Cítím, jak se mé tělo, mé kosti a maso začínají rozdělovat a otevírat tomu samotnému, a ten postupný příchod do nesamoty je strašný. Lafe. Lafe. „Lafe“ Lafe. Lafe. Nakláním se trochu dopředu, jednu nohu mám vysunutou v strnulé chůzi. Cítím, jak se tma žene kolem mých prsou, kolem té krávy; ženu se na tu tmu, ale kráva mě zastaví a tma se žene dál na sladký závan jejího sténavého dechu, naplněná vůní dřeva a tichem.

„Vardamane. Ty, Vardamane.“

Vyjde ze stání. „Zatracený malý čmuchale! Zatracený malý čmuchale!“

Neodporuje; zbytek ženoucí se tmy svištivě odletá.

„Cože? Já jsem nic neudělal.“

„Zatracený malý čmuchale!“ Prudce s ním lomcuje oběma rukama. Snad jsem je ani nedovedla za-

stavit. Nevěděla jsem, že dovedou lomcovat tak prudce. Jak lomcují, lomcují náma oběma.

„Já jsem to přece neudělal,“ říká. „Vůbec jsem se jich nedotknul.“

Přestanu s ním lomcovat, ale ještě pořád ho držím. „Co tady děláš? Proč jsi neodpověděl, když jsem tě volala?“

„Já nic nedělám.“

„Jdi domů k večeři.“

Vzpírá se. Držím ho. „Tak přestaň. Nech mě na pokoji.“

„Co jsi tady dělal? Nepřišel jsi sem, abys po mně čmuchal?“

„Vůbec ne. Vůbec ne. Tak přestaň. Ani jsem nevěděl, že jsi tady. Nech mě na pokoji.“

Držím ho, skláním se, abych mu viděla do obličejce, ohmatala ho očima. Natahuje moldánky. „Tak už běž. Už jsem jim dala večeři a vrátím se tam hned, jak podojím. Jdi tam radši dřív, než on všechno sní. Doufám, že ten potah poběží až rovnou domů do Jeffersonu.“

„On ji zabil,“ říká on. Rozpláče se.

„Ticho.“

„Ona mu vůbec nic neudělala, a on ji přišel zabít.“

„Ticho.“ Vzpouzí se. Držím ho. „Ticho.“

„On ji zabil.“ Za našimi zády se přiblíží kráva a sténá. Znova s ním zalomcuju.

„No tak přestaň. Okamžitě přestaň. Chceš se rozstomat, abys pak nemoh ject do města? Běž domů a sněz si večeři.“

„Já nechci žádnou večeři. Já nechci ject do města.“

„Tak tě tady necháme. Jestli se nebudeš pořádně

chovat, tak tě tady necháme. No tak běž, než ti ta stará bečka střev z toho jeho žraní zeleniny všecko sní.“ Jde dál, pomalu splyne s kopcem. Na obloze se zvedá hřeben kopce, stromy, střecha domu. Kráva se ke mně tiskne tlamou a sténá. „Musíš zkrátka počkat. To, co máš v sobě, není nic ve srovnání s tím, co mám v sobě já, i když jsi taky ženská.“ Jde za mnou a sténá. Pak mi ten mrtvolný horký bledý vzduch zase dýchne do obličeje. Moh by to dát do pořádku, jenom kdyby chtěl. A on to ani neví. Moh by pro mě udělat všecko, kdyby to jenom věděl. Kráva mi dýchá na boky a na záda, má teplý, sladký, chroptivý, kvílivý dech. Obloha leží ploše na stráni, na těch tajemných skupinách stromů. Za kopcem se třísnilivě zvedne plošný blesk a rozplyne se. Mrtvý vzduch vytváří mrtvou zem v mrtvé tmě, ještě dál než zrak vytváří mrtvou zem. Leží na mně mrtvá a teplá, dotýká se skrz šaty mé nahoty. Řekla jsem, Ty nevíš, co jsou to starosti. Já nevím, co to je. Nevím, jestli mám starosti nebo ne. Jestli to umím nebo ne. Nevím, jestli umím plakat nebo ne. Nevím, jestli jsem to zkoušela nebo ne. Připadám si jako vlhké semeno, divoce ležící v horké slepé zemi.

VARDAMAN

Až s tím budou hotovi, položí ji tam, a tak jsem to dlouho nemoh říct. Viděl jsem, jak stoupá tma a krouživě odchází, a řek jsem, „Ty ji tam chceš zatlouct hřebíkama, Cashi? Cashi? Cashi?“ Byl jsem zavřený v bedně na obilí, to nové víko bylo pro mě moc těžké, zavřelo se, že jsem nemoh dýchat, protože všechen vzduch vydýchala krysa. Řek jsem, „Ty to chceš zatlouct hřebíkama, Cashi? Hřebíkama? *Hřebíkama?*“

Kolem chodí táta. Kolem chodí jeho stín, nad Cashem, který přechází sem a tam nad pilou, u krvácejícího prkna.

Dewey Dell říkala, že dostaneme trochu banánů. Za sklem je vlak, rudý vlak na kolejích. Když jede, koleje se lesknou a hasnou. Táta říkal, že mouka, cukr a kafe stojí takovou spoustu peněz. Protože jsem venkovský kluk, protože jsou kluci v městě. Bicykly. Proč stojí mouka, cukr a kafe takovou spoustu peněz, když je venkovský kluk? „Nechtěl bys radši trochu banánů?“ Banány jsou pryč, snědené. Pryč. Když jede dál, koleje se zase lesknou. „Proč nejsem městský kluk, táto?“ zeptal jsem se. Stvořil mě Pámbu. Já jsem Bohu neříkal, aby mě stvořil na venkově. Když Pámbu může stvořit ten vlak, proč je nemůže stvořit všechny v městě, kvůli té mouce, cukru a kafi? „Nechtěl bys radši banány?“

Chodí kolem. Jeho stín chodí kolem.

To nebyla ona. Byl jsem tam a díval jsem se. Viděl jsem to. Myslel jsem, že je to ona, ale nebyla to ona. To nebyla moje maminka. Odešla, když se ta druhá položila do její postele a přitáhla si deku. Ona odešla. „Odešla tak daleko jako do města?“ „Odešla ještě dál než do města.“ „Odešli všichni ti králíci a vačice dál než do města?“ Pámbu stvořil králíky a vačice. Stvořil vlak. Proč pro ně musel stvořit různá místa, kam by šli, když ona je docela stejná jako králík?

Kolem chodí táta. Jeho stín. Pila vydává zvuky, jako by spala.

A tak jestli Cash zatluče truhlu hřebíkama, ona není králík. A tak jestli ona není králík, nemoh bych v té bedně na obilí dýchat, a Cash ji chce zatlout hřebíkama. A tak jestli mu to ona dovolí, není to ona. Já to vím. Byl jsem tam. Viděl jsem, když to přestala být ona. Viděl jsem to. Oni myslí, že je to ona, a Cash to chce zatlout hřebíkama.

Nebyla to ona, protože ryba ležela zrovna tamhle v prachu. A teď je celá rozsekaná. Já jsem ji rozsekal. Leží v kuchyni na krvácející pánvi a čeká, až bude uvařená a snědená. Tak to nebyla ryba a ona byla, a teď ryba je a ona nebyla. A zítra bude uvařená a snědená a ona bude on a táta a Cash a Dewey Dell a v té truhle nebude nic, a tak ona bude moct dýchat. Ryba ležela zrovna tamhle na zemi. Můžu přivést Veronona. Byl tam a viděl tu rybu, a když tam přijdeme oba, ryba bude a pak nebude.

Byla skoro půlnoc a začalo už pršet, když nás probudil. Byla to zlověstná noc a schylovalo se k bouřce; noc, kdy člověk čeká, že se může stát skoro všechno, než stačí nakrmit dobytek a sám se dostat domů, sníst večeři a jít na kutě, když začíná pršet, a tu příběh Peabodyho potah celý zpocené a táhli za sebou utržený postroj a jařmo s krku mezi nohama náručního dobytčete, a Cora povídá, „To je Addie Bundrenová. Konečně umřela.“

„Peabody moh přiject do některého z celého tuctu domů tady kolem,“ povídám já. „Mimoto jak víš, že je to Peabodyho potah?“

„No a není?“ povídá ona. „Tak zapřáhni.“

„Nač?“ povídám já. „Jestli umřela, až do rána nemůžeme nic dělat. A mimoto se chystá k bouřce.“

„To je moje povinnost,“ povídá ona. „Zapřáhni ten potah.“

Ale mně se do toho nechtělo. „To dá rozum, že pro nás pošlou, kdyby nás potřebovali. Dokonce ani nevíš, jestli už umřela.“

„Ale copak nevíš, že je to Peabodyho potah? Chceš tvrdit, že není? No tak teda.“ Ale mně se nechtělo jít. Přišel jsem na to, že když lidi někoho potřebují, nejlíp je počkat, až pro něj pošlou. „Je to moje křesťanská povinnost,“ říká Cora. „Ty mi chceš bránit v mojí křesťanské povinnosti?“

„Zítřka tam můžeš zůstat celý den, jestli chceš,“ povídám.

A tak když mě Cora vzbudila, už přšelo. Ještě když jsem šel ke dveřím s lampou a ta se odrážela na skle, takže moh vidět, že už jdu, klepání nepřestávalo. Ne hlasitě, ale vytrvalé, jako by byl snad při tom bouchání usnul, ale já jsem si vůbec nevším, jak nízko na dveřích klepe, až jsem otevřel dveře a vůbec nic jsem neviděl. Zved jsem lampu, na které se blýskal déšť, a Cora vzadu v síni řekla, „Kdopak to je, Vernone?“, ale nejdřív jsem vůbec nikoho neviděl, až jsem se pak podíval dolů a za dveře a sklonil jsem lampu.

Vypadal v těch kalhotách s náprsenkou jako utopené štěně, bez klobouku, zacákaný až po kolena, když ušel ty čtyři míle v blátě. „No ale ať se propadnu,“ povídám.

„Kdopak to je, Vernone?“ zeptá se Cora.

Podíval se na mě, oči měl kulaté a uprostřed černé, jako když se sově vrhne do tváře světlo. „Pamatujete se tam na tu rybu?“ povídá.

„Pojď dovnitř,“ říkám. „Copak je? Není tvoje maminka —“

„Vernone,“ povídá Cora.

Tak nějak postával ve tmě za dveřma. Na lampu foukal déšť a syčel na ní, takže se bojím, že každou chvíli praskne. „Vy jste tam byl,“ povídá. „Vy jste ji viděl.“

Pak přijde ke dveřím Cora. „Hned půjdeš z toho deště dovnitř,“ říká, vtáhne ho dovnitř a on se na mě dívá. Vypadá dočista jako utopené štěně. „Já jsem ti to říkala,“ povídá Cora. „Já jsem ti říkala, že to tak bude. Jdi zapřáhnout.“

„Ale on neříkal —“ povídám.

Podíval se na mě, přitom z něj kapalo na podlahu. „Znič ten koberec,“ povídá Cora. „Jdi připravit potah a já ho zatím vezmu do kuchyně.“

Ale on se zdráhal jít dál, kapala z něj voda a díval se na mě těma svýma očima. „Vy jste tam byl. Vy jste ji viděl, jak tam leží. Cash ji chce zatlouct hřebíkama, a ona ležela zrovna tam na zemi. Vy jste ji viděl. Viděl jste ten otisk v prachu. Začalo pršet, teprv když jsem šel sem. A tak se můžem vrátit ještě včas.“

Ať se propadnu, jestli mi z toho nenaskočila husí kůže, i když jsem to ještě nevěděl. Ale Cora to věděla. „Co nejrychlejc zapřáhní ten potah,“ povídá ona. „Z toho zármutku a trápení mu přeskočilo v hlavě.“

Ať se propadnu, jestli mi z toho nenaskočila husí kůže. Člověk se sem tam zamyslí. Nad tím vším trápením a neštětím na světě; jak to může kdekoli uhodit jako blesk. Myslím, že to vyžaduje obrovskou víru v Boha, že bude člověka chránit, ačkoli si někdy myslím, že Cora se kapánek moc snaží, jako by chtěla ostatní lidi odstrčit a dostat se blíž než všichni ostatní. Ale když se pak něco takového stane, myslím, že jedná správně, a člověk se tím musí řídit a já myslím, že je pro mě požehnání mít takovou ženu, která vždycky usiluje o bohobojnost a dobročinnost, jak ona říká, že usiluju já.

Člověk se nad tím sem tam zamyslí. I když ne často. A tak je to správné. Neboť Pámbu zamýšlel, aby člověk něco dělal a neztrácel moc času přemýšlením, protože jeho mozek je jako nějaký strojek: nevydrží moc námahy. Nejlepší je, když to všecko běží pořád stejně, dělá se každodenní práce a žádné součástky se

nepoužívá víc, než je potřeba. Říkal jsem a říkám znova, že mezi živýma tvorama je ta chyba zrovna na Darlovi: on prostě moc sám pro sebe myslí. Cora má pravdu, když říká, že potřebuje jenom manželku, aby ho dala do pořádku. A jak o tom přemýšlím, myslím si, že když některému mužskému stačí pomoci už to, že se ožení, není to k saku ještě tak beznadějný případ. Ale myslím, že Cora má pravdu, když říká, že Pámbu musel stvořit ženu proto, že mužský nepozná svoje vlastní dobro, ani když ho vidí.

Když jsem se vrátil s potahem k domu, byli v kuchyni. Přes noční košili měla natažené šaty, hlavu měla ovínutou šálou, deštník a bibli zabalené do voskového plátna a on seděl na převráceném vědru na zinku u kamen, kam ho strčila, když z něj kapalo na podlahu. „Nemůžu z něj dostat nic jiného než něco o nějaké rybě,“ povídá ona. „To na ně přišel boží trest. Vidím na tomhle chlapci ruku Páně, aby Ansa Bundrena potrestal a varoval.“

„Pršet začalo, teprv když jsem odešel,“ povídá on. „Už jsem odešel. Už jsem byl pryč. A tak tam ležela v prachu. Vy jste ji viděl. Cash ji chce zatlouct hřebíkama, ale vy jste ji viděl.“

Když jsme tam dojeli, pořádně lilo a on seděl na sedadle mezi náma, zabalený do Cořiny šály. Už nic neříkal, jenom tam seděl a Cora nad ním držela deštník. Někdy Cora přestala na chvíli zpívat a řekla, „To přišel na Ansa Bundrena trest boží. Kéž mu to ukáže, že kráčí cestou hřichu.“ Pak zase začala zpívat a on tam seděl mezi náma a trochu se nakláněl dopředu, jako by mezci nestačili jít tak rychle, jak by chtěl.

„Ležela zrovna tamhle,“ povídá on, „ale pršet začalo, teprv když jsem se sebral a odešel. A tak můžu jít otevřít okna, protože Cash ji ještě nezatlouk hřebíkama.“

Bylo už dávno po půlnoci, když jsme zatloukli poslední hřebík, a už se skoro rozednívalo, když jsem zase dojel domů a vypřáh potah a vrátil se do postele, a na vedlejším polštáři ležel Cořin noční čepec. A až se propadnu, jestli i pak jako bych ještě pořád neslyšel Coru zpívat a necítil, jak se ten kluk mezi náma naklání dopředu, jako by předháněl ty mezky, a jako bych ještě pořád neviděl, jak Cash přechází sem a tam s pilou a jak tam Anse stojí jako strašák, jako když vůl stojí po kolena v rybníce a někdo přijde a postaví ten rybník svisle na výšku, a on ho ještě nepohřešuje.

Už se skoro rozednívalo, když jsme zatloukli poslední hřebík a odnesli truhlu do domu, kde ležela na posteli při otevřeném okně a zase na ni vanul déšť. Otevřel dvakrát okno a byl tak smrtelně ospalý, že Cora říká, že jeho obličej vypadal jako jeden z těch zdejších vánočních sloupů, které se na chvíli zahrabou do země a potom vykopají, až ji nakonec položili do truhly a truhlu zatloukli hřebíkama, aby už na ni nemoh otvírat okno. A nazítří ráno ho našli, jak jenom v košili leží a spí na podlaze jako volek po porážce, a truhla byla skrz naskrz provrtaná spoustou děr a v té poslední trčel zlomený Cashův nový nebozez. Když sundali víko, poznali, že se jí dvě díry provrtaly až do obličejů.

Jestli je to trest boží, pak to není spravedlivé. Protože Pámbu musí udělat víc než tohle. To je jeho povinnost. Protože jediné břemeno, které kdy tížilo

Ansa Bundrena, je on sám. A když o něm lidi mluví špatně, myslím si sám pro sebe, že není tak špatný chlap, nebo by to byl sám se sebou tak dlouho nevydržel.

To není spravedlivé. Ať se propadnu, jestli to je spravedlivé. Protože i když Bůh řek, Nechte maličkých přijít ke mně, ani tím se to nestane spravedlivé. Cora řekla, „Porodila jsem ti, co mi Hospodin seslal. Přijala jsem to beze strachu a bez hrůzy, protože byla silná moje víra v Hospodina, která mě podporuje a posiluje. Jestli nemáš syna, pak je to proto, že Hospodin ve své moudrosti rozhod jinak. A můj život je a vždycky byl otevřená kniha pro každého muže nebo ženu mezi božími tvory, protože já věřím ve svého Boha a ve svou odměnu na věčnosti.“

Myslím, že Cora má pravdu. Myslím, že jestli je někde nějaký muž nebo žena, kterým by to Pámbu moh všechno svěřit, tak aby od toho moh s pokojnou myslí odejít, byla by to Cora. A myslím, že ona by pár věcí změnila bez ohledů na to, jak to řídil Pámbu. A myslím, že by byly k lidskému dobru. Přinejmenším by se nám musely líbit. Přinejmenším bychom mohli docela dobře žít dál a dělat dál to, co jsme dělali.

DARL

Na pařezu stojí lucerna. Zrezivělá, špinavě zamaštěná, s prasklým cylindrem, znečištěným na jedné straně stoupající šmouhou sazí, rozlévá slabou a ponurou zář na truhlářské kozy, na prkna a na okolní zem. Na temné zemi vypadají hoblovačky jako nahodilé skvrny měkce bledé barvy na černém plátně. Prkna vypadají jako dlouhé hladké cáry, vytržené z ploché tmy a obrácené naruby.

Kolem koz se lopotí Cash, přechází sem a tam, zvedá a zasazuje prkna s dlouhými klapavými ozvěnamí v nehybném vzduchu, jako by je zvedal a házel na dno neviditelné studny, přičemž zvuky ustávají bez odchodu, jako by je každý pohyb moh přesunout z bezprostředně okolního vzduchu v opakující se ozvěně. Zase řeže pilou, loket se mu pomalu míhá, na ostří pily probíhá tenká ohnivá nitka, ztracená a obnovená při každém začínajícím a končícím tahu v nepřerušném prodloužení, takže jako by pila byla šest stop dlouhá, když vjíždí do tátova chatrného a bezradného obrysu a zase z něj vyjíždí. „Podej mi to prkno,“ povídá Cash. „Ne; to druhé.“ Položí pilu a jde si vzít prkno, které potřebuje, dlouhým houpačným zábleskem vyváženého prkna odstrčí tátu.

Vzduch páchne sírou. Na jeho nahmatatelné rovině se tvoří jejich stíny jako na zdi, jako by spolu se zvuky ještě nedospěly příliš daleko v padání, ale jenom na

chvilku ztuhly, náhle a zadumaně. Cash pracuje dál, pootočen do chabého světla, jedno stehno a jednu hůlkovitou paži má napjaté, obličej sklání do světla s uchvácenou, dynamickou nehybností nad neúnavným loktem. Pod oblohou lehce dríme plošný blesk; na jeho pozadí stromy, nehybné stromy, jsou pochuchané až na poslední větvíčku, naběhlé a zmohutnělé, jakoby oživené mládím.

Začíná pršet. První tvrdé, řídké, rychlé kapky se řítí mezi listím a po zemi v dlouhém vzdechu, jako by úlevou po nesnesitelném napětí. Jsou velké jako kule na srnce, teplé jako vypálené z pušky; přejíždějí se zlobným sykotem po lucerně. Táta zvedne obličej s ochablými ústy, mokrý černý oblouk šňupavého tabáku má přilepený těsně při spodku dásní; za úžasem v splasklém obličejí dumá, jakoby mimo čas, nad tou závěrečnou potupou. Cash se podívá na oblohu, potom na lucernu. Pila neochabuje, proudící třpyt jejího jako píst se pohybujičího ostří se neláme. „Přines něco na přikrytí té lucerny,“ povídá Cash.

Táta zamíří k domu. Najednou se spustí liják, bez hromu, bez jakéhokoli varování; cíp deště zažene tátu na verandu a Cash je v okamžiku mokrý až na kůži. A přece pohyb pily neochabuje, jako by pila a paže pracovaly v pokojném přesvědčení, že déšť je jenom mámení smyslu. Pak odloží pilu a jde se schoulit nad lucernu, přikrývá ji tělem, mokrá košile mu hubeně a kostnatě modeluje záda, jako by ho byli najednou obrátili naruby nesprávnou stranou ven, s kosi-
lím a se vším.

Táta se vrací. Má na sobě Jewelův pršák a nese pršák Dewey Dell. Jak se Cash krčí nad lucernou,

hmátne dozadu, vytáhne čtyři klacky a zarazí je do země, vezme od táty pršák Dewey Dell a roztáhne ho nad těmi klacky, vytvoří nad lucernou jakousi stříšku. Táta ho pozoruje. „Nevím, co si počneš,“ říká. „Darl si vzal svůj pršák s sebou.“

„Zmoknu,“ povídá Cash. Zase vezme pilu; znovu pohybuje pilou sem a tam, do prkna a zase ven v té klidné nepřístupnosti, jako se píst pohybuje v oleji; promáčený, kostnatý, neúnavný, s hubeným, slabým, chlapeckým nebo stařeckým tělem. Táta ho pozoruje, mžourá, po obličejí mu proudí voda; zase zvedne oči k obloze s výrazem němé a zadumané pohany, a přece bez výčitek, jako by byl nic lepšího neočekával; občas se zavrtí, pohne, vychrtlý a zmáčený, zvedne nějaké prkno nebo nástroj a pak to zase položí. Už přišel Vernon Tull, Cash má na sobě pršák paní Tullové a s Vernonem hledají pilu. Za chvíli ji najdou v tátově ruce.

„Proč nejdeš domů, pryč z toho deště?“ řekne Cash. Táta se na něj podívá, po obličejí mu pomalu stéká voda. Jako by po obličejí vyřezaném nějakým zběsilým karikaturistou proudila nestvůrná burleska veškeré opuštěnosti. „Jdi dovnitř,“ říká Cash. „Já s Vernonem to doděláme.“

Táta se na ně podívá. Rukávy Jewelova kabátu jsou pro něj moc krátké. Po obličejí mu pomalu stéká déšť jako studený glycerín. „Já jí to nevyčítám, že jsem se kvůli ní promácel,“ povídá. Zase se pohne a dá se do předávání fošen, zvedá je a zase je opatrně pokládá, jako by byly ze skla. Zamíří k lucerně a tahá za podepřený pršák, až ho shodí, a Cash přijde a zase ho upevní.

„Jdi domů,“ říká Cash. Odvede tátu do baráku, vrátí se s pršákem, složí ho a položí pod ten kryt v postavenou lucernou. Vernon se v práci nezastaví.

Zvedne oči a přitom ještě pořád řeže pilou.

„Tos měl udělat nejdřív,“ povídá. „Věděl jsi, že se chystá k dešti.“

„To dělá ta jeho horečka,“ povídá Cash. Podívá se na prkno.

„No jo,“ řekne Vernon. „Stejně by přišel.“

Cash pošilhává po prkně. Do jeho dlouhé hrany vytrvale buší nesčetný, proudící déšť. „Já to seříznu na zkosenou hranu,“ povídá.

„To zabere víc času,“ povídá Vernon. Cash postaví prkno na hranu; Vernon se na něj ještě chvíli dívá, potom mu podá hoblík.

Vernon pevně drží prkno, zatímco Cash s únavnou, piplavou pečlivostí klenotníka seřezává hranu na zkoseno. K verandě přijde paní Tullová a volá Vernona. „Jak jste s tím už daleko?“ zeptá se.

Vernon nezvedne oči. „Už jsme skoro hotovi. Ještě chvíli.“

Ona se dívá, jak se Cash sklání nad fošnou, při jeho pohybech klouže po pršáku protažený zběsilý třpyt lucerny. „Zajdi do stodoly a přines odtamtud nějaké fošny, dodělej to a pojd pryč z toho deště,“ říká ona.

„Oba se k smrti nachladíte.“ Vernon se ani nepohne. „Vernone,“ opakuje ona.

„Už budem brzo hotovi,“ povídá on. „Bude to trvat už jenom chvíli.“ Paní Tullová se na ně dívá. Pak se zase vrátí do baráku.

Jestli tím to nebude stačit, můžem vzít některé

z těch prken,“ říká Vernon. „Pomůžu ti dát je zase zpátky.“

Cash přestane hoblovat a šilhá po délce prkna, otírá ho dlaní. „Podejte mi to další,“ povídá.

Někdy před svítáním přestane pršet. Ale ještě není den, když Cash zatluče poslední hřebík, strnule se napřímí a podívá se na hotovou rakev, ostatní ho sledují očima. Ve světle lucerny má obličej klidný, zadumaný; pomalu si přeje rukama stehna pod pršákem rozvázným, konečným a poklidným gestem. Potom si ti čtyři — Cash, táta, Vernon a Peabody — zvednou rakev na ramena a zamíří k domu. Je lehká, a přece se pohybují pomalu; prázdná, a přece ji nesou opatrně; bez života, a přece se pohybují s tlumenými varovnými slovy jeden k druhému, mluví o rakvi, jako by teď hotová oživla, lehce dřímala a čekala, až se probudí. Po temné podlaze neohrabaně dupají nohama, jako by už dlouho nechodili po podlaze.

Položí rakev u postele. Peabody tiše povídá: „Něco si snězme. Je už skoro den. Kdepak je Cash?“

Už se vrátil k truhlářským kozám, opět se sklání v chabé záři lucerny, když sbírá svoje nástroje, pečlivě je otírá šátkem a ukládá do skříňky s koženým řemenem, aby si ji moh navlíknout přes rameno. Pak zvedne skříňku, lucernu a pršák a vrátí se k domu, stoupá po schodech v slabém obrysu na pozadí blednoucího východu.

V cizí světnici se člověk musí vyprázdnit k spánku. A než se člověk k spánku vyprázdní, co je? A když se vyprázdní k spánku, není. A když je naplněný spánkem, nikdy nebyl. Nevím, co jsem. Nevím, jestli jsem nebo nejsem. Jewel ví, že je, protože neví, že neví,

jestli je nebo není. Nemůže se vyprázdnit k spánku, protože není to, co je, a je to, co není. Za stěnou bez lampy slyším, jak déšť vytváří vůz, který je náš, náklad, který už nepatří těm, co ho porazili a rozřezali pilou, a ještě nepatří těm, co ho koupili, a který není ani náš, i když leží na našem voze, jelikož jenom vítr a déšť ho vytvářejí pouze pro Jewela a pro mě, kteří nespíme. A jelikož spánek je to, co není, a déšť a vítr jsou to, co *bylo*, vůz není. A přece ten vůz je to, co *je*, protože když vůz je to, co *bylo*, Addie Bundrenová nebude. A Jewel *je*, a tak Addie Bundrenová musí být. A tak já musím být, nebo bych se nemoh vyprázdnit k spánku v cizí světnici. A tak jestli ještě nejsem vyprázdněný, jsem to, co *je*.

Jak často jsem ležel v dešti na cizí střeše a myslel na domov.

CASH

Udělal jsem to se zkosenou hranou.

1. Tak mají hřebíky větší plochu k zachycení.
2. U každé spáry je dvakrát větší plocha k zachycení.
3. Voda se tam bude muset vpíjet se sklonem. Voda se nejsnadněji pohybuje nahoru a dolů nebo přímo napříč.
4. V domě žijou lidi dvě třetiny svého času ve vzprímené poloze. A tak jsou spáry a skloubení udělané nahoru a dolů. Protože tlak působí nahoru a dolů.
5. V posteli, kde lidi pořád jenom leží, skloubení a spáry jsou udělané šikmo, protože tlak působí šikmo.
6. Ledaže.
7. Mrvola není hranatá jako pražec.
8. Zvířecí magnetismus.
9. Zvířecí magnetismus mrtvoly působí, že tlak působí šikmo, a tak jsou spáry a skloubení rakve udělané se zkosenou hranou.
10. Člověk vidí na starém hrobě, že se země slehává se zkosenou hranou.
11. Kdežto v přírodní jámě se slehává do středu, protože tlak působí nahoru a dolů.
12. A tak jsem to udělal se zkosenou hranou.
13. Je to hezčí kus práce.

Moje maminka je ryba.

Bylo deset hodin, když jsem se tam vrátil s Peabodyho potahem přivázaným vzadu k vozu. Už vytáhli bryčku, kterou našel Quick převrácenou a roztaženou přes příkop asi míli od studánky. U studánky ji stáhli se silnice a už tam bylo asi tucet vozů. To Quick ji našel. Říkal, že řeka je rozvodněná a ještě pořád stoupá. Říkal, že už zakryla nejvyšší vodní značku na kůlech mostu, jakou kdy viděl. „Ten most nevydrží takovou spoustu vody,“ povídám. „Řek to někdo Ansovi?“

„Já jsem mu to řek,“ odpověděl mi Quick. „Říká, že myslí, že ti kluci o tom slyšeli, složili náklad a mezitím se už vraceli domů. Říká, že ji můžou naložit a dostat se přes řeku.“

„Radši by měl ject k Nové naději a pohřbít ji tam,“ povídá Armstid. „Ten most je starý. Já bych si s tím nezahrával.“

„Umínil si odvízt ji do Jeffersonu,“ povídá Quick.

„Tak ať se tam radši dostane co nejdřív,“ povídá Armstid.

U dveří nás čeká Anse. Oholil se, ale špatně. Na čelisti se mu táhne dlouhý škrábanec a na sobě má sváteční kalhoty a bílou košili se zapnutým límcem. Má ji hladce přetaženou přes hrb, takže ten vypadá ještě větší, jak to dělá bílá košile, a i v obličejí se změnil. Teď se dívá lidem důstojně do očí, obličej má

tragický a vážný, potřásá nám rukou, když jdeme na verandu a utíráme si nohy, trochu škrobení ve svátečních šatech, naše sváteční šaty šustí a nedíváme se na něj zpřímá, když nás vítá.

„Bůh dal, Bůh vzal,“ říkáme.

„Bůh dal, Bůh vzal.“

Ten kluk tam není. Peabody vykládal, jak přišel do kuchyně a křičel, hnal se po Coře a sápal se na ni, když poznal, že vaří tu rybu, a jak ho Dewey Dell odvedla do chlíva. „Můj potah je v pořádku?“ zeptá se Peabody.

„V pořádku,“ odpovídám mu. „Ráno jsem jim dal nažrat. Vaše bryčka vypadá taky v pořádku. Nic se jí nestalo.“

„A jako by to nebyla ničí vina,“ říká on. „Dal bych niklák za to, kdybych se dověděl, kde byl ten kluk, když ten potah utek.“

„Jestli je něco rozbitého, tak to spravím,“ povídám.

Ženské jdou do domu. Slyšíme, jak si povídají a ovívají se vějířem. Vějíře dělají svist. svist. svist a ony si povídají, to jejich povídání tak trochu zní, jako když včely bzučí ve vědru na vodu. Muži zůstanou stát na verandě, trochu hovoří, nedívají se jeden na druhého.

„Nazdar, Vernone,“ říkají. „Nazdar, Tulle.“

„Vypadá to, že bude ještě pršet.“

„To je teda fakt.“

„Ano, prosím. Bude ještě pršet.“

„Přišlo to tak najednou.“

„A odchází to pomalu. To nepřestane.“

Obejdu dům odzadu. Cash ucpává díry, které ten

kluk vyvrtal do víka rakve. Ořezává do nich klínky, jeden po druhém, dřevo je vlhké a těžko se s ním pracuje. Moh by rozřezat nějakou plechovku a zakrýt díry a nikdo by nepoznal žádný rozdíl. Stejně by to nikomu nevadilo. Viděl jsem, jak celou hodinu ořezával klínek, jako by pracoval se sklem, když moh hrábnout kolem, sebrat tucet klacků a zatlouct je do spár a stačilo by to.

Když jsme s tím byli hotovi, vracím se dopředu. Muži pooděšli kousek od domu, sedí na koncích prken a na kozách, tam kde jsme včera v noci vyrobili tu rakev, někteří sedí a někteří dřepí na bobku. Whitfield ještě nepřišel.

Zvednou ke mně tázavě oči.

„Už je to skoro hotové,“ povídám. „Chystá se zatlouct hřebíky.“

Zatímco vstávají, ke dveřím přijde Anse, podívá se na nás a my se vrátíme k verandě. Zase si pečlivě otíráme boty, čekáme jeden na druhého, až vejde první, a trochu otálíme u dveří. Anse stojí ve dveřích, důstojný a vážný. Kývá na nás, abychom šli dál, a vede nás do světnice.

Položili ji tam dočista obráceně. Cash vyrobil rakev ve tvaru starých pendlovek, takhle, každé skloubení a spáru zkosenou a , uhlazenou hoblíkem, rakev pevnou jako buben a úhlednou jako košíček na šití, a položili ji tam hlavou v nohách, aby se jí nepomačkaly šaty. Byly to její svatební šaty a dole se vzdouvaly, a položili ji tam hlavou v nohách, aby se šaty mohly rozprostřít, a ze sítě proti komárům jí udělali závoj, aby jí nebyly vidět v obličejí ty díry nebozezem.

Když přicházíme ven, přijde Whitfield. Přichází mokrý a zablácený až po pás. „Pokož domu tomu,“ říká. „Přijel jsem pozdě, protože voda strhla most. Zajel jsem k starému brodu a přeplavil jsem se s koněm, Hospodin mě chránil. Boží milost domu tomu.“

Vracíme se k truhlářským kozám a ke koncům prken a posadíme se nebo dřepíme na bobku.

„Já jsem věděl, že spadne,“ povídá Armstid.

„Už tam ten most stál dlouho,“ říká Quick.

„Chceš říct, že ho tam Bůh udržoval,“ povídá strýček Billy. „Já neznám nikoho, kdo by se ho za posledních pětadvacet let dotknul kladivem.“

„Jak dlouho tam stál, strýčku Billy?“ zeptá se Quick.

„Byl postavený v... počkejte... Bylo to v roce 1888,“ říká strýček Billy. „Pamatuju si to, protože první člověk, který přes něj jel, byl Peabody, když se narodil Jody a on k nám přijel.“

„Kdybych byl přes něj jel od té doby pokaždé, co se u vás něco vylíhlo, byl by opotřebovaný už dávno předtím, Billy,“ povídá Peabody.

Smějeme se, najednou hlasitě, pak najednou zase tiše. Díváme se tak trochu po očku jeden na druhého.

„Přes ten most už přešla spousta lidí, kteří už přes žádný most nikdy nepřejdou,“ říká Houston.

„To je fakt,“ povídá Littlejohn. „Je to tak.“

„Jiný most už nemáme, a tak je po spojení,“ říká Armstid. „Bude jim to trvat dva nebo tři dny, aby ji dovezli do města. Bude jim to trvat týden, než ji dovezou do Jeffersonu a dostanou se zpátky.“

„Proč ji vlastně chce Anse tak mermomocí dostat do Jeffersonu?“ ptá se Houston.

„On jí to slíbil,“ povídám já. „Ona to chtěla. Po-chází odtamtud. Upínala se k tomu.“

„A Anse se k tomu taky upíná,“ říká Quick.

„No jo,“ povídá strýček Billy. „Chová se jako člověk, který si po celý život nechal všechno utýct, a pak se upne na něco, co natropí ty největší potíže každému, koho zná.“

„No ale teď by se toho musel ujmout Pámbu, aby ji dostali přes řeku,“ říká Peabody. „Anse to nedokáže.“

„A já myslím, že to Pámbu udělá,“ povídá Quick. „Už se stará o Ansa dost dlouho.“

„To je fakt,“ říká Littlejohn.

„Už moc dlouho, než aby toho moh nechat,“ povídá Armstid.

„Myslím, že Pámbu je stejný jako každý jiný tady v okolí,“ říká strýček Billy. „Stará se o něj už tak dlouho, že toho nemůže nechat.“

Cash vyjde ven. Převlík se do čisté košile; mokré vlasy má hladce sčesané do čela, hladké a černé, jako by si je byl na hlavě namaloval. Strnule se mezi náma posadí na bobek a my se na něj díváme.

„Ty cítíš tohle počasí, víd?“ zeptá se Armstid. Cash mlčí.

„V zlomené kosti to člověk vždycky cítí,“ říká Littlejohn. „Chlap se zlomenou kostí může předpovídat, jaké bude počasí.“

„Cash měl štěstí, že z toho vyváz jenom se zlomenou nohou,“ povídá Armstid. „Moh se poranit tak, že by musel nadosmrti ležet. Z jaké výšky jsi sletěl, Cashí?“

„Asi tak osmadvacet stop, čtyři a půl coulu,“ říká Cash. Přistoupím k němu.

„Po vlhkých prknech může člověk rozhodně lehce uklouznout,“ povídá Quick.

„To je zlé,“ povídám já. „Ale nemoh jsi proti tomu nic dělat.“

„To ty zatracené ženské,“ říká on. „Udělal jsem truhlu, aby ji držela v rovnováze. Udělal jsem ji na její míru a váhu.“

Jestli jsou na to potřeba mokrá prkna, aby lidi padali, tak to se jich napadá hodně, než přejde tohle počasí.

„Nemoh jsi proti tomu nic dělat,“ povídám.

Já se o to nestarám, jestli lidi padají. Já se starám o bavlnu a kukuřici.

Ani Peabody se nestará, jestli lidi padají. Co tomu říkáte, doktore?

To je fakt. Bude docela vyplavená ze země. Jako by s ní pořád něco bylo.

Samo sebou, že se to stává. Proto má nějakou cenu. Kdyby se nic nestalo a každý měl obrovskou úrodu, myslíš, že by to stálo za pěstování?

No ale ať se propadnu, jestli bych chtěl vidět svoji práci vyplavenou ze země, práci, která mě stojí tolik potu.

To je fakt. Člověku by nevadilo, kdyby ji viděl vyplavenou, jenom kdyby moh spustit ten déšť sám.

Kdopak to dokáže? Takový člověk se ještě nenarodil. No jo. To Pámbu způsobil, aby rostla. Je na Ném, aby ji spláchnul, jestli se mu zlíbí.

„Nemoh jsi proti tomu nic dělat,“ povídám.

„To ty zatracené ženské,“ povídá on.

Ženy v domě se dají do zpěvu. Slyšíme začátek prvního verše, jak se začíná vzdouvat, když protahují

notu, a my vstáváme a zamíříme ke dveřím, smekáme klobouky a odhazujeme žvance tabáku. Nejdeme dovnitř. Zastavíme se v houfu u schodů, držíme klobouky vpředu nebo vzadu mezi spuštěnýma rukama, stojíme s jednou předsunutou nohou a se skloněnou hlavou, díváme se stranou, sklápíme oči ke kloboukům ve svých rukou a na zem nebo chvilka zíráme na oblohu a jeden druhému do vážného a poklidného obličejce.

Píseň končí; hlasy trylkovitě doznívají s výrazným závěrem do ztracena. Spustí Whitfield. Má silnější hlas, než na jaký vypadá. Jako by k sobě nepatřili. Jako by on byl něco a jeho hlas něco jiného, co se obojí přeplavilo na dvou koních bok po boku přes brod a přišlo do domu, jeden pocákaný bahnem a druhý, který se ještě nikdy ani nezmácel, vítězoslavný a smutný. Někdo v domě se rozpláče. Zní to, jako by se v ní byly její oči a její hlas obrátily a naslouchaly; zavrtíme se, přeneseme váhu těla na druhou nohu, naše pohledy se setkají a děláme, jako by se nebyly zkřížily.

Nakonec Whitfie'd zmlkne. Zpívají zase ženy. V tom hustém vzduchu jako by jejich hlasy vycházely ze vzduchu a společně plynuly v smutných melodických útěchy. Když se odmlčí, jako by nebyly uplynuly. Jako by jenom zmizely do vzduchu, a až se pohneme, zase je uvolníme ze vzduchu kolem sebe, smutné a útěšné. Pak dozpívají a my si nasadíme klobouky, pohybujeme se strnule, jako bychom nebyli ještě nikdá předtím nosili klobouky.

Cestou domů Cora ještě pořád zpívá. „Spěju k svému Bohu a k své odměně,“ zpívá, sedí ve voze,

„Jdi domů,“ říká Cash. Odvede tátu do baráku, vrátí se s pršákem, složí ho a položí pod ten kryt s postavenou lucernou. Vernon se v práci nezastaví.

Zvedne oči a přitom ještě pořád řeže pilou.

„Tos měl udělat nejdřív,“ povídá. „Věděl jsi, že se chystá k dešti.“

„To dělá ta jeho horečka,“ povídá Cash. Podívá se na prkno.

„No jo,“ řekne Vernon. „Stejně by přišel.“

Cash pošilhává po prkně. Do jeho dlouhé hrany vytrvale buší nesčetný, proudící déšť. „Já to seříznu na zkosenou hranu,“ povídá.

„To zabere víc času,“ povídá Vernon. Cash postaví prkno na hranu; Vernon se na něj ještě chvílku dívá, potom mu podá hoblík.

Vernon pevně drží prkno, zatímco Cash s únavnou, piplavou pečlivostí klenotníka seřezává hranu na zkoseno. K verandě přijde paní Tullová a volá Vernona. „Jak jste s tím už daleko?“ zeptá se.

Vernon nezvedne oči. „Už jsme skoro hotovi. Ještě chvílku.“

Ona se dívá, jak se Cash sklání nad fošnou, při jeho pohybech klouže po pršáku protažený zběsilý třpyt lucerny. „Zajdi do stodoly a přines odtamtud nějaké fošny, dodělej to a pojď pryč z toho deště,“ říká ona. „Oba se k smrti nachladíte.“ Vernon se ani nepohne.

„Vernone,“ opakuje ona.

„Už budem brzo hotovi,“ povídá on. „Bude to trvat už jenom chvílku.“ Paní Tullová se na ně zadívala. Pak se zase vrátí do baráku.

Jedli nám to nebude stačit, můžem vzít některé

z těch prken,“ říká Vernon. „Pomůžu ti dát je zase zpátky.“

Cash přestane hoblovat a šilhá po délce prkna, otírá ho dlaní. „Podejte mi to další,“ povídá.

Někdy před svítáním přestane pršet. Ale ještě není den, když Cash zatluče poslední hřebík, strnule se napřímí a podívá se na hotovou rakev, ostatní ho sledují očima. Ve světle lucerny má obličej klidný, zadumaný; pomalu si přeje rukama stehna pod pršákem rozvázným, konečným a poklidným gestem. Potom si ti čtyři — Cash, táta, Vernon a Peabody — zvednou rakev na ramena a zamíří k domu. Je lehká, a přece se pohybuje pomalu; prázdná, a přece ji nesou opatrně; bez života, a přece se pohybuje s tlumenými varovnými slovy jeden k druhému, mluví o rakvi, jako by teď hotová oživla, lehce dřímala a čekala, až se probudí. Po temné podlaze neohrabaně dupají nohama, jako by už dlouho nechodili po podlaze.

Položí rakev u postele. Peabody tiše povídá: „Něco si snězme. Je už skoro den. Kdepak je Cash?“

Už se vrátil k truhlářským kozám, opět se sklání v chabé záři lucerny, když sbírá svoje nástroje, pečlivě je otírá šátkem a ukládá do skříňky s koženým řemenem, aby si ji moh navlíknout přes rameno. Pak zvedne skříňku, lucernu a pršák a vrátí se k domu, stoupá po schodech v slabém obrysu na pozadí blednoucího východu.

V cizí světlici se člověk musí vyprázdnit k spánku. A než se člověk k spánku vyprázdní, co je? A když se vyprázdní k spánku, není. A když je naplněný spánkem, nikdy nebyl. Nevím, co jsem. Nevím, jestli jsem nebo nejsem. Jewel ví, že je, protože neví, že neví,

ramena má ovinutá šálou a nad hlavou drží rozevřený deštník, ačkoli neprší.

„Ona svoji odměnu už má,“ povídám. „Ať šla kamkoli, má odměnu v tom, že se zbavila Ansa Bundrena.“ *Ležela tam v té truhle tři dny a čekala, až Darl a Jewel přijdou bez vozu domů, seženou nové kolo a vrátí se k vozu, který tam trčí v příkopu. Řek jsem, Vem si můj potah, Anse.*

Počkáme na ten náš, povídá on. Ona by to tak chtěla. Vždycky si potrpěla na pořádek.

Třetího dne se vrátili, naložili ji na vůz a vyjeli, a to už bylo moc pozdě. Budete to muset celé object po Samsonově mostě. Bude vám to trvat den, než se tam dostanete. Pak budete čtyřicet mil od Jeffersonu. Vem si můj potah, Anse.

Počkáme na ten náš. Ona to tak bude chtít.

Asi míli od domu jsme ho uviděli, jak sedí na kraji močálu. Pokud vím, nikdá tam nebyla jediná ryba. Ohlídl se po nás, oči měl kulaté a klidné, obličej špiňavý, prut mu ležel přes kolena. Cora ještě pořád zpívala.

„Dneska není dobrý den na rybaření,“ řekl jsem. „Pojed' s náma domů a hned zítra ráno půjdem spolu k řece a chytíme nějaké ryby.“

„Jedna tady je,“ povídá on. „Dewey Dell ji viděla.“

„Pojed' s náma. Na rybaření je nejlepší řeka.“

„Je tady,“ povídá on. „Dewey Dell ji viděla.“

„Spěju k svému Bohu a k své odměně,“ zpívala Cora.

„To ti neumřel tvůj kůň, Jewele,“ povídám. Sedí vzpřímeně na sedadle, trochu naklání dopředu prkená záda. Střecha klobouku se mu tak zmáčela, že se mu na dvou místech utrhla od dýnka a spadá mu přes kamenný obličej, a tak když skloní hlavu, dívá se skrz klobouk jako hledím přílby, dívá se dlouho přes údolí až tam, kde se o sráz opírá chlív, a vytváří neviditelného koně. „Vidíš je?“ ptám se. Vysoko nad domem na pozadí rychle se pohybující zatažené oblohy se vznášejí v zužujících se kruzích. Odtud to jsou jenom skvrnky, neúprosné, trpělivé, zlověstné. „Ale to ti neumřel tvůj kůň.“

„Zatracený neřáde,“ říká. „Zatracený neřáde.“

Nemůžu milovat svoji maminku, protože žádnou maminku nemám. Jewelova máma je kůň.

Nehybní protáhli luňáci se vznášejí ve vysokých kruzích, na pozadí mraků vzniká klamný dojem, jako by se pohybovali pozpátku.

Nehybný, s prkennými zády, s kamenným obličejem, vytváří koně v strnulém sklonu, takže vypadá jako luňák s hákovitě zahnutými křídly. Čekají na nás, jsou připraveni na převoz rakve, čekají na něj. Vejde do stání a počká, dokud po něm kůň nekopne, aby moh' kolem něj proklouznout, vylézt na žlab a zůstat tam stát, vyhlížet přes překážející vrcholky stání k pusté pěšině, než hrábne do seníku.

„Zatracený neřád. Zatracený neřád.“

„To nebude držet v rovnováze. Jestli chceš, aby se to neslo a vezlo v rovnováze, budeme muset —“
 „Zvedej. Zatracený neřáde, zvedej.“

„Povídám ti, že se to neponese a nepoveze v rovnováze, jestli —“

„Zvedej! Zvedej, ty zatracená zabeďněná pekelná duše, zvedej!“

Nebude to držet v rovnováze. Jestli chtějí, aby se to neslo a vezlo v rovnováze, budou muset

Sklání se mezi náma nad rakví, dvě z těch osmi rukou. Obličejem mu proudí návaly krve. Mezi nima vypadá jeho tělo nazelenalé, asi tak hladké, husté a bledě zelené jako krávou přezvýkaná píce; v obličejí má zuřivý výraz, a jako by se dusil, ret má ohrnutý přes zuby. „Zvedej!“ říká. „Zvedej, ty zatracená zabeďněná duše!“

Napíná se, zdvihá jednu celou stranu tak náhle, že všichni poskočíme na pomoc, abychom rakev chytili a vyrovnali, než ji docela převrhne. Na okamžik rakev vzdoruje, jakoby ze své vůle, jako by v ní její tyčkovitě hubené tělo zběsile lpělo, i když mrtvé, na jakési cudnosti, jako by se pokoušela ukrýt umazané šaty, když nemohla zabránit tomu, aby se umazalo tělo. Pak se truhla prudce uvolní, náhle se zvedne, jako by vychrtlost jejího těla byla dodala prknům síly se vznášet nebo jako by viděla, že se s ní můžou strhnout šaty, a najednou se za nimi vyřítí ve vášnivém zvratu, který se vysmívá své vlastní touze a potřebě. Jewel docela zezelená v obličejí, a jak dýchá, slyším jeho zuby.

Neseme truhlu síní, naše nohy hrubě a nemotorně šlapou po podlaze šouravými kroky, a vyneseme ji dveřma ven.

„Teď to chvílku držte,“ povídá táta a pustí rakev. Otočí se, aby zavřel a zamknul dveře, ale Jewel nechce čekat.

„Jdeme,“ říká tím přiškrceným hlasem. „Jdeme.“

Pečlivě skláníme truhlu dolů po schodech. Postupujeme, udržujeme rakev v rovnováze, jako by to bylo něco nesmírně drahocenného, odvracíme obličej, dýcháme mezi zuby, abychom si chránili nos. Sestupujeme pěšinou ke stráni.

„Radši počkejme,“ povídá Cash. „Říkám vám, že teď není v rovnováze. Na tom kopci budem potřebovat ještě jednoho pomocníka.“

„Tak teda uхни,“ říká Jewel. Nechce se zastavit. Cash začne odpadat, kulhá, aby nám stačil, těžce oddychuje; pak zůstává pozadu a Jewel nese celý přední konec sám, a tak jak se truhla naklání, když se pěšina svažuje, začne mi utíkat z rukou a klouzat dolů vzduchem jako sánky po neviditelném sněhu, hladce vyprazdňuje ovzduší, ve kterém je možné ještě pořád vnímat její tvar.

„Počkej, Jewele,“ povídám. Ale on nechce čekat. Už skoro běží a Cash zůstane vzadu. Zdá se mi, že konec, který teď nesu sám, nemá žádnou tíhu a pluje jako stéblo slámy hnané zběsilým příbojem Jewelova zoufalství. Už se ani nedotýkám truhly, když se Jewel otočí a nechá truhlu, aby ho houpavě přeletěla, jediným pohybem ji zastaví a hodí ji na dno vozu, ohlídne se po mně a obličej má zalitý zuřivostí a zoufalstvím.

„Zatracený neřáde. Zatracený neřáde.“

Pojedeme do města. Dewey Dell říká, že se to neprodá, protože to patří Ježíškovi a on si to vzal zpátky až do příštích vánoc. Pak se to zase objeví za sklem a bude to zářit očekáváním.

Táta a Cash přicházejí dolů z kopce, ale Jewel jde do chlíva. „Jewe,“ povídá táta. Jewel se nezastaví. „Kam jdeš?“ ptá se táta. Ale Jewel se nezastaví. „Toho koně necháš tady,“ říká táta. Jewel se zastaví a podívá se na tátu. Jewelovy oči vypadají jako kuličky na hraní. „Toho koně necháš tady,“ říká táta. „Pojedem všichni ve voze s maminkou, jak si přála.“

Ale moje maminka je ryba. Vernon ji viděl. Byl tam.

„Jewelova máma je kůň,“ povídá Darl.

„Tak moje může být ryba, vid, Darle?“ řek jsem. Jewel je můj bratr.

„Tak moje bude muset být taky kůň,“ řek jsem.

„Proč?“ povídá Darl. „Jestli je táta tvůj táta, proč by tvoje maminka musela být kůň jenom proto, že Jewelova máma je kůň?“

„Proč by byla?“ řek jsem. „Proč by byla, Darle?“ Darl je můj bratr.

„Tak co je tvoje maminka, Darle?“ řek jsem.

„Už žádnou nemám,“ povídá Darl. „Protože jestli jsem nějakou měl, tak byla. A jestli byla, už nemůže být to, co je. Nebo může?“

„Ne,“ řek jsem.

„Tak teda já nejsem,“ povídá Darl. „Nebo jsem?“

„Ne,“ řek jsem.

Já jsem. Darl je můj bratr.

„Ale ty jsi, Darle,“ řek jsem.

„Já vím,“ povídá Darl. „Právě proto nejsem to, co je. Jsi je moc na jednu ženskou, aby se všichni z ní vylihlí.“

Cash si nese svoji skříňku s nářadím. Táta se na něj dívá. „Cestou zpátky se zastavím u Tullů,“ říká Cash. „Dám se zase do práce na střeše té stodoly.“

„To se nesluší,“ povídá táta. „To je úmyslný výsměch jí i mně.“

„Ty chceš, aby se vracel celou tu cestu sem a nes se s tím až k Tullovům pěšky?“ říká Darl. Táta se podívá na Darla, přežvykuje. Táta se teď každý den holí, protože moje maminka je ryba.

„To není správné,“ povídá táta.

Dewey Dell drží v ruce balíček. Nese taky košík s naším obědem.

„Copak to je?“ zeptá se táta.

„Koláče paní Tullové,“ říká Dewey Dell a leze do vozu. „Vezu jí je do města.“

„To není správné,“ povídá táta. „To je výsměch té mrtvé.“

Bude to tam. Příští vánoce to tam bude, říkala, bude to zářit na kolejích. Říkala, že to Ježíšek neprodá žádným městským klukům.

Jde dál k chlívu a s prkennými zády vejde na dvorek.

Dewey Dell nese na jedné paži košík, v druhé ruce něco hranatého, zabaleného do novin. Obličej má klidný a zachmuřený, oči zadumané a bystré; vidím v nich Peabodyho záda jako dva kulaté hrášky na dvou náprstcích; snad to jsou v Peabodyho zádech dva z těch červů, kteří se tajně a vytrvale prodírají člověkem a vylezou na druhé straně ven, a člověk se najednou probudí ze spánku nebo z bdění a na obličejí má náhle napjatý a znepokojený výraz. Postaví košík do vozu a vyleze dovnitř, z pořád těsnějších šatů jí vyčuhuje dlouhá noha: ta páka, která hýbe světem; jedno z těch obkročných kružidel, která měří délku a šířku života. Sedí na sedadle vedle Vardamana a položí si balíček na klín.

Pak on vejde do chlíva. Neohlíd se.

„To není správné,“ povídá táta. „Aspoň to málo by moh pro ni udělat.“

„Tak jedem,“ říká Cash. „Nech ho, ať si tu zůstane, jestli chce. Tady mu nebude nic scházet. Třebas půjde k Tullovům a zůstane u nich.“

„On nás dohoní,“ povídám já. „Veme to přímo a sejde se s náma u Tullovic cesty.“

„Býval by dokonce jel na tom koni,“ povídá táta, „kdybych mu to nezarazil. Zatracená strakatá potvo-

ra, je divočejší než divoká kočka. On si naschvál dělá výsměch z ní i ze mě.“

Vůz se rozjede; mezkům začnou nadskakovat uši. Za náma nad domem se ti nehybní a protáhli ve vznášejících se kruzích zmenšují a mizí.

Poručil jsem mu, aby z ohledu k mrtvé mámě nebral s sebou toho koně, protože by to nevypadalo správně, aby se vypínal na nějakém zatraceném cirkusovém zvířeti, když si přála, abychom byli s ní ve voze všichni, co pocházejí z jejího těla a krve, ale sotva jsme minuli Tullovic cestu, dal se Darl do smíchu. Seděl vzadu s Cashem na sedadle z prkýnka, u nohou mu ležela v rakvi jeho mrtvá máma, a on se smál. Ani nevím, kolikrát jsem mu už vykládal, že když dělá takové věci, lidi pak o něm vedou všelijaké řeči. Povídám, Trošku dbám na to, co lidi říkají o mém těle a krvi, i když ty na to nedbáš, a já jsem vychoval takovou zatracenou bandu kluků, a jestli to vedeš tak, aby o tobě mohli lidi takhle mluvit, povídám, vrhá to špatné světlo na tvoji mámu, ne na mě: já jsem chlap a snesu to; to na svoje ženské příbuzné, na svoji mámu a sestru, bys měl dbát, a otočil jsem se a podíval jsem se na něj, a on tam seděl a smál se.

„Já od tebe nečekám, že budeš mít ohledy na mě,“ povídám. „Ale když tvoje máma ještě ani nevychladla v rakvi.“

„Tamhle,“ povídá Cash a škube hlavou k té cestě. Ten kůň je od nás ještě pěkný kousek a blíž se hezky rychle, ale mně nemusí nikdo říkat, kdo to je. Jenom jsem se ohlíd po Darlovi, který tam sedí a směje se.

„Dělal jsem, co jsem moh,“ povídám. „Snažil jsem se udělat všechno, jak by si to přála. Pámbu mi odpustí a omluví chování těch, které mi seslal.“ A Darl seděl na tom sedadle z prkýnka hned nad ní, jak tam ležela, a smál se.

Rychle přijíždí cestou, a přece jsme už tři sta yardů za jejím vyústěním, když zahýbá na silnici, za míhajícími se odrazy jeho kopyt lítá bláto. Pak trochu zpomalí, sedí zlehka a vzpřímeně v sedle a kůň cupe v blátě.

Tull je na svém dvoře. Podívá se na nás, zvedne ruku. Jedeme dál, vůz skřípe, na kolech šelestí bláto. Vernon tam ještě pořád stojí. Dívá se na Jewela, jak jede kolem, kůň vysoko zvedá kolena a běží lehkým a čilým tempem tři sta yardů za náma. Jedeme dál pohybem tak uspávacím a tak omámeně, jako bychom si ani neuvědomovali žádný postup vpřed, jako by se mezi náma a jím zmenšoval čas, a ne prostor.

Silnice zahýbá v pravém úhlu, stopy kol z poslední neděle se už zacelily: hladká červená struska se stáčí stranou mezi borovice; bílý silniční ukazatel s vybledlými písmeny. Kostel Nová naděje 3 mile. Krouživě se blíží jako nehybná ruka, zvednutá nad hlubokou pustinou oceánu; za ním se táhne rudá silnice jako přičel kola, jehož obruč tvoří Addie Bundrenová. Odvíjí se za náma pustá a nezjizvená, bílý silniční ukazatel odvrací své vybledající pokojné tvrzení. Cash tiše hledí po silnici, jeho hlava se otáčí, když jedeme kolem, jako hlava sovy, v obličejí má rozvázný výraz. Táta se dívá přímo dopředu, je přihrblý. Dewey Dell se taky dívá na silnici, pak se ohlídně ke mně, oči

má v té doutnající chvíli bdělé a odmítavé, ne jako ta otázka, co byla v Cashových očích. Mineme silniční ukazatel; nezjizvená silnice se odvíjí dál. Pak Dewey Dell otočí hlavou. Vůz cestou skřípe.

Cash si odplivne přes kolo. „Za dva dny už začne páchnout,“ povídá.

„To bys moh říct Jewelovi,“ říkám.

Ten je teď nehybný, sedí na koni na křižovatce, vzpřímený, dívá se na nás, stejně nehybný jako silniční ukazatel, který se proti němu zvedá ve vybledající kapitulaci.

„Ta rakev není pořádně vyvážená pro dlouhou jízdu,“ povídá Cash.

„To mu taky řekni,“ říkám já. Vůz cestou skřípe.

O mili dál nás předjede, ovládá koně s ohnutým hřbetem uzdou tak, aby běžel rychlým kolébavým krokem. Sedí v sedle lehce, vyrovnaně, vzpřímeně, s kamenným obličejem, zlomený klobouk se mu sklání ve furiantském úhlu. Rychle předjede, ani se na nás nepodívá, kůň pádí, kopyta šelestí v blátě. Dozadu odhozená kapka bláta cákne na truhlu. Cash se nakloní dopředu, vytáhne ze své skříňky nějaký nástroj a pečlivě kapku setře. Když silnice probíhá Whiteleafem a vrby se sklánějí dost blízko, ulomí větev a vlhkým listím otírá skvrnu.

To je pro člověka krušný kraj; je krušný. Osm mil práce a potu jeho těla bylo vyplaveno z boží země, kam mu sám Pámbu přikázal, aby to vložil. Nikde v tomhle hříšném světě nemůže poctivý, těžce pracující člověk něco vyzískat. Na to musejí být ti, co vedou krámy v městech, nejsou z práce celí zpocení a tyjou z těch, co se potí. Kdepak ten těžce pracující člověk, farmář. Někdy se divím, proč na tom lpíme. To protože nás čeká odměna tam nahoře, kam si oni nemůžou s sebou odvízt ta svoje auta a takové věci. Všichni lidi si tam budou rovni a Pámbu to vezme těm, co mají, a dá to těm, co nic nemají.

Ale jak se zdá, je to dlouhé čekání. To je zlé, že si člověk musí vysloužit odměnu za svoje správné konání tím, že se bude vysmívat sobě a svým mrtvým. Jeli jsme až do večera a za soumraku jsme dojeli k Samsonově farmě, ale i tam byl most stržený. Ještě nikdá neviděli řeku tak vysokou, a to ještě nepřestalo pršet. Žijí tam staří lidi, kteří nic takového neviděli ani neslyšeli, pokud sahá lidská paměť. Jsem vyvolený boží, jelikož koho Pámbu miluje, toho křížkem navštěvuje. Ale ať se propadnu, jestli si Pámbu nevybírám nějaké divné cesty, aby to ukázal, aspoň se to tak zdá.

Ale teď si můžu opatřit ten chrup. To bude pohodlí. To teda bude.

Bylo to zrovna před západem slunce. Seděli jsme na verandě, když přijel po silnici vůz s těma pěti a ten další jel vzadu na koni. Jeden z nich zved ruku, ale chystali se project kolem krámu bez zastavení.

„Kdopak to je?“ povídá MacCallum: nemůžu si vzpomenout na jeho jméno: Rafeovo dvojče; to byl on.

„To je Bundren, odtamtud za Novou nadějí,“ povídá Quick. „Jewel jede na jednom z těch Snopsových koní.“

„To jsem nevěděl, že tu ještě zbyl některý z těch koní,“ povídá MacCallum. „Myslel jsem, že se vám tady, lidi, konečně povedlo se jich všech zbavit.“

„Jenom zkus dostat tohohle,“ povídá Quick. Vůz jel dál.

„Řek bych, že mu ho přece starý Lon nenechal,“ říkám já.

„Ne,“ povídá Quick. „Koupil ho od táty.“ Vůz jel dál. „To určitě neslyšeli o tom mostě,“ povídá.

„Copak tady vlastně dělají?“ zeptá se MacCallum.

„Asi si udělal svátek, když pohřbil svoji ženu,“ povídá Quick. „Řek bych, že má namířeno do města, když taky Tullovic most vzala voda. To se divím, že neslyšeli o tom mostě.“

„Tak to by teda museli mít křídla,“ říkám já. „Myslím, že odsad až k ústí Ishatawy nezůstal ani jeden most.“

V tom voze něco měli. Ale Quick byl před třemi dny na tom pohřbu a nás to přirozeně vůbec ani nenapadlo, až na to, že si to mířili pryč od domova sakramentsky pozdě a že neslyšeli o tom mostě. „Radši na ně zahoukej,“ povídá MacCallum. Zatracený život, mám to jméno zrovna na jazyku. A tak Quick zahoukal, a oni se zastavili a Quick přišel k jejich vozu a pověděl jim to.

Vrátil se s nima. „Jedou do Jeffersonu,“ povídá. „Ten most u Tullovic farmy taky vzala voda.“ Jako bychom to nevěděli, a jeho obličej vypadal kolem nosu komicky, ale oni tam jenom seděli, Bundren, ta holka a ten chlapík na kozlíku a Cash a ten druhý, ten, co o něm lidi vedou řeči, na prkně přes zadní dvířka, a ten další na tom strakatém koni. Ale myslím, že si na to zatím už zvykli, protože když jsem řek Cashovi, že se budou muset zase vrátit kolem Nové naděje a co by měli radši udělat, on jenom povídá,

„Já myslím, že se tam dostanem.“

Já nerad lidem do něčeho mluvím. Ať si každý člověk zařizuje svoje věci, jak se mu to hodí, říkám já. Ale když jsem o tom promluvil s Rachel, že neměli nikoho na to, aby ji nějak konzervoval, a že je červenec a tak dále, vrátil jsem se ke stodole a pokoušel jsem se promluvit si o tom s Bundrenem.

„Já jsem jí to slíbil,“ povídá on. „Upínala se k tomu.“

Vším jsem si, že je na to potřeba lenocha, chlapa, který nenávidí pohyb, aby, jakmile ho něco uvede do pohybu, se do toho dal, stejně jako ho něco uvedlo do toho, aby se nehýbal, jako by ani tak moc nebyl proti pohybu jako proti tomu do něčeho se pustit a něčeho

nechat. A jako by byl tak trochu pyšný na všechno, co přijde, aby ten pohyb nebo to nehýbání vypadalo ještě k tomu jako něco obtížného. Seděl na tom voze, přihrblý, mžoural, poslouchal nás, když jsme mu vykládali, jak rychle to vzalo ten most a jak je voda vysoká, a ať se propadnu, jestli se nechoval tak nějak pyšně, jako by to byl zařídil sám, že řeka stoupla.

„Říkáte, že je větší voda, než jste kdy předtím viděl?“ povídá. „Děj se vůle boží,“ povídá. „Myslím, že ani do rána moc neopadne,“ povídá.

„Radši zůstaňte přes noc tady,“ řek jsem, „a zítra časně ráno vyrazte k Nové naději.“ Bylo mi líto jenom těch až na kost vychrtlých mezků. Řek jsem Rachel, povídám, „No tak ty bys chtěla, abych je vyhnal v noci, osm mil od jejich domova? Co jiného jsem moh udělat?“ povídám. „Bude to jenom na jednu noc a oni to uloží do stodoly a za svítání určitě vyjedou.“ A tak povídám, „Zůstaňte tady přes noc a zítra se můžete časně ráno vrátit k Nové naději. Mám dost náradí, a ti hoši tam můžou hned po večeri zaject a mít to už vykopané a připravené, jestli chtějí,“ a pak jsem poznal, že se ta holka na mě dívá. Kdyby její oči byly pistole, tak bych už nemluvil. Ať jsem papež, jestli mě jima nespalovala. A tak když jsem zašel ke stodole a našel jsem je tam, něco vykládala, a tak si mě vůbec nevšimla, když jsem tam přišel.

„Tys jí to slíbil,“ povídá ona. „Nechtěla umřít, dokud jsi jí to neslíbil. Myslela, že se na tebe může spolehnout. Jestli to neuděláš, tak na tobě bude ležet kletba.“

„Nikdo nemůže říct, že nechci splnit svoje slovo,“ říká Bundren. „Mám srdce otevřené každému člověku.“

„To je mi jedno, jaký ty máš srdce,“ povídá ona. Tak trochu šeptala, mluvila rychle. „Tys jí to slíbil. Musíš to udělat. Ty —“ a pak mě uviděla a zmlkla, jenom tam stála. Kdyby to byly pistole, tak bych už nemluvil. A tak když jsem s ním o tom hovořil, on povídá,

„Dal jsem jí slib. Ona se k tomu upíná.“

„Ale tak se mi zdá, že by měla radši mámu pohřbenou někde blízko, aby mohla —“

„To Addie jsem dal ten slib,“ povídá on. „Upnula se k tomu.“

A tak jsem jim řek, aby to zavezli do stodoly, protože už zas hrozil déšť, a že večere už bude hotová. Jenže oni nechtěli jít dovnitř.

„Děkuju vám,“ povídá Bundren. „Nechcem vám být na obtíž. Máme trošku něčeho v košíku. My s tím vystačíme.“

„No tak teda,“ povídám, „když máte takové ohledy ke svým ženským, já je mám taky. A když se u nás zastaví lidi v čas k jídlu a nechtějí jít ke stolu, moje žena to považuje za urážku.“

A tak ta holka šla do kuchyně pomoci Rachel. A pak za mnou přišel Jewel.

„Samo sebou,“ povídám. „Posluž si ze seníku. Dej mu žrát, až budeš krmit ty mezky.“

„Radši vám za něj zaplatím,“ říká on.

„Nač?“ povídám. „Já každému přeju krmení pro jeho koně.“

„Radši vám zaplatím,“ povídá on; myslel jsem, že řek extra.

„Extra za co?“ povídám já. „Nechce žrát seno a kukuřici?“

„Extra krmení,“ říká. „Já ho krmím trochu extra a nechci, aby byl někomu zavázaný.“

„Ode mě nemůžeš koupit žádnou píci, chlapče,“ povídám. „A jestli dovede sežrat celý ten seník, pomůžu ti ráno naložit na vůz stodolu.“

„Nikdá nebyl nikomu za nic zavázaný,“ říká on. „Radši vám za to zaplatím.“

Jenže kdybych taky já měl nějaká svoje radši, tak bys tady vůbec nebyl, chtělo se mi říct. Ale jenom povídám, „Tak to je nejvyšší čas, aby s tím začal. Ode mě nemůžeš koupit žádnou píci.“

Když Rachel podala večeři, šla s tou holkou připravit pár lůžek. Ale nikdo z nich tam nechtěl jít. „Ona je už mrtvá dost dlouho, aby ji takové hlouposti přešly,“ povídám. Protože já mám zrovna tolik úcty k mrtvým jako každý jiný, ale člověk musí mít úctu taky k mrtvolám, a když nějaká ženská leží čtyři dny mrtvá v truhle, nejlepší způsob, jak jí projevit úctu, je co nejrychleji ji dostat pod drn. Ale oni to nechtěli udělat.

„To by nebylo správné,“ povídá Bundren. „Samozřejmě jestli chlapci chtějí do postele, myslím, že u ní můžu sedět já. Já jí to nemůžu odepřít.“

A tak když jsem se tam vrátil, seděli všichni na bobku na zemi kolem vozu. „Ať aspoň to klouče jde dovnitř a trochu se vyspí,“ povídám. „A ty radši pojď taky,“ povídám té holce. Nechtěl jsem se jim do ničeho plíst. A pokud vím, rozhodně jsem jí nic neudělal.

„On už spí,“ povídá Bundren. „Uložili ho vyspa do žlabu v jednom prázdném stání.“

„No tak teda pojď ty,“ povídám té holce. Ale on

ještě pořád neřekla vůbec nic. Jenom tam tak dřepěli na bobku. Bylo je sotva vidět. „A co vy, hoši?“ povídám. „Zítra vás čeká perný den.“ Za chvilku Cash povídá,

„Děkuju vám. Nám to takhle stačí.“

„Nechceme být zavázaný,“ povídá Bundren. „Děkuju vám zdvořile.“

A tak jsem je tam nechal dřepět na bobku a odešel jsem. Myslím, že si na to za ty čtyři dny zvykli. Ale Rachel si na to nemohla zvyknout.

„To je ostuda,“ povídá. „Ostuda.“

„Co moh dělat?“ říkám já. „Dal svoje slovo a slíbil jí to.“

„Kdopak mluví o něm?“ povídá Rachel. „Kdo se stará o něj?“ pláče Rachel. „Jenom bych chtěla, abys ty a on a všichni chlapi na světě, co nás týrají za živa a urážejí po smrti, když nás tahaj sem tam po kraji —“

„No tak, no tak,“ povídám já. „Jsi rozčilená.“

„Nedotýkej se mě!“ vykřikne. „Nedotýkej se mě!“ Mužský se v nich vůbec nevyzná. Žiju s touhle jednou patnáct let, a ať se propadnu, jestli se v ní vyznám. A myslel jsem si, že nás může rozkmotřit spousta věcí, ale ať se propadnu, jestli mě někdy napadlo, že by to mohla být čtyři dny stará mrtvola, a to ženská mrtvola. Ale ženské si tím ztěžujou život, když neberou věci tak, jak přicházejí, jako to dělá mužský.

A tak jsem tam ležel, poslouchal jsem, jak začíná pršet, myslel jsem na ně tam ve stodole, jak dřepí na bobku kolem vozu, a na déšť na střeše a myslel jsem na Rachel, jak pláče, až pak za chvíli jako bych jí ještě pořád slyšel plakat, i když už usnula, a cítil jsem tamto, i když jsem věděl, že to nemůžu cítit.

Ani tehdy jsem nemoh poznat, jestli to cítím nebo ne, nebo jestli to není jenom tím, že vím, co to je.

A tak jsem tam nazítří ráno vůbec nešel. Slyšel jsem je zapřahat, a když jsem pak poznal, že se už určitě chystají vyrazit, vyšel jsem vpředu ven a zamířil jsem po silnici k mostu, až jsem pak slyšel, jak ten vůz vyjíždí ze dvora a vrací se k Nové naději. A když potom zas přijdu k domu, Rachel se do mě pustí, protože jsem tu nebyl, abych je přinutil přijít k snídani. Člověk se v nich nevyzná. Zrovna když máš dojem, že mají něco na mysli, ať se propadnu, jestli nejenže musíš ten svůj názor změnit, ale nejspíš musíš dostat za vyučenou za to, že ses to domníval.

Ale přece jen jako bych to ještě pořád cítil. A tak jsem pak měl dojem, že to není tím, že to cítím, ale že je to jenom tím, že vím, že je to tam, jak se už člověk někdy nechá oklamat. Ale když jsem přišel do stodoly, bylo mi to jasné. Když jsem vešel do chodby, něco jsem uviděl. Tak nějak se to tam krčilo, když jsem tam přišel, a nejdřív jsem si myslel, že tam jednoho z nich zapomněli, a pak jsem poznal, co to je. Byl to luňák. Rozhlíd se a uviděl mě, šel snít s roztaženýma nohama a tak nějak s roztaženými křídly, díval se na mě nejdřív přes jedno a pak přes druhé křídlo jako nějaký plešatý stařec. Když se dostal ze dveří, rozletěl se. Musel letět dlouho, než se vůbec vznes do vzduchu, když byl tak tlustý, těžký a promáčený deštěm.

Jestli se jim chtělo ject do Jeffersonu, myslím, že to mohli object kolem Mount Vernonu, jak to udělal MacCallum. Tak asi pozítří se dostane na koni domů. Pak by byli jenom osmnáct mil od města. Ale třeba

se tím, že i tenhle most vzala voda, poučil, jaký je úmysl a trest boží.

Ten MacCallum. Už spolu s přestávkama obchodujem dvanáct let. Zním ho od klukovských let; znám jeho jméno tak dobře jako svoje vlastní. Ale ať se propadnu, jestli mi přijde na jazyk.

Před očima se objevuje silniční ukazatel. Dívá se teď po silnici, protože má čas. Nová naděje. 3 míle bude hlásat. Nová naděje. 3 míle. Nová naděje. 3 míle. A pak začne ta silnice, stočí se mezi stromy, pustá čekáním, a bude hlásat, Nová naděje tři míle.

Slyšela jsem, že maminka je mrtvá. Škoda že jsem neměla čas nechat ji umřít. Škoda že jsem neměla čas si přát, abych měla. To protože v té divoké a rozhořčené hlíně moc brzo moc brzo moc brzo. To ne že bych byla nechtěla a nechci je to tím že je to moc brzo moc brzo moc brzo.

Teď to začíná hlásat. Nová naděje tři míle. Nová naděje tři míle. *Tohle mají na mysli, když mluví o líně času: ta muka a zoufalství rozpadávajících se kostí, ten tvrdý opasek, v němž spočívají rozhořčené vnitřnosti dějů*

Jak se blížíme, Cash pomalu otáčí hlavu, jeho pustý, smutný, pokojný, vážný a tázavý obličej sleduje rudou a pustou zatáčku, u zadního kola sedí na konci Jewel a zírá přímo vpřed.

Krajina vybíhá z Darlových očí; stahují se mu všpendlíkové hlavičky. Začínají u mých nohou a stoupají mi po těle do obličejce, a pak na mně šaty zmizí: sedím nahá na kozlíku nad pomalými mezky, nad těma mukama. *Co kdybych mu řekla, aby obrátil. On udělá, co řeknu. Copak nevíte, že udělá, co řeknu?* Jednou jsem se probudila a pode mnou se hnala černá

prázdnota. Neviděla jsem. Viděla jsem, jak Vardaman vstává a jde k oknu a vráží do té ryby nůž, vytryskla krev a syčela jako pára, ale já jsem neviděla. *On udělá, co řeknu, Vždycky to udělá. Můžu ho přesvědčit, aby udělal cokoli. Vy víte, že můžu. Co kdybych řekla Tady obrať. To bylo, když jsem tenkrát umřela. Co kdybych to udělala. Jeli bychom k Nové naději. Nemuseli bychom ject do města.* Vstala jsem a vytáhla jsem nůž z ryby, z které proudila a ještě pořád syčela krev, a zabila jsem Darla.

Když jsem ještě spala v jedné posteli s Vardamanem měla jsem jednou těžký sen myslela jsem že jsem vzhůru ale neviděla jsem a necítila jsem nic necítila jsem postel pod sebou a nemohla jsem si uvědomit kdo jsem nemohla jsem si uvědomit svoje jméno nemohla jsem si ani uvědomit jestli jsem děvče nemohla jsem si ani uvědomit sebe a dokonce si ani uvědomit jestli se chci probudit ani si vzpomenout co je opak probuzení abych se mohla probudit věděla jsem že se něco děje ale nemohla jsem si ani uvědomit co je to čas pak jsem najednou poznala že něco je byl to vítr který přese mě vanul jako by byl přišel vítr a odvanul mě zpátky odtamtud kde je já jsem nevanula světlice a Vardaman spal a všichni byli zase zpátky pode mnou a pohybovali se jako kus studeného hedvábí které se mi táhne přes nahé nohy.

Z borovic to studeně vane, smutný pravidelný zvuk. Nová naděje. To byly 3 míle. To byly 3 míle. Věřím v Boha věřím v Boha.

„Proč jsme nejeli k Nové naději, tati?“ povídá Vardaman. „Pan Samson říkal, že jedem, ale tu silnici jsme nechali stranou.“

Darl říká, „Podívej, Jewele.“ Ale nedívá se na mě.

Dívá se na oblohu. Luňák tam visí tak nehybně, jako by byl přibitý.

Zahneme na Tullovic cestu. Přejedeme kolem stodoly a jedeme dál, kola šelestí v blátě, míjejí zelené řádky bavlny v divoké zemi a Vernon za pluhem na druhé straně pole vypadá maličký. Jak jedeme kolem, zvedne ruku, dlouho stojí a dívá se za náma.

„Podívej, Jewele,“ říká Darl. Jewel sedí na koni, jako by byli oba vyřezáni ze dřeva, a dívá se přímo dopředu.

Věřím v Boha, Boha. Bože, já věřím v Boha.

TULL

Sotva přejeli, vypřáh jsem mezka, zaháknul jsem postráňkové řetězy a jel jsem za nima. Když jsem je dohonal, seděli ve voze na konci navigace. Seděl tam Anse a díval se na most, kde se propad do řeky a bylo vidět jenom oba konce. Díval se na to, jako by byl po celý ten čas věřil, že mu lidi lhali, že je ten most pryč, ale jako by byl po celý ten čas doufal, že je opravdu pryč. Jeho obličej vyjadřoval jakýsi potěšený úžas, jak seděl v svátečních kalhotách na voze a žmoulal ústy. Vypadal jako přistrojený nevyhřebelcovaný kůň: já nevím.

Ten kluk se díval na most, jak se napolo potopil, kupily se přes něj klády a takové věci a most se propadal a chvěl, jako by měl každou chvíli celý zmizet, díval se na něj rozšířenýma očima, jako by byl v cirkuse. A ta holka taky. Když jsem tam přijel, ohlídl se po mně, oči jí tak nějak vzplanuly a ztvrdly, jako bych se chystal na ni šmátnout. Pak se zase podívala na Ansa a potom zpátky na vodu.

Voda sahala po obou stranách skoro až k navigaci, přikrývala zem až na výčnělek, na kterém jsme byli a který se táh k mostu a pak spadl do vody, a pokud člověk nevěděl, jak silnice a most dřív vypadaly, nebyl by poznal, kde je řeka a kde je země. Byla to jenom žlutá změť a navigace nebyla o nic širší než hřbet nože, a my jsme seděli v tom voze, na tom koni a na tom mezku.

Darl se na mě díval a potom se Cash otočil a podíval se na mě s tím výrazem v očích, jako když tu noc uvažoval, jestli se ta prkna na ni budou hodit, jako by je měl uvnitř v sobě a nezeptal se člověka, co si o tom myslí, a ani nedal najevo, že poslouchá, jestli to člověk říkal, ale opravdu poslouchal. Jewel se ani nepohnul. Seděl na koni, trochu se nakláněl dopředu a v obličejí měl stejný výraz, jako když včera jeli s Darlem kolem domu, vraceli se, aby ji naložili.

„Kdyby jenom ještě stál, mohli bychom přeject na druhou stranu,“ povídá Anse. „Mohli bychom přeject až na druhou stranu.“

Někdy ta spoušť vyvrhne nějakou kládu a ta pluje dál, převrací se a otáčí se a vidíme, jak míří tam, kde kdysi býval brod. Zastavuje se, obrací se napříč a chvílku vyčnívá z vody, a podle toho člověk pozná, že tam kdysi býval brod.

„Ale to nic nedokazuje,“ říkám. „To tam moh vzniknout písečný nános nebo tekutý písek.“ Pozorujeme kládu. Pak se ta holka na mě zase zadívá.

„Pan Whitfield se dostal na druhou stranu,“ řekne.

„Jel na koni,“ povídám já. „A před třema dny. Od té doby stoupla řeka o pět stop.“

„Kdyby jenom ten most stál,“ říká Anse.

Kláda se vyhoupne nad vodu a zase pluje dál. Je tam spousta všelijakého smetí a pěny a je slyšet hukot vody.

„Ale už nestojí,“ dodává Anse.

Cash řekne, „Kdyby byl člověk opatrný, moh by přejít na druhou stranu po těch prknech a kládách.“

„Ale nemoh by nic přenýst,“ povídám já. „Sotva

bys postavil nohu na tu spoušť, tak se to nejspíš taky všecko potopí. Co myslíš, Darle?“

Darl se na mě dívá. Mlčí; jenom se na mě dívá těma svýma divnýma očima, které vyvolávají lidské řeči. Vždycky říkám, že to nikdá nebylo ani tak moc tím, co dělá nebo říká a tak dále, jako tím, jak se na člověka dívá. Jako by tak nějak pronikal člověku až do nitra. Jako by se člověk tak nějak díval sám na sebe a na to, co dělá, jeho očima. Pak cítím, jak se na mě dívá ta holka, jako bych se na ni chystal šmátnout. Něco říká Ansovi. „...pan Whitfield...“ povídá.

„Já jsem jí dal svoje slovo před Pánem Bohem,“ říká Anse. „Myslím, že není potřeba si dělat starosti.“

Ale přece jen nepožene mezky. Sedíme nad vodou. Nad tou spouští se vymrští další kláda a pluje dál; pozorujeme, jak se zastaví a pomalu se chvílku houpe tam, kde býval brod. Pak pluje dál.

„Třeba to začne dneska v noci opadávat,“ povídám. „Mohli byste to odložit ještě o jeden den.“

Tu se Jewel na koni pootočí. Až do té chvíle se nepohnul, a teď se otočí a podívá se na mě. Obličej má nazelenalý, pak zrudne a potom zase zezelená. „Vraťte se kručínál k tomu svému pluhu,“ říká. „Kdopak se vás k sakru prosil, abyste sem jezdil za náma?“

„Vůbec jsem nechtěl překážet,“ povídám.

„Drž hubu, Jewele,“ řekne Cash. Jewel se zase dívá na vodu, sevřený obličej mu rudne a zelená a zase zrudne. „No tak,“ povídá po chvíli Cash, „co chcete dělat?“

Anse mlčí. Sedí přihrblý a žmoulá ústy. „Kdyby je-

nom stál, mohli bychom přeject na druhou stranu," povídá.

„Tak jedem," řekne Jewel a pobídne koně.

„Počkej," povídá Cash. Podívá se na most. Díváme se na Cashe, s výjimkou Ansa a té holky. Ti se dívají na vodu. „Dewey Dell, Vardaman a táta at' radši přejdou po mostě," říká Cash.

„Vernon jim může pomoci," řekne Jewel. „A my můžem zapřáhnout jeho mezka před těma našema."

„Mého mezka do té vody tahat nebudeš," povídám já.

Jewel na mě upře oči. Jeho oči vypadají jako střepy z rozbitého talíře. „Já vám toho zatraceného mezka zaplatím. Na místě ho od vás koupím."

„Můj mezek nepůjde do té vody," povídám já.

„Jewel na to veme svého koně," říká Darl. „Proč si na to nechcete troufnout se svým mezkem, Vernone?"

„Drž hubu, Darle," řekne Cash. „Ty a Jewel taky."

„Můj mezek nepůjde do té vody," povídám já.

DARL

Sedí na koni a probodává Vernona očima, hubený obličej má podlitý až na bledé strnulé oči. To léto, když mu bylo patnáct let, přišlo na něj spaní. Jednou ráno, když jsem šel nakrmit mezky, krávy byly ještě pořád v chlívě, a tu jsem slyšel, jak se táta vrací k domu a volá ho. Když jsme se vraceli do baráku ke snídani, šel kolem nás, nes vědra na mlíko, klopytal, jako by byl opilý, a když jsme zapřáhli mezky a jeli na pole bez něj, dožil. Byli jsme tam už hodinu, a přece se ještě pořád neukázal. Když nám Dewey Dell přinesla oběd, táta ji poslal domů najít Jewela. Našli ho v chlívě, seděl tam na stoličce a spal.

Od té doby ho každé ráno chodil táta budit. Usínal při večeři nad stolem, a sotva jsme dojedli, chodil si lehnout, a když jsem šel na kutě, ležel tam jako mrtvola. A přece ho ráno musel táta budit. Vstával, ale byl sotva při smyslech: vydržel tátovo nadávání a nářky bez jediného slova, vzal vědra na mlíko a šel do chliva, a jednou jsem ho našel, jak spí u krávy, vědro stálo na svém místě a bylo z polovičky plné, ruce měl až po zápěstí ponořené v mlíce a hlavu opřenou krávě o bok.

Od té doby musela dojit Dewey Dell. Ještě pořád vstával, když ho táta vzbudil, a v tom omámeném stavu chodil obstarávat to, co jsme mu řekli, že má udělat. Jako by se hrozně snažil to udělat; jako by z toho byl stejný janek jako všichni ostatní.

„Nejsi nemocný?“ zeptala se maminka. „Cítíš se dobře?“

„Ano,“ odpověděl Jewel. „Cítím se dobře.“

„Je jenom lenoch líná a chce mě dopálit,“ povídá táta a Jewel tam stál, nejspíš usínal vestoje. „Že je to tak?“ zeptal se a znova probudil Jewela k odpovědi.

„Ne,“ povídá Jewel.

„Dneska vypřáhni z práce a zůstaň doma,“ řekla maminka.

„Když se má vyplejt celé to spodní pole?“ povídá táta. „Jestli nejsi nemocný, tak co je s tebou?“

„Nic,“ odpověděl Jewel. „Já jsem v pořádku.“

„V pořádku?“ povídá táta. „Teď zrovna spíš vestoje.“

„Ne,“ řekl Jewel. „Já jsem v pořádku.“

„Chtěla bych, aby dneska zůstal doma,“ povídá maminka.

„Budu ho potřebovat,“ řekl táta. „I když na to půjdeme všichni, sotva na to stačíme.“

„Budeš prostě muset udělat s Cashem a Darlem, co se dá,“ povídá maminka. „Chci, aby dneska zůstal doma.“

Ale on nechtěl. „Já jsem v pořádku,“ řekl a šel. Ale nebyl v pořádku. To moh vidět každý. Hubnul a já jsem viděl, jak při okopávání usnul; díval jsem se, jak polyboval motykou nahoru a dolů pořád pomaleje, pořád v menším oblouku, až se motyka zastavila a on se v horké tetelivé sluneční záři o ni nehybně opřel.

Maminka chtěla zavolat doktora, ale táta nechtěl zbytečně utrácet peníze, a Jewel vypadal v pořádku, až na to, že byl hubený a každou chvíli upadal do

spánku. Chuť k jídlu měl jaksepatří, ale usínal nad talířem s kouskem chleba na půli cesty k ústům a přitom ještě pořád žvýkal. Ale zaříkal se, že mu nic není.

To maminka zařídila, aby za něj došla Dewey Dell, a něco jí za to platila, a pokud jde o ostatní práce doma v hospodářství, které předtím Jewel dělal před večeří, nějak to zařídila, aby to obstarávala Dewey Dell a Vardaman. A když táta nebyl doma, dělala to sama. Připravovala mu zvláštní věci k jídlu a schovávala je pro něj. A to snad bylo poprvé, co jsem objevil, že Addie Bundrenová dělá něco tajně, ona, která se nás pokoušela naučit, že podvod je taková špatnost, že ve světě, kde se podvádí, nic jiného nemůže být moc špatné ani nemůže moc znamenat, dokonce ani chudoba. A někdy, když jsem si šel lehnout, seděla potmě u Jewela, tam kde usnul. A já jsem věděl, že se nenávidí pro ten podvod a že nenávidí Jewela, jelikož ho musí tak milovat, že musí podvádět.

Jednou v noci se jí udělalo zle, a když jsem šel do chlíva, abych zapřáh potah a zajel k Tullovům, nemoh jsem najít lucernu. Pamatoval jsem si, že předtím visela na hřebíku, ale teď o půlnoci tam nebyla. A tak jsem zapřáh potmě a jel jsem a hned, jak se rozednilo, jsem se vrátil s paní Tullovou. A ta lucerna tam byla, visela na hřebíku, tam kde jsem ji pamatoval a kde jsem ji předtím nemoh najít. A pak jednou ráno, když Dewey Dell zrovna před východem slunce došla, Jewel přišel ze zadu do chlíva, prolez dírou v zadní stěně a v ruce držel tu lucernu.

Řek jsem to Cashovi a podívali jsme se jeden na druhého.

„Začíná se mroucat,“ povídá Cash.

„Ano,“ řek jsem. „Ale nač ta lucerna? A mimoto každou noc. Žádný div, že hubne. Řekneš mu něco?“

„To by nebylo k ničemu,“ povídá Cash.

„To, co teď udělá za práci, taky není k ničemu.“

„Já vím. Ale na to bude muset přijít sám. Dopřej mu čas, aby si uvědomil, že to počká a že toho zítra bude zase znova zrovna tolik, a on se z toho dostane. Myslím, že bych o tom nikomu nepovídal.“

„Ne,“ povídám. „Řek jsem Dewey Dell, aby o tom nikomu nepovídala. Rozhodně ne mamince.“

„Ne. Mamince ne.“

Potom jsem si pomyslel, že je to náramně komické: on se chová tak vyjukaně a ochotně a je smrtelně ospalý a hubený jako tyčka a myslí si, že to dělá tak mazaně. A byl jsem zvědavý, co je to za děvče. Myslil jsem si o všech, které jsem znal, že to může být ona, ale nevěděl jsem to s jistotou.

„To není žádné děvče,“ povídá Cash. „Je to někde nějaká vdaná ženská. Žádné mladé děvče nemá takovou odvalu a vytrvalost. A to se mi na tom nelíbí.“

„Proč?“ řek jsem. „Taková je pro něj bezpečnější, než by bylo nějaké děvče. Má víc zdravého rozumu.“

Podíval se na mě tápavýma očima a tápavými slovy se pokoušel něco říct. „To nejsou vždycky ty bezpečné věci v tomhle světě, které...“

„Chceš říct, že bezpečné věci nejsou vždycky ty nejlepší věci?“

„Jo; nejlepší,“ řek, zase tápavě hledal slova. „To nejsou ty nejlepší věci, věci, které jsou pro něj dobré... Mladý kluk. Člověk se tak nějak nerad dívá.. jak se válí v nějakém cizím bahně...“ Tohle se pokoušel říct. Když je někdo mladý, neotesaný a čiperný,

mělo by pro něj být něco trošku lepšího než jenom bezpečí, jelikož bezpečné věci jsou zrovna ty věci, co lidi dělají už tak dlouho, že jim obrousili hrany, a když je člověk dělá, nezbyvá na něj už nic, aby moh říct, To se nedělalo už dřív a nemůže se to dělat znova.

A tak jsme to nikomu nepověděli, dokonce ani když se za chvíli najednou objevil vedle nás na poli a pustil se do práce, a ani neměl čas přijít domů a tvářit se, jako by byl celou noc v posteli. Namluvil mamince, že o snídani neměl hlad nebo že si sněd kus chleba, když zapřahal potah. Ale Cash a já jsme viděli, že o těch nocích vůbec nebyl doma a že se vynořil z lesa, když jsme přišli na pole. Ale neprozradili jsme to. V té době už skoro skončilo léto; věděli jsme, že až začnou studené noci, tak jestli ne on, to děvče toho bude mít dost.

Ale když přišel podzim a noci se začaly dloužit, jediný rozdíl byl v tom, že byl vždycky v posteli, aby ho táta moh vzbudit, vzburcovat ho konečně v tom prvním poloidiotském stadiu, jako když to vůbec začalo, a to bylo horší, než když zůstával venku celou noc.

„Je to rozhodně otužilá ženská,“ vykládal jsem Cashovi. „Vždycky jsem ji obdivoval, ale teď k ní cítím přímo úctu.“

„To není ženská,“ povídá on.

„Ty tomu rozumíš,“ řek jsem. Ale on na mě upřel oči. „Copak je to teda?“

„To zrovna hodlám vypátrat,“ povídá on.

„Můžeš ho celou noc stopovat lesem, jestli chceš,“ řek jsem. „Já to dělat nebudu.“

„Já ho nestopuju,“ povídá on.

„Tak jak tomu teda říkáš?“

„Já ho nestopuju,“ povídá on. „Tak to nechci dělat.“

A tak jednu z příštích nocí jsem zaslech, jak Jewel vstává a vylézá oknem, a pak jsem slyšel, jak Cash vstává a jde za ním. Nazítří ráno, když jsem šel do chlíva, Cash tam už byl, mezky měl nakrmené a pomáhal Dewey Dell dojít. A když jsem ho uviděl, poznal jsem, že už ví, co to je. Chviléma jsem ho přistih, jak takovým divným pohledem pozoruje Jewela, jako by mu to, že objevil, kam Jewel chodí a co dělá, konečně dalo látku k opravdickému zamyšlení. Ale nebyl to ustaraný pohled; byl to pohled, jaký jsem u něj vídal, když jsem objevil, že dělá nějakou práci za Jewela doma, práci, o které si táta ještě pořád myslel, že ji dělá Jewel, a o které si maminka myslela, že ji dělá Dewey Dell. A tak jsem mu nic neříkal a věřil jsem, že až si to nechá projít hlavou, poví mi to.

Ale vůbec mi to nepověděl.

Jednou ráno — byl už listopad, pět měsíců od té doby, co to začalo — nebyl Jewel v posteli a nepřidal se k nám na poli. To bylo prvně, co se maminka něco dověděla o tom, co se vlastně děje. Poslala Vardamana, aby zjistil, kde je Jewel, a za chvíli přišla i ona. Jako bychom se všichni, dokud ten podvod probíhal tiše a jednotvárně, nechali podvádět a nevědomky nebo snad ze zbabělosti nad tím přivírali oči, jelikož všichni lidi jsou zbabělci a přirozeně dají přednost každé pro-radnosti, proto, že navenek vypadá neškodně. Ale teď jako bychom byli všichni — v jakési telepatické do-

hodě přiznaného strachu — celou tu věc odhodili jako pokrývky s postele a všichni seděli strnule vzpřímeni ve své nahotě, zírali jeden na druhého a říkali, „Teď je to pravda. Nepřišel domů. Něco se mu stalo. Nechali jsme to dojít k tomu, aby se něco stalo.“

Pak jsme ho uviděli. Blížil se kolem příkopu a pak zahrnul přímo přes pole, jel na koni. Hřívá a ocas vlály, jako by v pohybu doplňovaly skvrnitý vzorek srsti: Jewel vypadal, jako by jel na obrovském větrníku, seděl na holém koňském hřbetě, s kusem provazu místo otěže a bez klobouku. Ten kůň byl potomek texaských poníků, které sem před pětadvaceti lety přivez FLEM SNOPES a rozprodával po dvou dolarech za kus, a kdy jenom starý Lon Quick toho svého vůbec chytil a ještě pořád měl pár koní z toho chovu, protože se jich vůbec nedokázal vzdát.

Přijel tryskem a zastavil, zaryl paty koni do žeber a kůň tancoval a točil se, jako by tvar jeho hřívky a ocasu a skvrny na jeho srsti neměly vůbec nic společného s koněm z masa a kostí pod nima, a on seděl na koni a díval se na nás.

„Kdepak jsi sebral toho koně?“ zeptal se táta.

„Koupil jsem ho,“ odpověděl Jewel. „Od pana Quicka.“

„Koupil?“ povídá táta. „Za co? Ty jsi koupil to zvíře na můj účet?“

„To byly moje peníze,“ odpověděl Jewel. „Vydělal jsem si je. Nemusíš si kvůli tomu dělat hlavu.“

„Jewe,“ řekla maminka; „Jewe.“

„To je v pořádku,“ povídá Cash. „Ty peníze si vydělal. Vymýtil těch čtyřicet akrů nové půdy, kde si Quick na jaře založil pole. Udělal to docela sám,

pracoval celé noci při lucerně. Viděl jsem ho. A tak myslím, že ten kůň nikoho nic nestál, jenom Jewela. Myslím, že si nemusíme dělat hlavu.“

„Jewele,“ řekla maminka. „Jewele...“ A pak: „Pojd hned domů a do postele.“

„Ještě ne,“ povídá Jewel. „Nemám čas. Musím si sehnat nějaké sedlo a otěž. Pan Quick říká, že...“

„Jewele,“ řekla maminka a zadívala se na něj. „Já ti dám — Já ti dám... dám...“ Pak se rozplakala. Hořce plakala, nezakrývala si obličej, stála tam ve vyrudlém županu, dívala se na něj a on seděl na koni, díval se na ni, obličej mu chladnul a vypadal trochu nemocně, až nakonec rychle odvrátil oči, a Cash přišel a dotknul se jí.

„Ty jdi domů,“ povídá Cash. „Tady ta půda je na tebe moc vlhká. No tak jdi.“ Tu si přitiskla ruce k obličejí a za chvíli šla, trochu klopýtala ve stopách pluhu. Ale docela brzo se narovнала a šla dál. Neohlédla se. Když došla k příkopu, zastavila se a zavolala Vardamana. Ten se díval na toho koně, tak nějak u něj sem tam tancoval.

„Nech mě svízt, Jewele,“ řek. „Nech mě svízt, Jewele.“

Jewel se na něj podíval, pak odvrátil oči, držel koně na uzdě. Táta se na něj díval a žmolal ret.

„Tak ty sis koupil koně,“ povídá. „Jednal jsi za mýma žádama a koupil sis koně. Vůbec ses se mnou neporadil; víš, že se jen taktak protloukáme, jenže ty sis koupil koně, abych ti ho krmil. Utahal sis kostru a za to sis koupil koně.“

Jewel se podíval na tátu, oči měl ještě bledší než jindy. „Nikdá nesežere ani sousto z tvého,“ povídá.

„Ani sousto. Radši bych ho zabil. To at tě nikdá ani nenapadne. Nikdá.“

„Nech mě svízt, Jewele,“ řek Vardaman. „Nech mě svízt, Jewele.“ Jako by se ozýval cvrček v trávě, maličký cvrček. „Nech mě svízt, Jewele.“

Tu noc jsem našel maminku, jak sedí potmě u postele, kde spal. Hořce plakala, snad proto, že musela plakat tak tiše; snad proto, že měla k slzám stejný vztah, jaký měla k podvodu, a nenáviděla se za to, že to dělá, a nenáviděla jeho, protože musela. A tu jsem poznal, že to vím. Poznal jsem to ten den tak jasně, jako jsem to ten den poznal o Dewey Dell.

A tak nakonec přivedli Ansa k tomu, aby řek, co chce podniknout, a on, ta holka a ten kluk vylezli z vozu. Ale dokonce i když jsme už byli na mostě, Anse se pořád ohlížel dozadu, jako by si snad myslel, že sotva vyleze z vozu, ta celá věc se tak nějak rozplyne a on se octne zase zpátky tam na poli a ona bude ležet v tom baráku nemocná a bude čekat na smrt a to všecko se bude zase celé opakovat.

„Měl jsi jim dovolit vzít si tvého mezka,“ povídá, a most se pod náma třese a houpe, klesá do kypící vody, jako by procházel rovnou skrz na druhou stranu zeměkoule, a druhý konec vystupuje z vody, jako by to vůbec nebyl ten samý most a jako by ti, co vyjdou na té straně z vody, určitě přicházeli z druhé strany zeměkoule. Ale most byl ještě celý; poznalo se to podle toho, že když se tenhle konec propadal, jako by se druhý konec vůbec nepropadal: jenom jako by se tam ty stromy a protější břeh pomalu houpaly dopředu a dozadu jako veliké pendlovky. A ty klády škrábaly a narážely do ponořené části, vykláněly se koncem vzhůru, vymršťovaly se až ven z vody a hrnuly se k brodu a k těm čekajícím, byly kluzké, rozvířené a zpěněné.

„Co by to bylo platné?“ řeknu. „Jestli tvůj potah nemůže najít brod a odtáhnout vůz na druhou stranu, co by byli platní tři mezci nebo dokonce deset mezků?“

„Já to od tebe nechci,“ povídá on. „Já se vždycky umím postarat o sebe a svoji rodinu. Já na tobě nechci, abys hnal svého mezka do nebezpečí. To není tvoje mrtvá; já ti nic nevyčítám.“

„Měli byste se vrátit a odložit to na zítřek,“ řeknu. Voda byla studená. Byla hustá jako rozbředlý led. Jenže tak nějak byla živá. Člověk sice věděl, že je to jenom voda, ta samá věc, která teče pod tím samým mostem už dlouho, a přece když se z ní vynořovaly ty vyvržené klády, člověk nebyl překvapený, jako by to patřilo k té vodě, k tomu čekání a k té hrozbě.

Teprv když jsme byli na druhé straně, zase venku z vody a pod náma tvrdá země, byl jsem tak nějak překvapený. Jako bychom nebyli čekali, že most skončí na druhém břehu, na něčem zase tak krotkém jako tvrdá země, po které jsme předtím šlapali a kterou dobře známe. Jako bych to tady nemoh být já, protože bych měl víc zdravého rozumu, než abych udělal to, co jsem zrovna udělal. A když jsem se ohlídl a uviděl protější břeh a viděl jsem, jak můj mezek stojí tam, kde jsem předtím stál já, věděl jsem, že se tam budu muset nějak dostat zpátky, poznal jsem, že to nemůže být pravda, protože mě prostě nemohlo napadnout nic, co by mě mohlo donutit, abych vůbec někdy, i třeba jednou, překročil ten most. A přece jsem tu byl, a ten chlap, který by se moh donutit, aby ho překročil dvakrát, bych nemoh být já, dokonce ani kdyby mu to poručila Cora.

To způsobil ten kluk. Povídám, „No tak; radši se mě chyt' za ruku,“ a on počkal a chytil se mě. Ať se propadnu, jestli jako by se nebyl vrátil a neujmul se mě; jako by říkal, Oni ti vůbec nic neudělají. Jako by

mluvil o nějakém pěkném místě, které zná, kde vánoce přicházejí dvakrát, už se svátkem Díkůvzdání, a trvají celou zimu, jaro a léto, a jestli prostě zůstanu s ním, ani mně se nic nestane.

Když jsem se podíval zpátky na svého mezka, jako by to byl takový ten příruční dalekohled a já se moh na něj dívat, jak tam stojí, a vidět všechnu tu širou půdu a svůj dům, vydržené odtamtud vlastním potem, jako by čím víc bylo potu, tím víc půdy: čím víc potu, tím pevnější dům, protože na to je potřeba pevného domu pro Coru, aby udržoval Coru jako džbán mlíka ve studánce: musíš mít pevný džbán, nebo budeš potřebovat studánku se spoustou vody, a tak jestli máš velkou studánku, proč potom tě to nutí mít pevné, dobře udělané džbány, protože to je tvoje mlíko, ať už kyselé nebo ne, protože bys měl radši mlíko, které zkysá, než mít mlíko, které nezksá, jelikož jsi muž.

A on se mě držel za ruku, ruku měl tak horkou a důvěřivou, že se mi chtělo říct: Podívej se tadyhle. Nevidíš tam toho mezka? Vůbec tady neměl co dělat, a tak sem vůbec nešel, protože je to jenom mezek. Protože člověk vždycky občas vidí, že děti mají víc zdravého rozumu než on. Ale nechce jim to přiznat, dokud jim nenarostou vousy. Když jim narostou vousy, mají moc práce, protože nevědí, jestli to někdy docela vrátí do toho stavu, kdy měli zdravý rozum, než zarostli, a tak člověku pak nevádí přiznat lidem, co se trápí tou samou věcí, která nestojí za to trápení, že se tím trápí sám.

Pak jsme byli na druhé straně, stáli jsme a dívali se, jak Cash otáčí vůz. Dívali jsme se, jak se vracejí silnicí

tam, kde se stopy ztrácejí na dně. Za chvíli zmizel vůz z dohledu.

„Radši pojďme k brodu, abychom jim mohli pomoci,“ řekl jsem.

„Dal jsem jí svoje slovo,“ povídá Anse. „To je pro mě svaté. Já vím, že to neděláš rád, ale ona ti požehe na nebesích.“

„No ale oni musejí přestat objíždět po zemi a troufnout si do vody,“ řekl jsem. „Tak pojď.“

„To je tím vracením,“ povídá on. „Vracet se znamená smůlu.“

Stál tam, přihrblý, sklíčený, díval se na pustou silnici za propadávajícím se a kymácejícím se mostem. A ta holka taky, s tím košíkem s obědem na jedné paži a s tím balíčkem pod druhou rukou. Pro ni je to jenom cesta do města. Upíná se k tomu. Ti se nebojí ohně, země, vody a ničeho, jenom aby si snědli pytlík banánů. „Měl bys to o den odložit,“ řekl jsem. „Do rána to může trošku opadnout. Třeba dneska v noci nebude pršet. A víc to už nemůže stoupat.“

„Já jsem jí to slíbil,“ povídá on. „Ona s tím počítá.“

Před náma se valí kalný temný proud. Mluví k nám s šumotem, který je teď už ustavičný a nesčetný, žlutá hladina je nestvůrně podobaná rozplývajícími se víry, které na okamžik putují po hladině, tiché, dočasné a hluboce významné, jako by se hned pod hladinou něco obrovitého a živého probouzelo na chvílku lenivé bdělosti z lehké dřímoty a zase do ní upadalo.

Voda kloktá a šumí mezi příčky kol a kolem kolenou mezků, žlutá a znečištěná všelijakými vraky a kalnými špinavými kapkami pěny, jako by se potila hustým zpěněným potem štvaneho koně. Podrostem se valí s naříkavým zvukem, zahloubaným zvukem; rozpletený rákos a semenáčky se sklánějí ve vodě jako v menší vichřici, bez prohnutí se kymácejí jako zavěšené neviditelnými dráty na větvích nad sebou. Stojí nad nekonečnou hladinou — stromy, rákos, popínavé rostliny — bez kořenů, oddělené od země, přeludné nad dějištěm nesmírného, a přece omezeného zrušení, naplněného hlasem širé a truchlivé vody.

Cash a já sedíme ve voze; Jewel jede na koni u náručního zadního kola. Kůň se chvěje, divoce koule svazkovitě modrým okem za dlouhou růžovou tlamou, chroptivě dýchá, jako by sténal. Cash sedí vzpřímeně, vyrovnaně, dívá se klidně, upřeně a hbitě sem a tam, obličej má pokojný, trochu bledý, ostra-

žitý. Cashův obličej je taky rozvázně soustředěný; on a já se díváme jeden na druhého dlouhými pátravými pohledy, pohledy, které bez překážek pronikají očima toho druhého až do nejzazšího skrytého místa, kde se na okamžik Cash a Darl zjevně a nezaňhanbeně choulí v celé té staré hrůze a v té staré předtuše, ostražitě, skrytě a beze studu. Když mluvíme, naše hlasy znějí tiše, odpoutané.

„Myslím, že jsme ještě pořád opravdu na silnici.“

„Tull zabral a porazil ty dva bílé duby. Slyšel jsem, že za starých časů při vysoké vodě poznali brod podle těch stromů.“

„Myslím, že to udělal přede dvěma roky, když tady rubal dříví. Asi ho vůbec nenapadlo, že ještě někdo použije ten brod.“

„Myslím, že ne. Ano, to muselo být tenkrát. Tenkrát tady venku porazil spoustu stavebního dřeva. Zaplatil tím hypotéku, jak jsem slyšel.“

„Ano. Ano, myslím, že jo. Myslím, že to Vernon dokázal.“

„To je fakt. Většina lidí, co tady v tomhle kraji rubaj dříví, potřebuje setsakra dobrou farmu, aby si mohli pořídit pilu. Nebo třeba obchod. Ale myslím, že by to Vernon dokázal.“

„Taky myslím. To je sekáč.“

„No jo. Vernon je sekáč. Ano, ještě pořád to tady musí být. Vůbec by nebyl odsad odvez to dříví, kdyby nebyl prosekal tu starou silnici. Myslím, že jsme ještě pořád na ní.“ Klidně se rozhlíží po poloze stromů, naklání se sem a tam, hledí dozadu po neupravené silnici, neurčitě se rýsující vysoko ve vzduchu podle polohy osekáných a poražených stromů, jako

by se i ta promáčená silnice uvolnila od země a plula vzhůru, aby zanechala ve svém přeludném nárysu památník ještě hlubší opuštěnosti než tohle nahoře, kde teď sedíme a klidně si povídáme o starém bezpečí a o starých všedních věcech. Jewel se na něj podívá, potom na mě, pak v klidném, vytrvalém zkoumání toho jeviště otočí obličej a mezi koleny se mu neustále tiše chvěje ten kůň.

„Moh by pomalu ject dopředu a tak nějak to omakat,“ řeknu.

„Ano,“ povídá Cash, nepodívá se na mě. Vidím jeho obličej ze strany, jak se dívá dopředu tam, kde Jewel popojel kupředu.

„Nemůže řeku přehlédnout,“ říkám. „Nemůže ji přehlédnout, aby ji neviděl padesát yardů před sebou.“

Cash se na mě ani nepodívá, vidím jeho obličej ze strany. „Kdybych to jenom býval tušil, moh jsem sem minulý týden zajít a podívat se na to.“

„Tenkrát ten most ještě stál,“ povídám. Nepodívá se na mě. „Whitfield ho přešel na koni.“

Jewel se na nás zase podívá, v obličejí má střízlivý, ostražitý a umírněný výraz. Mluví klidně. „Co na mně chcete, abych udělal?“

„Měl jsem sem minulý týden přijít a podívat se na to,“ povídá Cash.

„Nemohli jsme to vědět,“ říkám já. „Jak jsme to mohli vědět?“

„Pojedu napřed,“ řekne Jewel. „Můžete ject za mnou.“ Pobídne koně. Ten se krčí, choulí; Jewel ho nutí, mluví na něj, zvedá ho dopředu skoro vlastním tělem, a kůň pokládá nohy s opatrným cákotem, chvěje se, prudce dýchá. Jewel na něj mluví, šeptá

k němu. „No tak,“ říká. „Nedovolím, aby ti něco ublížilo. No tak pojď.“

„Jewe,“ povídá Cash. Jewel se neohlídne. Povzbuzuje dál koně.

„On umí plavat,“ povídám. „Kdyby jenom nechal tomu koni čas, stejně...“ Když se narodil, vypadalo to s ním špatně. Maminka sedávala ve světle lampy a držela ho na polštáři na klíně. Když jsme se probouzeli, nacházeli jsme ji tak. Vůbec je nebylo slyšet.

„Ten polštář byl větší než on,“ říká Cash. Naklání se trochu dopředu. „Měl jsem sem minulý týden zajít a podívat se na to. To jsem teda měl.“

„To je pravda,“ povídám. „Ani nohy ani hlava mu nesahaly na konec polštáře. Nemoh jsi to vědět,“ povídám.

„Měl jsem to udělat,“ říká. Zvedne opratě. Mezci se pohnou, zapadnou do postražků, ve vodě oživle šelestí kola. Ohlídne se a podívá se na Addie. „Není dost vyvážená,“ řekne.

Konečně se stromy rozevřou; před volnou řekou sedí Jewel na koni, který je pootočen a až po břicho ve vodě. Na druhé straně řeky vidíme Vernona, tátu, Vardamana a Dewey Dell. Vernon na nás mává, máváním nám ukazuje, abychom to vzali níž po proudu.

„Jsme moc vysoko,“ povídá Cash. Vernon taky něco volá, ale pro hluk vody nemůžeme poznat, co říká. Voda se teď rovnoměrně valí a je hluboká, ničím nerušená, nedává dojem pohybu, až pak přípluje kláda a pomalu se otáčí. „Dávejte na ni pozor,“ řekne Cash. Dáváme na kládu pozor a vidíme, jak na chvíli uvázne a zaváhá, proud se za ní zvedá v tlusté vlně

a ta ji na okamžik zavalí, než kláda vyrazí vzhůru a zmítá se vpřed.

„Tady to je,“ říkám.

„No jo,“ povídá Cash. „Je to tady.“ Zase se podíváme na Vernona. Mává teď pažema nahoru a dolů. Přejedeme dál po proudu, pomalu a opatrně, a díváme se na Vernona. Spustí ruce. „Tohle je to místo,“ řekne Cash.

„No tak to teda sakra přejedme,“ povídá Jewel. Pobídne koně.

„Počkej,“ řekne Cash. Jewel se zase zastaví.

„No ale proboha —“ povídá. Cash se zadívá na vodu, pak se ohlídne k Addie. „Není vyvážená,“ říká.

„Tak se vrať k tomu zatracenému mostu a přejdi ho pěšky,“ povídá Jewel. „Ty i s Darlem. Puť mě na ten vůz.“

Cash si ho vůbec nevšímá. „Není vyvážená,“ říká. „Ano prosím. Musíme na ni dávat pozor.“

„K sakru dávat pozor,“ povídá Jewel. „Vylez z toho vozu a puť mě tam. Panebože, jestli máš strach to přeject...“

V obličejí má tak bledé oči jako dvě vybledlé hoblovačky. Cash se na něj dívá.

„My ji dostaneme na druhou stranu,“ říká. „Já ti povím, co uděláš. Zajed tam dozadu, přejdi most, sejdi po druhém břehu a pojď nám naproti s provazem. Vernon odvede tvého koně s sebou domů a bude se ti o něj starat, dokud se nevrátíme.“

„Táhni k čertu,“ povídá Jewel.

„Vem ten provaz, sejdi po břehu a čekej tam s ním,“ říká Cash. „Tři tady nedokážou víc než dva — jeden musí řídit a jeden to musí vyrovnávat.“

„Hrom do tebe,“ povídá Jewel.

„Ať Jewel veme konec provazu, přejede nad náma řeku a podpírá to,“ říkám. „Udělal bys to, Jewele?“

Jewel si mě tvrdě měří. Rychle se podívá na Cashe, pak zase na mě, oči má ostražitě a tvrdé. „Já na to kašlu. Jenom abychom něco dělali. Trčet tady, nezvednout krucinál ani ruku...“

„Udělejme to tak, Cashi,“ říkám.

„Myslím, že budem muset,“ povídá Cash.

Řeka sama není ani sto yardů široká a táta, Vernon, Vardaman a Dewey Dell jsou jediné věci v dohledu, které nepatří do té osamělé jednotvárné pustiny, která se ve své hrůznosti trochu naklání zprava doleva, jako bychom se byli dostali k místu, kde se pohyb zpusťošného světa zrychluje právě před konečným srážem do propasti. A přece vypadají jako trpaslíci. Jako by prostor mezi náma byl čas: něco neodvolatelného. Jako by čas už neprobíhal přímo před náma v tratíci se čáře, ale teď jako by probíhal rovnoběžně mezi náma jako šňůra se smyčkami, přičemž vzdálenost tvoří dvojnásobná spotřeba vlákna a ne mezera uprostřed. Mezci stojí, přední nohy se jim už trochu sklánějí, zadky mají vysoko. I oni teď dýchají s hlubokými sténavými zvuky; ohlídnou se a přelétnou nás upřeným pohledem, přičemž mají v očích něco divokého, smutného, hlubokého a zoufalého, jako by už byli uviděli v kalné vodě obrysy pohromy, kterou nemohou vyslovit a kterou my nemůžeme vidět.

Cash se otočí dozadu do vozu. Položí ruce naplocho na Addie a trochu jí zakymácí. Obličej má klidný, skloněný, uvážlivý, starostlivý. Zvedne skříňku s nářadím a vklíní ji vpředu pod sedadlo; společně od-

šoupneme Addie dopředu a vklíníme ji mezi nářadí a dno vozu. Pak se podívá na mě.

„Ne,“ řeknu. „Myslím, že tu zůstanu. Snad nás to uveze oba.“

Ze skříňky s nářadím vytáhne stočený provaz a ovine konec dvakrát kolem sedadlového sloupku a konec nepřiváže, ale podá mi ho. Druhý konec pustí až k Jewelovi a ten si ho ovine kolem růžku sedla.

Musí přinutit koně k sestupu do proudu. Kůň se dá do pohybu, vysoko zvedá kolena, ohýbá šiji, razí si cestu a prodírá se vpřed. Jewel sedí v sedle zlehka nakloněný dopředu, trochu zvedá kolena; zase nás přelétne rychlým, bystrým klidným pohledem a zahledí se dopředu. Spustí koně do proudu, promlouvá k němu chlácholivě šeptem. Kůň uklouzne, ponoří se až po sedlo, zase se postaví na nohy, proud se zvedá proti Jewelovým stehnům.

„Dávej na sebe pozor,“ povídá Cash.

„Už jsem na tom,“ řekne Jewel. „Už můžeš vyjet.“

Cash vezme opratě a opatrně a obratně sjede s potahem do proudu.

Cítil jsem, jak nás proud unáší, a poznal jsem, že jsme proto v brodu, jelikož jenom podle toho klouzavého doteku jsme mohli poznat, že se vůbec pohybujeme. To, co kdysi bývalo plochou hladinou, se teď proměnilo v řadu koryt a pahorků, které se kolem nás zvedaly a propadaly, strkaly do nás, dorážely na nás lehkými lenivými doteky v marných okamžicích pevně země pod nohama. Cash se po mně ohlídl, a tu jsem poznal, že jsme ztraceni. Ale teprv když jsem uviděl tu kládu, uvědomil jsem si, jak jsem měl ten provaz. Kláda se vynořila z vody

a na okamžik se vztyčila v té zvedající a vzdouvající se pustině jako Kristus. Vylez a nech se odnýt proudem k ohybu, řekne Cash. Není to nic těžkého. Ne, řek jsem, tak bych se zmácel docela stejně jako takhle.

Mezi dvěma pahorky se najednou objeví ta kláda, jako by se byla náhle vztyčila ze dna řeky. Na jejím konci visí dlouhý chomáč pěny jako stařecké nebo kozlí vousy. Když na mě Cash promluví, poznám, že ji po celý ten čas sledoval, sledoval ji a sledoval Jewela deset stop před náma. „Pust' ten provaz,“ řekne. Druhou rukou sáhne dolů a uvolní ty dva závity ze sloupku. „Jeď dál, Jewele,“ říká; „zkus, jestli nás můžeš odtáhnout před tu kládu.“

Jewel křikne na koně; zase jako by ho fyzicky zvedal mezi koleny. Je právě nad vrcholkem brodu a kůň má nějak snadnější práci, neboť se vzpíná dopředu, mokře se leskne zpola nad vodou, vrhá se na ni v neustálých výpadech. Pohybuje se s neuvěřitelnou rychlostí; podle toho si Jewel nakonec uvědomí, že provaz je volný, jelikož vidím, jak šermuje rukama s otěžema dozadu a otáčí hlavu, jak se kláda v dlouhém, lenivém výpadu mezi náma vzepne a snáší se na potah. I mezci to vidí; na okamžik se i oni černě zalesknou z vody. Pak ten po proudu zmizí a druhého vleče s sebou; vůz se vychýlí napříč, drží se na hřebeni brodu, když tu ho zasáhne kláda, naklání ho vzhůru. Cash je potočen, napjaté opratě mu vyklouznou z ruky a zmizí ve vodě, druhou rukou sáhne dozadu po Addie, drží ji vklíněnou k vyšší straně vozu. „Vyskoč ven,“ řekne klidně. „Nepřibližuj se k mezkům a nepokoušej se s tím rvát. Zaneš tě to v pořádku k ohybu.“

„Skoč taky,“ říkám. Vernon a Vardaman běží po

břehu, táta a Dewey Dell stojí a dívají se na nás, Dewey Dell drží v náručí košík a balíček. Jewel se pokouší zadržet koně. Objeví se hlava jednoho mezka, oči má rozšířené; na okamžik se po nás ohlédne a vyrazí skoro lidský zvuk. Hlava opět zmizí.

„Zpátky, Jewele,“ volá Cash. „Zpátky, Jewele.“ V dalším okamžiku vidím, jak se sklání ke kácejícímu se vozu, paží podpírá Addie a svoje náradí; vidím, jak zase vyráží vzhůru vousatá hlava vzpínající se klády a za ní Jewel drží koně vzepjatého se zkroucenou hlavou a buší mu pěstí do hlavy. Vyskočím po proudu z vozu. Mezi dvěma pahorky ještě jednou uvidím mezky. Postupně se vynoří z vody, docela se převrátí, nohy mají strnule natažené, jako by byli ztratili spojení se zemí.

Cash se snažil ale ona vypadla a Darl skočil a potopil se a Cash volal aby ji chytil a já jsem volal a běžel a volal a Dewey Dell na mě volala Vardamane vardamane vardamane a Vernon mě předběh protože viděl jak se ona vynořuje a zase skočila do vody a Darl ji ještě nechtyl

Vynořil se aby se rozhlídl a já jsem volal chyt' ji Darle chyt' ji a on se nevrátil protože byla moc těžká musel po ní chmatat dál a já jsem volal chyt' ji darle chyt' ji darle protože ona může ve vodě plout rychlejc než člověk a Darl musel po ní lapat rukama a tak jsem poznal že ji chytí protože on dovede lapat ryby rukama nejlíp ze všech i když mu zase překáželi ti mezci vynořili se a převrátili vzhůru strnulé nohy a zase je převrátili dolů a byli teď hřbety vzhůru a Darl musel zase znova protože ona může ve vodě plout rychlejc než nějaký muž nebo žena a já jsem předběh Vernona a on nechtěl vlízt do vody a pomoct Darlovi nechtěl po ní lapat rukama s Darlem a věděl že by měl pomoct ale nechtěl

Mezci se zase vynořili a vynořili strnulé nohy jejich strnulé nohy se pomalu převracely a pak zase Darl a já jsem volal chyt' ji darle chyt' ji plav s ní ke břehu darle a Vernon nechtěl pomoct a pak se Darl tam kde moh vyhnul mezkům držel ji pod vodou blížil se ke břehu blížil se pomalu protože ona se ve

vodě vzpírala aby zůstala pod vodou ale Darl je silný a pomalu se blížil a tak jsem poznal že ji drží protože se pomalu blížil a já jsem seběh do vody abych pomoh a nemoh jsem přestat volat protože Darl je silný a pevně ji držel pod vodou i když se vzpírala nechtěl ji pustit viděl mě a on ji udrží a teď to bylo v pořádku teď to bylo v pořádku teď to bylo v pořádku

Pak se vynoří z vody. Pomalu se dlouho vynořuje ještě než se vynoří jeho ruce ale on ji musí držet musí abych to unes. Pak se jeho ruce vynoří a je celý nad vodou. Nemůžu se zastavit. Nemám čas pokusit se o to. Pokusím se o to až budu moct ale jeho ruce se vynořily z vody prázdné a vyprazdňovala se z nich voda vyprazdňovala se dál

„Kdepak je maminka, Darle?“ řekl jsem. „Vůbec jsi ji nechytil. Věděl jsi, že je ryba, ale nechal jsi ji uplavat. Vůbec jsi ji nechytil. Darle. Darle. Darle.“ Rozběh jsem se po břehu a díval jsem se, jak se mezi zase pomalu vynořili a pak se zase ponořili.

Když jsem vyprávěl Coře, jak Darl vyskočil z vozu a nechal tam Cashe sedět a pokoušet se o záchranu té truhly a převracejícího se vozu a Jewela, který byl skoro u břehu a strhoval koně zpátky, když kůň měl víc rozumu, než aby tam chodil, ona povídá, „A ty jsi jeden z těch lidí, co říkají, že ten divný z nich je Darl, ten, co není zrovna moc bystrý, a on jediný z nich měl dost zdravého rozumu, aby vyskočil z vozu. Všimla jsem si, že Anse byl moc mazaný, než aby tam vůbec lez.“

„Nebyl by tam býval nic platný, kdyby tam byl,“ povídám. „Šli na to správně, a nebýt té klády, byli by to dokázali.“

„Kláda, hlouposti,“ řekla Cora. „Byla to ruka boží.“

„Tak jakpak můžeš říkat, že to byla bláhovost?“ povídám. „Nikdo se neuchrání před rukou boží. To by byla bohaprázdnost, pokoušet se o to.“

„Tak proč si na to troufat?“ říká Cora. „To mi řekni.“

„Anse si netroufal,“ povídám. „Právě tos mu vyčítala.“

„Jeho místo bylo tam,“ řekla Cora. „Kdyby byl chlap, býval by tam, místo aby nutil svoje syny dělat něco, na co si sám netroufal.“

„Tak teda nevím, co vlastně chceš,“ povídám. „Jedním dechem říkáš, že pokoušeli ruku boží, když si na

to troufali, a hned se zas vrhneš na Ansa, protože nebyl s nima.“ Pak znova začala při práci nad neckama zpívat, s tím zpěváckým výrazem v obličejí, jako by se už zřekla lidí a všech jejich pošetilostí, vykročila před nima kupředu a se zpěvem pochodovala nahoru po nebi.

Ten vůz tam nadlouho uváz, zatímco se pod ním zvedal proud a odstrkoval ho z brodu, a Cash se pořád víc opíral, pokoušel se udržet rakev, aby neskouzla dolů a aby se vůz přestal překlánět. Sotva se vůz pořádně naklonil tam, kde ho proud moh zničit, ta kláda plula dál. Zamířila kolem vozu a plula tak pěkně jako nějaký plavec. Jako by ji sem byli poslali, aby splnila nějaký úkol, a ona to udělala a plula dál.

Když se mezci nakonec kopáním uvolnili, na chvíli to vypadalo, jako by snad moh Cash vůz vyprostit. Vypadalo to, jako by se on a vůz vůbec nepohybovali a jenom Jewel přemáhal toho koně, aby se vrátil k vozu. Pak kolem mě předběh ten kluk, utíkal a volal na Darla, a ta holka se pokoušela ho chytit, a potom vidím, jak se mezci pomalu převracejí nahoru z vody, nohy mají strnule roztažené, jako by se byli vzpurně zastavili nohama vzhůru, a zase se převracejí do vody.

Tu se vůz překotil a pak vůz a Jewel a kůň, všechno bylo v jedné zmeti. Cash zmizel z očí, přičemž ještě pořád držel a podpíral rakev, a pak jsem nemoh nic rozeznat, tak se ten kůň vzpínal a cákal. Tu jsem si pomyslel, že se Cash vzdal a plave ke koni, a volal jsem na Jewela, aby se k němu vrátil, a pak z ničeho nic i on s koněm zmizeli pod vodou a myslel jsem si,

že všichni zahynou. Poznal jsem, že i koně to stáhlo z brodu, a s tím topícím se divokým koněm, s vozem a s uvolněnou truhlou to vypadalo moc špatně, a tu jsem se tam octnul, stál jsem po kolena ve vodě a řval jsem na Ansa za svými zády: „Už vidíš, co jsi natropil? Už vidíš, co jsi natropil?“

Kůň se opět vynořil. Mířil teď ke břehu, vymrštoval hlavu nad vodu a pak jsem uviděl, jak se jeden z nich na straně po proudu drží sedla, a tak jsem se rozběh po břehu a snažil jsem se zahlídnout Cashe, protože Cash neumí plavat, řval jsem jako nějaký zatracený blázen na Jewela, kde je Cash, a to stejně pitomě jako ten kluk, který seběh níž po břehu a ještě pořád volal na Darla.

A tak jsem vlez do vody, tak abych se ještě pořád nějak udržel v bahně, když tu jsem uviděl Jewela. Byl jenom zpola pod vodou, a tak jsem poznal, že je vlastně v brodu, vši silou se opíral proti proudu, a pak vidím ten provaz, a potom vidím, jak se voda zvedá tam, kde Jewel držel vůz, zachycený hned pod brodem.

A tak to byl Cash, kdo se držel koně, když se s cákáním vydrápal na břeh a přitom nařikal a sténal jako opravdický člověk. Když jsem k němu přišel, zrovna od sebe odkopával Cashe, který se držel sedla. Jeho obličej se na vteřinu objevil, když zase klouzal do vody. Byl šedivý, oči měl zavřené a přes obličej se mu táhla dlouhá bahnitá šmouha. Pak se pustil a převrátil se do vody. Vypadal docela jako ranec starého šatstva, které jako by voda přinášela ke břehu a zase od něj odnášela. Vypadal, jako by ležel ve vodě na obličejí, pohupoval se nahoru a dolů a díval se na něco na dně.

Viděli jsme, jak se provaz zařezává do vody, a cítili jsme, jak vůz svou váhou tak nějak lenivě naráží a vyráží, jako by vůbec neměl naspěch, a provaz se zařezával do vody tak prudce jako železná tyč. Slyšeli jsme, jak na něm voda syčí, jako by byl do ruda rozžhavený. Jako by to byla rovná železná tyč zarážena do dna a my drželi její konec, a vůz se převaloval nahoru a dolů, tak nějak do nás strkal a štouchal, jako by nás byl obešel a dostal se za naše záda, tak ně jak lenivě, jako by vůbec neměl naspěch, když už se na něčem rozhod. Kolem přeplulo sele, nafouklé jako balón: jedno z těch strakatých selat Lona Quicka. Narazilo na provaz, jako by to byla železná tyč, odrazilo se a plulo dál, a my jsme se dívali, jak se provaz sklání dolů do vody. Dívali jsme se na něj.

DARL

Cash leží na zemi na zádech, hlavu má opřenou o kus stočeného šatstva. Oči má zavřené, obličej šedivý, vlasy přilepené v hladké šmouze přes čelo, jako by tam byly namalované malířským štětcem. Jeho obličej vypadá trochu propadlý, pokleslý kolem kostnatých hřebenů očních důlků, nosu, dásní, jako by tím promáčením ochabla síla, která držela kůži nataženou; trochu rozvírá zuby, zasazené do bledých dásní, jako by se tiše smál. Leží v mokrých šatech hubený jako tyčka, u hlavy má vyzvracenou loužičku a stružka mu stéká z koutku úst a dolů po tváři, jelikož nemůže dost rychle ani dost daleko otočit hlavu, až se pak Dewey Dell shýbne a setře mu to lemem svých šatů.

Přichází Jewel. Drží hoblík. „Vernon zrovna našel úhel,“ říká. Podívá se na Cashe, taky s něj teče voda. „Ještě nemůže mluvit?“

„Měl pilu, kladivo, linkovací šňůru a pravítko,“ povídám. „Vím to.“

Jewel položí úhel na zem. Táta se na něj dívá. „Nemůžou být daleko,“ říká táta. „Potopilo se to všechno pohromadě. Jestlipak žil někdy takový nešťastný člověk?“

Jewel se na tátu ani nepodívá. „Radši zavolej Vardamana, ať se vrátí,“ řekne. Podívá se na Cashe. Pak se otočí a odchází. „Přiveďte ho co nejdřív k řeci,“ říká, „aby nám moh říct, co tam ještě bylo.“

Vracíme se k řece. Vůz je vytažený z vody, kola jsou nad okrajem té záplavy zaklínovaná (pečlivě: všichni jsme pomáhali; vypadá, jako by na chatrném, důvěrně známém, netečném tvaru vozu ještě nějak ulpěla skrytá, a přece hrozivá ta dravá síla, která zabíla mezky, co ho ještě ani ne před hodinou táhli). Hluboko na dně vozu leží truhla, dlouhá bledá prkna jsou trochu zaslá zmáčením, ale ještě pořád žlutá jako zlato viděné skrz vodu, až na dvě bahnité šmouhy. Přejdeme kolem a jdeme dál po břehu.

Jeden konec provazu je pevně přivázaný ke stromu. Na okraji proudu stojí až po kolena ve vodě Vardaman, trochu se naklání dopředu a s uchvácným zaujetím sleduje Vernona. Už přestal řvát a je až k podpaždí zmáčený. Na druhém konci provazu stojí Vernon po ramena ve vodě a ohlíží se po Vardamanovi. „Ještě kus dál dozadu,“ říká. „Vrať se kolem toho stromu a drž mi ten provaz, aby se nemoh vysmeknout.“

Vardaman couvá podél provazu ke stromu, pohybuje se poslepu a sleduje Vernona. Když se přiblížíme, podívá se na nás, oči má kulaté a trochu omámené. Pak se v tom postoji uchvácné bdělosti zase podívá na Vernona.

„Kladivo jsem vytáh taky,“ povídá Vernon. „Vypadá to, že bychom už taky měli najít tu linkovací šňůru. Měla vyplavat.“

„Ta dočista uplavala,“ říká Jewel. „Tu nedostanem. Ale měli bychom najít pilu.“

„Taky myslím,“ povídá Vernon. Zadíívá se na vodu. „A tu linkovací šňůru. Co ještě jiného měl?“

„Ještě nemůže mluvit,“ říká Jewel a vstupuje do

vody. Ohlídne se ke mně. „Ty se vrať a přiveď ho k sobě, aby mluvil,“ řekne.

„Je tam táta,“ říkám. Jdu za Jewelem do vody, držím se provazu. V ruce mi připadá jako živý, trochu prohnutý v protáhlém pružném oblouku. Vernon se na mě dívá.

„Radši jdi,“ povídá. „Radši bys měl být tam.“

„Zkusme, co ještě vytáhnem, než to voda odnese,“ říkám.

Držíme se provazu, kolem ramenou se čeří a dělá důlky vodní proud. Ale pod tou klamnou mírností lenivě se do nás opírá skutečná síla proudu. To jsem si nemyslel, že v červenci může být voda tak studená. Je jako ruce, které masírují a dlobají až na samé kosti. Vernon se ještě pořád ohlíží ke břehu.

„Myslíte, že nás to všecky udrží?“ povídá. Taky se ohlédneme dozadu, očima sledujeme napjatou tyč provazu, jak se zvedá z vody ke stromu a k Vardamanovi, který se trochu krčí za stromem a dívá se na nás. „Škoda že můj mezek už běžel domů,“ říká Vernon.

„Tak do toho,“ řekne Jewel. „Nestůjme tady.“

Střídavě se potápíme, držíme se přitom provazu, svíráme jeden druhého, zatímco studený vodní val vysává pod našima nohama svažující se bahno dozadu a proti proudu, a tak nás zaráží a my tápeme po studeném dnu. Ani bahno tam není v klidu. Je chladivé a strhuje, jako by i země pod náma byla v pohybu. Saháme a neohrabaně hmatáme po natažených pažích toho druhého, opatrně se přitom spouštíme proti provazu; nebo se střídavě napřimujeme a pozorujeme, jak voda všecko pohlcuje a kypí, tam, kde

jeden ze zbývajících dvou šmátrá pod hladinou. Táta přišel na břeh a dívá se.

Vynoří se Vernon, proudí s něj voda, obličej se mu svažuje k sešpuleným odfukujícím ústům. Ústa má promodralá jako kroužek ze zašlé gumy. Drží pravitko.

„Z toho bude mít radost,“ říkám. „Je docela nové. Koupil si ho teprv minulý měsíc podle katalogu.“

„Kdybychom jenom s jistotou věděli, co ještě,“ povídá Vernon, dívá se přes rameno a pak obrací tvář tam, kde zmizel Jewel. „Nepotopil se už přede mnou?“ zeptá se Vernon.

„Já nevím,“ říkám. „Myslím, že jo. Ano. Ano, potopil.“

Pozorujeme kalnou čeřící se hladinu, která od nás proudí v pomalých závitech.

„Vytáhni ho na provaze,“ povídá Vernon.

„On je na vašem konci provazu,“ říkám.

„Na mém konci provazu nikdo není,“ povídá on.

„Tak teda táhněte,“ říkám. Ale on to už udělal a drží konec nad vodou; a tu uvidíme Jewela. Je deset yardů od nás; vynoří se, odfukuje a dívá se na nás, šklubnutím hlavy odhodí dozadu dlouhé vlasy, pak se zadívá ke břehu; vidíme, jak nabírá do plic vzduch.

„Jewe!e,“ povídá Vernon, ne hlasitě, ale jeho hlas se nese sytě a jasně přes vodu, rozhodně, a přece vlídně. „Bude to tady vzadu. Radši se vrat.“

Jewel se znova potopí. Stojíme tam a opíráme se dozadu proti proudu, pozorujeme vodu, tam kde zmizel, držíme spolu mrtvý provaz jako dva muži, kteří drží násadec požární hadice a čekají na vodu.

Najednou se za náma ve vodě octne Dewey Dell. „Poručte mu, ať se vrátí,“ říká. „Jewe!e!“ volá. Ten se zase vynoří, přehazuje si z očí dozadu vlasy. Teď plave ke břehu, proud ho sráží, jak působí z boku. „Ty, jewe!e!“ volá Dewey Dell. Stojíme a držíme provaz a vidíme, jak se Jewel dostává ke břehu a leze z vody. Jak se zvedá z vody, shýbne se a něco zvedne. Vrací se po břehu. Našel linkovací šňůru. Dojde proti nám a zůstane stát, rozhlíží se, jako by něco hledal. Táta jde dolů po břehu. Vrací se znova se podívat na mezky, kde plují jejich kulatá těla a klidně se trou jedno o druhé v pomalé vodě v ohybu.

„Co jste udělal s tím kladivem, Vernone?“ zeptá se Jewel.

„Dal jsem mu ho,“ povídá Vernon a šklubne hlavou k Vardamanovi. Vardaman sleduje očima tátu. Pak se podívá na Jewela. „S tím úhlem.“ Vernon se dívá na Jewela. Blíží se ke břehu, mine Dewey Dell a mě.

„Jdi odsad,“ říkám. Ona mlčí, dívá se na Jewela a Vernona.

„Kdepak je to kladivo?“ zeptá se Jewel. Vardaman peláší po břehu a přináší ho.

„To je těžší než pila,“ povídá Vernon. Jewel přivazuje konec linkovací šňůry kolem topůrka kladiva.

„Kladivo má na sobě většinou dřevo,“ říká Jewel. S Vernone!em stojí proti sobě a sledují Jewelovy ruce.

„A je taky plošší,“ povídá Vernon. „To, co by plulo nad vodou, je skoro tři ku jedné. Zkus to s hoblíkem.“

Jewel se podívá na Vernona. I Vernon je vysoký; dlouhý a hubený, v přilepených šatech stojí proti sobě

stejně velcí. Lon Quick se může podívat třeba i na zataženou oblohu a říct na deset minut přesně, kolik je hodin. Myslím velikého Lona, ne malého Lona.

„Proč nevylezeš z vody?“ ptám se.

„Ten nepoplave ve vodě jako pila,“ říká Jewel.

„Poplave ve vodě spíš jako pila než jako kladivo,“ povídá Vernon.

„Vsadte se,“ řekne Jewel.

„Já se sázet nebudu,“ povídá Vernon.

Stojí tam a dívají se na Jewelovy nehybné ruce.

„Hergot,“ říká Jewel. „Tak teda vemte ten hoblík.“

A tak vezmou hoblík a přiváží ho k linkovací šňůře a zase vlezou do vody. Po břehu se vrací táta. Na chvíli se zastaví a zadívá se na nás, přihrblý, žalostný jako chřadnoucí vůl nebo nějaký starý protáhlý pták.

Vernon s Jewelem se vracejí, opírají se proti proudu. „Jdi z cesty,“ řekne Jewel Dewey Dell. „Vylez z vody.“

Ta se ke mně trochu přitlačí, aby mohli projít. Jewel drží vysoko hoblík, jako by to bylo něco křehkého, modrá šňůra se mu táhne dozadu přes rameno. Přejdou kolem nás a zastaví se; začnou se tiše hádat, kde to přesně bylo, co se vůz překotil.

„Darl by to měl vědět,“ povídá Vernon. Podívají se na mě.

„Já nevím,“ říkám. „Nezůstal jsem v něm tak dlouho.“

„Krucí,“ řekne Jewel. Jdou opatrně dál, opírají se proti proudu, nohama ohledávají brod.

„Držíš ten provaz?“ ptá se Vernon. Jewel mu ne-

na vodu. Vyhodí hoblík, nechá si šňůru probíhat mezi prsty, prsty se mu zbarvuji do modra, tam kde přes ně probíhá šňůra. Když je provaz u konce, podá ho zase Vernonovi.

„Radši teď nech jít mě,“ povídá Vernon. Ani teď Jewel neodpoví; díváme se, jak se sklání pod hladinu.

„Jewelee,“ fňuká Dewey Dell.

„Tam není taková hloubka,“ povídá Vernon. Neohlídne se. Pozoruje vodu, tam kde se potopil Jewel.

Když se Jewel vynoří, drží pilu.

Jak jdeme kolem vozu, stojí u něho táta, hrstí listí seškrabuje ty dvě bahnitě šmouhy. Na pozadí houštiny vypadá Jewelův kůň jako prošíváná deka z pestřích ústřížků, když visí na šňůře.

Cash se nehýbe. Stojíme nad ním a držíme hoblík, pilu, kladivo, úhel, pravítko a linkovací šňůru, zatímco Dewey Dell sedí na bobku a zvedá Cashovi hlavu.

„Cashi,“ říká; „Cashi.“

Ten otevře oči a pronikavě zírání vzhůru na naše skloněné obličejce.

„Jestlipak už někdy žil takový nešťastný člověk?“ povídá táta.

„Podívej, Cashi,“ říkáme a zvedáme nástroje, aby je viděl; „co jiného jsi ještě měl?“

Snaží se promluvit, převaluje hlavu, zavírá oči.

„Cashi,“ říkáme; „Cashi.“

Otáčí hlavu jenom proto, aby moh zvracet. Dewey Dell mu otře ústa mokřým lemlem svých šatů; pak už může promluvit.

„Ta jeho souprava pilek,“ řekne Jewel. „Ta nová, kterou si koupil s tím pravítkem.“ Pohne se a poodej-

de. Vernon se za ním podívá, ještě pořád sedí na bobku. Pak vstane a jde za Jewelem k vodě.

„Jestlipak už někdy žil takový nešťastný člověk?“ povídá táta. Jak sedíme na bobku, vysoko se nad náma tyčí; vypadá jako figura neobratně vyřezaná z nepoddajného dřeva opilým karikaturistou. „To je zkouška,“ povídá. „Ale já jí to nemám za zlé. Nikdo nemůže říct, že jí to mám za zlé.“ Dewey Dell už zase položila Cashovi hlavu na složený kabát a trochu mu stočila hlavu, aby neležel v tom, co vyzvracel. Vedle něho leží jeho nástroje. „Někdo by moh říct, že je to štěstí, že si zlomil stejnou nohu, jako když sletěl s toho kostela,“ povídá táta. „Ale já jí to nemám za zlé.“

Jewel s Vernonem jsou už zase v řece. Odtud to vypadá, jako by vůbec neporušovali hladinu; jako by je byla oba přetala jednou ranou, dvě torza, která se s nezměrnou a komickou péčí pohybují po hladině. Vypadá pokojná, jako vypadá nějaký stroj, když mu člověk už dlouho věnoval pozornost a naslouchal mu. Jako by se byla ta sraženina, již je člověk, rozplynula do nesčetných původních pohybů a zrak a sluch samy osleply a ohluchly; zuřivost se sama utišila neuzíváním. Jak Dewey Dell sedí na bobku, její mokré šaty vytvářejí pro mrtvé oči tří slepých mužů ty savčí směšnosti, které znamenají obzory a údolí této země.

CASH

Nebyla v rovnováze. Vykládal jsem jim, že kdyby ji chtěli nést a vítz v rovnováze, byli by museli

Jednou jsme si spolu povídaly. Nikdá nebyla pravá věřící, dokonce ani po tom létu táborových náboženských cvičení, když bratr Whitfield zápolil s jejím duchem, vybral zrovna ji a zápasil s marnivostí v jejím smrtelném srdci, a já jsem jí mockrát říkala, „Bůh tě obdaril dětma, aby ti byly útěchou v tvém těžkém lidském údělu a znamením Jeho vlastního utrpení a lásky, jelikož jsi je v lásce počala a porodila.“ Řekla jsem to proto, že brala boží lásku a svoji povinnost k Bohu jako moc velkou samozřejmost, a v takovém chování Bůh nenachází zalíbení. Řekla jsem, „Obdaril nás tím darem, že můžeme pozvedat svoje hlasy k nesmrtelné chvále Hospodina,“ protože, jak jsem řekla, v nebi je víc radosti nad jedním hříšníkem než stovkou těch, co nikdá nehřešili. A ona povídá, „Svůj hřích přiznávám a odpykávám svým každodenním životem,“ a já jsem řekla, „Kdo jsi, abys mohla říkat, co je hřích a co není hřích? Je na Hospodinu, aby soudil; na nás je, abychom velebili boží milost a svaté jméno Hospodina v uších ostatních smrtelníků,“ protože jenom Hospodin vidí do srdce, a i když je život nějaké ženy spravedlivý v lidských očích, ta žena nemůže vědět, jestli není hřích v jejím srdci, pokud neotevře své srdce před Hospodinem a nepřijme milost boží. Řekla jsem, „Jenom to, že jsi věrná žena, ještě neznamená, že není hřích v tvém

srdci, a jenom to, že máš těžký život, ještě neznamená, že tě boží milost propouští bez viny.“ A ona povídá, „Já znám svůj hřích. Víím, že zasloužím svůj trest. Já na to nereptám.“ A já jsem řekla, „Jenom z marnivosti bys chtěla posuzovat hřích a spasení místo Hospodina. To je náš pozemský úděl, trpět a pozvedat své hlasy k chvále Hospodina, který soudí hřích a našimi zkouškami a soužením nám poskytuje spasení od nepamětna amen. Ani když se bratr Whitfield, bohobojný muž, jestli vůbec nějaký bohobojný muž kdy dýchal vzduch boží, za tebe modlil a zápasil tak, jak kromě něj nikdá nedokázal žádný člověk,“ řekla jsem.

Protože my přece nemůžeme soudit své hříchy ani vědět, co je hříchem v očích božích. Měla těžký život, ale to má každá žena. Jenže podle toho, jak mluvila, by si byl člověk myslel, že ví o hříchu a spasení víc než sám Pán Bůh, než ti, co v tomhle lidském světě zápasí a potýkají se s hříchem. Když jediný hřích, kterého se kdy dopustila, bylo, že Jewelovi, který ji nikdá nemiloval a byl její trest, nadržovala před Darlem, kterého se dotkla sama ruka boží a kterého jsme my smrtelníci považovali za divného a který ji opravdu miloval. Řekla jsem, „V tom je tvůj hřích. A taky tvůj trest. Tvůj trest je Jewel. Ale kde je tvoje spasení? A život je dost krátký na získání věčné milosti,“ řekla jsem. „A Bůh je žárlivý Bůh. Je na Něm soudit a odměňovat; ne na tobě.“

„Já víím,“ povídá ona. „Já —“ Pak se odmlčela a já jsem řekla,

„Co víš?“

„Nic,“ povídá ona. „On je můj kříž a bude moje

spasení. Zachrání mě před vodou a před ohněm. I když jsem se vzdala svého života, on mě zachrání.“

„Jak to můžeš vědět, když neotevřeš srdce Bohu a nepozvedneš svůj hlas k chvále Hospodina?“ řekla jsem. Tu jsem si uvědomila, že nemá na mysli Boha. Uvědomila jsem si, že z marnivosti svého srdce vyslovila rouhání. A hned jsem na místě klesla na kolena. Prosila jsem ji, aby poklekla a otevřela své srdce a vyvrhla z něj ďábla marnivosti a vydala se milosti boží. Ale ona nechtěla. Jenom tam seděla, ztracena ve své marnivosti a ve své pýše, které jí uzavřely srdce před Bohem, a na místo boží postavila toho sobeckého smrtelného chlapce. Klečela jsem tam a modlila jsem se za ni. Modlila jsem se za tu ubohou zaslepenou ubožačku, tak jak jsem se nikdy nemodlila za sebe ani za svoji rodinu.

Odpoledne, když skončila škola a poslední záček s ušmudlaným a usmrkaným nosíkem odešel, místo abych chodila domů, scházela jsem s kopce ke studánce, kde jsem měla klid a mohla jsem je nenávidět. Tou dobou tam býval klid, když voda s bubláním přitékala a odtékala, slunce se tiše sklánělo ve stromech a ticho vonělo vlhkým hníjícím listím a čerstvou hlínou; obzvláště začátkem jara, jelikož v té době to bývalo nejhorší.

Docela dobře se pamatuju, jak tatínek říkal, že žijeme proto, abychom se připravovali na dlouhé trvání smrti. A když jsem se musela den za dnem na ně dívat, na každého školáka nebo školačku s tím skrytým sobeckým přemýšlením a s krví cizí krvi každého jiného a cizí mé krvi, a myslet si, že tohle je zřejmě jediný způsob, jak se mohu připravovat na trvání smrti, nenáviděla jsem tatínka za to, že mě vůbec zplodil. Těšila jsem se na chvíle, kdy něco provedou, abych jim mohla napráskat. Když rákoska dopadla, cítila jsem ji na svém těle; když se jim dělaly podlitiny a pruhy, to tekla moje krev a s každou ránou rákosky jsem si pomyslela: Teď už o mně víš! Teď ve tvém skrytém sobeckém životě už něco znamenám, když máš na věky věků krev poznamenanou mou krví.

A tak jsem si vzala Ansa. Viděla jsem ho třikrát

nebo čtyřikrát jet kolem školy, než jsem se dověděla, že si kvůli tomu zajíždí čtyři míle. Tehdy jsem si všimla, jak začíná hrbatět — vysoký muž a mladý — takže už vypadal na kozlíku jako protáhlý pták shrbený ve studeném počasí. Jezdil kolem školy, vůz pomalu skřípal, zvolna otáčel hlavu, aby se, jak kolem projížděl vůz, díval na dveře školy, až pak zajel do zatačky a zmizel z očí. Jednou jsem přišla ke dveřím a zůstala jsem tam stát, když jel kolem. Jak mě uviděl, rychle odvrátil oči a už se tam nepodíval.

Začátkem jara to bylo nejhorší. Někdy jsem si myslela, že to nesnesu, když jsem v noci ležela v posteli, divoké husy táhly k severu a z té divoké tmy ve výši slabě zazníval jejich divoký křik, a během dne jako bych se ani nemohla dočkat, až poslední záček odejde, abych mohla sejít ke studánce. A tak když jsem ten den zvedla oči a uviděla Ansa, jak tam stojí ve svátečních šatech a pořád dokola točí v rukou kloboukem, řekla jsem:

„Jestli máte doma nějaké ženské příbuzné, proč vás proboha nedonutí, abyste si nechal ostříhat vlasy?“

„Žádné ženské příbuzné doma nemám,“ řekl. Pak najednou řekl, jeho oči se na mě vrhly jako dva ohaři na cizím dvoře: „Právě proto jsem za váma přišel.“

„A nedonutí vás, abyste držel rovně ramena?“ řekla jsem. „Vy nemáte doma žádné ženské příbuzné? Ale máte dům. Slyšela jsem, že máte dům a dobrou farmu. A vy tam žijete sám, děláte si všechno sám, vidíte?“ Jenom se na mě díval a otáčel klobouk v rukou. „Nový dům,“ dodala jsem. „Vy se chcete oženit?“

A on zase řekl, díval se mi do očí: „Právě proto jsem za váma přišel.“

Později mi vykládal, „Já nemám žádné příbuzné. A tak vás nebude nikdo otravovat. U vás to asi bude jiné.“

„Ano. Mám příbuzné. V Jeffersonu.“

Obličej se mu trochu prodloužil. „Teda já mám trošku majetku. Jsem zámožný člověk; mám dobré a počestné jméno. Zním městské lidi, ale třeba když si se mnou promluví...“

„Snad si vás poslechnou,“ řekla jsem. „Ale bude s nimi těžká řeč.“ Sledoval můj obličej. „Leží na hřbitově.“

„Ale vaši živí příbuzní,“ řekl. „Ti budou jiní.“

„Opravdu?“ řekla jsem. „Nevím. Nemám vůbec žádné jiné příbuzné.“

A tak jsem si vzala Ansa. A když jsem poznala, že čekám Cashe, věděla jsem, že život je strašný a že tohle je na to odpověď. Tenkrát jsem taky poznala, že slova nejsou k ničemu; že slova nikdy ani nestačí na to, co se pokoušejí říci. Když se narodil, poznala jsem, že mateřství vymyslel někdo, kdo pro to musel mít nějaké slovo, protože ti, co mají děti, nedbají na to, jestli je pro to nějaké slovo nebo není. Poznala jsem, že strach vymyslel někdo, kdo sám nikdy neměl strach; pýchu někdo, kdo nikdy nepocítil pýchu. Poznala jsem, že to není tím, že mají ušmudlané nosy, ale že musíme poznávat jeden druhého slovy, jako když se pavouci kymácejí a visí za ústa dolů z trámu, houpají se, kroutí se a nikdy se navzájem nedotknou, a že jenom ranami rákoskou může moje krev a jejich krev téci jedním proudem. Poznala jsem,

že to není tím, že se moje osamělost musí každý den znova a znova znásilňovat, ale že až do Cashova narození nebyla nikdy znásilněna. Dokonce ani Ansem za těch nocí.

I on měl jedno slovo. Říkal tomu láska. Ale já jsem byla už dlouho na slova zvyklá. Věděla jsem, že to slovo je jako všechna ostatní: jenom forma, aby se zaplnil nedostatek; že když přijde pravý čas, člověk na to už nebude potřebovat slovo, stejně jako ho nebude potřebovat pro pýchu nebo strach. Cash mi to nepotřeboval říkat, ani já jemu, a já jsem si říkala, Jen ať si Anse toho slova užívá, jestli chce. A tak to byl Anse nebo láska; láska nebo Anse: na tom nezáleželo.

Myslívala jsem si to, i když jsem s ním ležela ve tmě a Cash spal v kolébce na dosah mé ruky. Myslívala jsem si taky, že jestli se probudí a zapláče, dám mu pít. Anse nebo láska: na tom nezáleželo. Moje osamělost byla znásilněna a pak se zase zacelila tím znásilněním: časem, Ansem, láskou, čím chcete, vně toho kruhu.

Pak jsem poznala, že čekám Darla. Zpočátku jsem tomu nechtěla věřit. Potom jsem se domnívala, že Ansa zabiju. Jako by mě byl podvedl, ukrytý do nějakého slova jako do papírové zástěny, a udeřil mě skrz ni do zad. Ale pak jsem si uvědomila, že mě podvedla slova starší než Anse nebo láska a že to slovo podvedlo i Ansa a že moje pomsta bude spočívat v tom, že Anse nikdy nepozná, jak se mstím. A když se narodil Darl, požádala jsem Ansa, aby mi slíbil, že až umřu, odveze mě zpátky do Jeffersonu, protože jsem poznala, že tatínek měl pravdu, i když už nemohl

vědět, že má pravdu, stejně jako já jsem nemohla vědět, že se mýlím.

„Nesmysl,“ řekl Anse; „my dva ještě zdaleka nejsme hotovi s přiváděním dětí na svět, když máme jenom dvě.“

Tehdy nevěděl, že je mrtvý. Někdy jsem ležela vedle něho ve tmě a slyšela jsem krajinu, která teď byla z mého masa a krve, a myslela jsem si: Anse. Proč Anse? Proč jsi Anse? Přemýšlela jsem o jeho jménu, až pak za chvíli jsem viděla to slovo jako nějakou formu, nádobu, a dívala jsem se, jak se Anse proměňuje v tekutinu a vtéká do ní, jako studená melasa vytéká z temnoty do nádoby, až džbán stojí plný a nehybný: forma plná významu a zcela bez života jako pustý rám dveří; a pak jsem poznávala, že jsem zapoměla jméno toho džbánu. Myslívala jsem si: Tvar mého těla, tam kde jsem bývala pannou, má tvar a nemohla jsem si uvědomit Ansa, nemohla jsem si vzpomenout na Ansa. To ne proto, že jsem na sebe už nemohla myslet jako na nepannu, protože teď jsem byla trojí. A když jsem si tím způsobem pomyslela Cash a Darl, až jejich jména zemřela a zhmotnila se do nějakého tvaru a pak zmizela, říkala jsem si, No dobrá. Na tom nezáleží, jak je nazývají jménem.

A tak když mi Cora Tullová říkala, že nejsem opravdová matka, myslívala jsem si, jak slova stoupají přímo vzhůru v tenké čáře, rychle a neškodně, a jak strašně probíhají po zemi činy a lpí na ní, takže za chvíli jsou ty dvě čáry od sebe příliš vzdálené, než aby je jedna osoba rozkročíme překlenula; a že hřích, láska a strach jsou jenom zvuky, které lidé, co nikdy

nehřešili ani nemilovali, ani neměli strach, mají pro to, co nikdy neměli a nemohou mít, a pak zapomenou ta slova. Jako Cora, která vůbec ani neumí vařit.

Vykládala mi, čím jsem povinna svým dětem, Ansovi a Bohu. Dala jsem Ansovi děti. Já jsem si o ně neříkala. Dokonce jsem ho ani nežádala o to, co mi mohl dát: ne-Ansa. Byla to moje povinnost k němu, abych o to nežádala, a tu povinnost jsem splnila. Byla jsem já; nechávala jsem ho, aby byl tvarem a ozvěnou svého slova. To bylo víc, než žádal, protože nemohl o to žádat a být Ansem, užívat tak sám sebe slovem.

A pak zemřel. Nevěděl, že je mrtvý. Lehávala jsem vedle něho ve tmě, slyšela jsem, jak temná země hovoří o boží lásce, o boží kráse a o božím hříchu; slyšela jsem tu temnou němotu, ve které jsou slova skutky, a ostatní slova, která nejsou skutky, ale jenom mezery v lidských nedostacích, a snášejí se jako husí křik z divoké temnoty za těch starých strašných nocí, tápající po těch skutcích jako sirotci, kterým ukáží v nějakém davu dva obličejí a řeknou, To je tvůj otec, tvoje matka.

Věřila jsem, že jsem to našla. Věřila jsem, že ten důvod spočívá v povinnosti k živým, k té strašné krvi, k té trpké rudé záplavě, která kypí zemí. Myslívala jsem na hřích, jako bych myslela na šaty, které oba nosíme před tváří světa, na tu nezbytnou opatrnost, protože on je on a já jsem já; na hřích tím větší a strašnější, jelikož je to nástroj ustanovený Bohem, který stvořil hřích, aby posvětil hřích, který stvořil. Když jsem na něho čekávala v lese, čekávala na něho, ještě než mě uviděl, myslívala jsem na něho jako na

oděného hříchem. Myslívala jsem na něho, že také na mě myslí jako na oděnou hříchem, když on je tím krásnější, jelikož šaty, které vyměnil za hřích, jsou posvěcené. Myslívala jsem na hřích jako na šaty, které svlékáme, abychom připodobnili a přizpůsobili tu strašnou krev ztracené ozvěně mrtvého slova vysoko ve vzduchu. Pak jsem zase lehávala s Ansem — nelhala jsem mu: jenom jsem ho odmítala, stejně jako jsem odmítla své prsy Cashovi a Darlovi, když je už nepotřebovali — a slýchala jsem, jak temná země promlouvá tou němou řečí.

Nic jsem neskrývala. Nesnažila jsem se nikoho podvést. Nebylo by mi na tom záleželo. Jenom jsem učinila opatření, která považoval za potřebná kvůli sobě, ne pro mé bezpečí, ale jenom jako jsem nosila před tváří světa šaty. A tu, když mi Cora domlouvala, myslela jsem si, že jako by ta vznešená mrtvá slova časem dokonce ztrácela význam svého mrtvého zvuku.

Pak bylo po tom. Po tom v tom smyslu, že on odešel a já jsem věděla, že i když ho budu zase vidat, už ho nikdy nevidím, jak se ke mně rychle a pokradmu blíží lesem oděný hříchem jako do parádních šatů, už odvátých spěchem jeho tajného příchodu.

Ale pro mě nebylo po tom. Chci říci po tom ve smyslu začátku a konce, protože pro mě tenkrát nebyl začátek ani konec ničeho. Dokonce jsem ještě stále Ansa odmítala, ne že bych ho vyloučila, ale jako by nikdy nebylo nic jiného. Moje děti byly jenom moje, z té divoké krve, která kypí po zemi, moje a všech, co žijí; ničí a všech. Pak jsem poznala, že čekám Jewela. Když jsem se probudila k uvědomění, abych to objevila, uplynuly už dva měsíce.

Tatínek říkal, že žijeme proto, abychom se připravovali na trvání smrti. Konečně jsem poznala, co tím chtěl říci a že sám nemohl vědět, co tím chce říci, protože muž nemůže nic vědět po tom, jak se potom musí udělat velký úklid. A tak jsem udělala velký úklid. Když jsem rodila Jewela — ležela jsem ve světle lampy, podpírala si hlavu a dívala jsem se, jak to zakrývá a sešívá, ještě než začal dýchat — ta divoká krev odkypěla a její zvuky zmlkly. Pak tu bylo jenom mléko, teplé a pokojné, a já jsem pokojně ležela v tom pomalém tichu a připravovala jsem se na to, že udělám velký úklid.

Porodila jsem Ansovi jako odškodné za Jewela Dewey Dell. Pak jsem mu porodila Vardamana, aby nahradil dítě, o které jsem ho připravila. A teď má tři děti, které jsou jeho a ne moje. A tu jsem se mohla připravovat na smrt.

Jednou jsem hovořila s Corou. Modlila se za mě, protože se domnívala, že jsem slepá k hříchu, a chtěla, abych také poklekla a modlila se, protože pro lidi, pro které je hřích jenom věc slov, pro ty je spasení také jenom slovo.

Když mi pověděli, že ona umírá, celou tu noc jsem zápolil se Satanem a vyšel jsem z boje vítězně. Otevřely se mi oči nad ohavností mého hříchu; konečně jsem spatřil světlo pravdy a klesl jsem na kolena, vyznal jsem se Bohu a požádal ho o pokyn a dostal jsem ho. „Vstaň,“ pravil Bůh; „odeber se do onoho domu, kam jsi vnesl živou lež, mezi ony lidi, s kterými ses provinil proti mému Slovu; vyznej se nahlas ze svého hříchu. Je na nich, na tom podvedeném manželovi, aby ti odpustili: ne na mně.“

A tak jsem šel. Slyšel jsem, že Tullovic most vzala voda; řekl jsem, „Díky, ó Pane, ó mocný vládce všehomíra“; neboť podle těch nebezpečí a obtíží, které budu muset překonat, jsem poznal, že mě Hospodin neopustil; že moje opětovné přijetí do svatého božího míru a lásky bude tím sladší. „Jenom mi nedej zahynout, než si vyprosím odpuštění muže, kterého jsem podvedl,“ modlil jsem se; „nenech mě přijít příliš pozdě; nedopust, aby vyznání mého a jejího provinění vyšlo z jejich rtů místo z mých. Tenkrát odpřisáhla, že to nikdy nevyzradí, ale setkání s věčností nahání strach: cožpak jsem sám nezápolil se Satanem stehno proti stehnu? Nedopust, aby na mé duši spočíval také hřích jejího porušeného slibu. Nenech mě sevřít vodami svého mocného hněvu, dokud neočistím svou duši před tváří těch, kterým jsem ublížil.“

To boží ruka mě bezpečně přenesla nad povodní, to boží ruka ode mě odvrátila nebezpečí vod. Můj kůň byl vyděšený a srdce mi selhávalo, když se klády a vyvrácené stromy vrhaly na mou nicotnost. Ale ne moje duše; vždy znovu jsem viděl, jak byly v posledním okamžiku zkázy odvráceny, a pozvedl jsem svůj hlas nad hlukem povodně: „Chvála Tobě, ó všemocný Pane a Králi. Tímto znamením očistím svoji duši a opět dospěju do náruče Tvé neskonale lásky.“

Tu jsem poznal, že jsem dosáhl odpuštění. Za mnou byla povodeň a nebezpečí, a jak jsem jel zase po pevné zemi a dějiště mé Getsemanské zahrady se stále více přibližovalo, připravoval jsem si slova, kterých bych měl užít. Vstoupím do domu; umlčím ji, dříve než promluví; řeknu jejímu manželovi: „Anse, zhřešil jsem. Nalož se mnou podle své vůle.“

Měl jsem pocit, jako by se to bylo už stalo. V duši jsem cítil větší svobodu a klid, než jsem cítil za celá éta; jak jsem jel dál, jako bych už zase přebýval v trvalém míru. Po obou stranách jsem viděl ruku boží; v srdci jsem slyšel boží hlas. „Odvahu. Jsem s tebou.“

Pak jsem dojel k Tullovic domu. Vyšla ven nejmladší dcera a zavolala na mě, když jsem jel kolem. Pověděla mi, že je už mrtvá.

Zhřešil jsem, ó Hospodine. Ty znáš velikost mé lítosti a vůli mého ducha. Ale Bůh je milosrdný: přijme vůli místo skutku, On, který věděl, že když jsem si připravoval slova své zpovědi, vlastně jsem je promlouval k Ansovi, i když tam nebyl. To Hospodin ve své nekonečné moudrosti zadržel vyznání na jejích umírajících rtech, když ležela obklopena těmi, co ji

chovají v lásce a v důvěře; mně bylo vytrpět muka vody, která jsem překonal silou ruky boží. Buď pochválen ve své štědré a všemohoucí lásce; ó buď pochválen.

Vstoupil jsem do domu smutku, do toho skrovného příbytku, kde ležela zase další chybní smrtelnice, zatímco její duše stála před tím strašným a neodvratným soudem, pokoj jejímu popelu.

„Boží milost domu tomu,“ řekl jsem.

Na tom koni jel k Armstidově farmě a na tom koni se vrátil, ved Armstidův potah. Zapřáhli jsme a položili Cashe na Addie. Když jsme ho tam uložili, zase zvracel, ale včas nahnul hlavu přes spodek vozu.

„Praštilo ho to taky do břicha,“ povídá Vernon.

„Taky ho moh kopnout do břicha ten kůň,“ řekl jsem. „Nekop tě do břicha, Cashi?“

Pokoušel se něco říct. Dewey Dell mu zase otfela ústa.

„Co říká?“ zeptal se Vernon.

„Copak, Cashi?“ řekla Dewey Dell. Sklonila se k němu. „Jeho nástroje,“ povídá. Vernon je vzal a položil je do vozu. Dewey Dell zvedla Cashovi hlavu, aby je uviděl. Jeli jsme dál, Dewey Dell a já jsme seděli u Cashe, abychom ho podpírali a on jel vpředu na tom koni. Vernon zůstal chvíli stát a díval se za náma. Pak se obrátil a vracel se k mostu. Šel opatrně a začal třepat mokřými rukávy košile, jako by se byl zrovna zmácel.

Seděl na koni před vraty. U vrat čekal Armstid. Zastavili jsme a on seskočil s koně a sundali jsme Cashe a odnesli ho do domu, kde paní Armstidová už odestlala postel. Odešli jsme, když ho paní Armstidová s Dewey Dell svlíkaly.

Šli jsme za tátou ven k vozu. Vrátil se tam, vylez na vůz a zajel na dvůr, šli jsme za ním. Pomohlo nám,

že jsme byli tak zmáčení, protože Armstid řekl, „Jste v našem domě vítáni. Můžete to uložit tamhle.“ Šel za náma, ved koně a zůstal stát u vozu, v ruce držel otěže.

„Děkuju vám,“ povídá táta. „Bude se nám hodit tamhle ta kůlna. Víím, že vás obtěžujem.“

„Zvu vás do domu,“ řekl Armstid. Už má zase v obličejí ten prkenný výraz; v krevnatém obličejí smělý, nevrlý, strnulý výraz, jako by jeho obličej a oči byly ze dřeva různé barvy, bledé a temné, obojí na nesprávném místě. Košile mu už začínala schnout, ale ještě pořád se mu při pohybu lepila na tělo.

„Ona by si toho vážila,“ povídá táta.

Vypřáhli jsme potah a zatlačili vůz do kůlny. Jedna strana kůlny byla nekrytá.

„Pršet tam nebude,“ řekl Armstid. „Ale kdybyste radši...“

Vzadu za stodolou ležely nějaké zrezivělé plechy na střechu. Vzali jsme dva z nich a opřeli je o nekrytou stranu.

„Zvu vás do domu,“ řekl Armstid.

„Děkuju vám,“ povídá táta. „Bude to od vás pro mě moc velká laskavost, když jim dáte trošku něčeho na zub.“

„Samo sebou,“ řekl Armstid. „Lula bude mít večeri hotovou, hned jak uloží Cashe.“ Vrátil se k tomu koni a stahoval mu sedlo, mokrá košile se na něj při pohybu lepila.

Táta nechtěl jít dovnitř.

„Pojďte se najíst,“ řekl Armstid. „Už je to skoro hotové.“

„Já nic nepotřebuju,“ povídá táta. „Děkuju vám.“

„Jen se pojdte osušit a najíst,“ řekl Armstid. „Bude vám tu dobře.“

„To kvůli ní,“ povídá táta. „Jenom kvůli ní přijmu to jídlo. Nemám už potah, nemám už nic. Ale ona bude vám všem vděčná.“

„Samo sebou,“ řekl Armstid. „Jenom se, lidičky, pojdte dovnitř osušit.“

Ale když Armstid nalil tátovi skleničku, bylo mu líp, a když jsme se šli podívat na Cashe, *on s náma nešel. Když jsem se ohlídl, odváděl toho koně do chlíva, už vykládal o tom, jak si sežene jiný potah, a do večere jako by ho už měl koupený. Je tam v chlívě, pružně klouže kolem koňova křiklavě krouživého výpadu a vede ho do stání. Vyleze na jesle a stahuje seno, odejde ze stání a hledá a najde hřebelce. Pak se vrátí a rychle proklouzne kolem jediného dřívěho úderu a vyleze nahoru proti koni, tak aby ho nemoh zasáhnout. Hřebelcuje koně, pohybuje se v dosahu koňových kopyt s hbitostí akrobata a s oplzlou něžností mu šeptem nadává. Kůň pohazuje dozadu hlavou s vyceněnými zuby; koulí v soumraku očima, jako by to byly kuličky na hraní na křiklavě sametové látce, když ho hřbetem hřebelce tluče po hlavě.*

Když jsem mu nalil další sklínku whisky a večere byla skoro hotová, už jako by měl od někoho koupený potah, a to na dluh. Jak se mezitím stal vyběravým, říkal, že se mu tohle spřežení nelíbí a on by nevrazil peníze do něčeho, co patří tomu a tomu, dokonce ani do slepičího kurníku.

„Moh byste to zkusit u Snopese,“ řekl jsem. „Ten má tři nebo čtyři spřežení. Třeba by se vám jedno z nich hodilo.“

Tu začal žmoulat ústy a díval se na mě, jako bych to byl já, komu patří jediný mezčí potah v okrese a kdo mu ho nechce prodat, když jsem věděl, že to bude nejspíš můj potah, který je vůbec kdy dostane z mého dvora. Jenže nevím, co by si s tím potahem počali, kdyby ho měli. Littlejohn mi vykládal, že navigace přes údolí Haly je zaplavená v délce dvou mil a že jediný způsob, jak se dostat do Jeffersonu, by znamenalo to object přes Mottson. Ale to je Ansova starost.

„Ten je ve kšeftě moc velký škrtil,“ povídá a žmoulá ústy. Ale když jsem mu po večeři ještě jednou nalil, trochu se rozveselil. Chtěl se vrátit do stodoly a bdít tam nad ní. Třeba si myslel, že když tam prostě zůstane připravený k odjezdu, Ježíšek mu snad nadělí potah mezků. „Ale myslím, že se nechá umluvit,“ povídá. „Člověk vždycky pomůže bližnímu v tís-

ni, jestli má v sobě aspoň kapku křesťanské krve.“

„Samo sebou vám milerád půjčím svoje mezky,“ řekl jsem a věděl jsem, jak sotva věří, že to je ten důvod.

„Děkuju vám,“ povídá. „Ona by chtěla, aby to byl náš potah,“ a věděl, jak sotva věřím, že to je ten důvod.

Po večeri zajel Jewel do Bendu pro Peabodyho. Slyšel jsem, že tam dneska bude ve Varnerově krámě. Kolem půlnoci se Jewel vrátil. Peabody odjel někam za Iverness, ale s Jewelem přijel strýček Billy s brašnou medicín pro koně. Jak říká, mezi člověkem a koněm nebo mezkem není tak velký rozdíl, když se to tak veme, až na to, že mezek nebo kůň má trošku víc zdravého rozumu. „Do čehopak ses to zase dostal, chlapče?“ povídá a podívá se na Cashe. „Přineste mi nějakou matraci, židli a sklenici whisky,“ říká.

Donutil Cashe vypít tu whisky a pak vyhnal Ansa ze světnice. „Naštěstí je to ta samá noha, co si zlomil loni v létě,“ povídá sklíčeně Anse a přitom žmoulá ústy a mžourá očima. „Aspoň něco.“

Přeložili jsme matraci Cashovi přes nohy, na matraci jsme postavili židli a já s Jewelem jsme se posadili na tu židli, ta holka držela lampu a strýček Billy si vzal žvanec tabáku a pustil se do práce. Cash se chvíli náramně bránil, až nakonec omdlel. Pak ležel bez hnutí a na obličejí mu stály veliké kuličky potu, jako by byly začaly stékat a potom se zastavily, aby na něj počkaly.

Když se probral, strýček Billy už měl sbalíno a odjel. Pořád se pokoušel něco říct, až se ta holka shýbla a otřela mu ústa. „Jeho nástroje,“ řekla.

„Přines jsem je sem,“ povídá Darl. „Mám je.“

Zase se pokoušel promluvit; sklonila se k němu. „Chce je vidět,“ řekla. A tak je Darl přines, aby je viděl. Strčili je pod postranici postele, kam by moh natáhnout ruku a kde by si na ně moh sáhnout, až mu bude líp. Nazítří ráno vzal Anse toho koně a jel do Bendu za Snopesem. Stál s Jewelem na dvoře a chvíli vedli nějaký hovor, pak Anse skočil na koně a odjel. Myslím, že to bylo prvně, co Jewel vůbec kdy komu dovolil ject na tom koni, a dokud se Anse nevrátil, potloukal se tím svým nafoukaným způsobem venku a pozoroval silnici, jako by už skoro chtěl vyrazit za Ansem a vzít si zase toho koně.

Tak k deváté hodině se začalo dělat vedro. To jsem uviděl toho prvního luňáka. Myslím, že to bylo tím mokrem. Ale stejně den už hodně pokročil, když jsem je uviděl. Naštěstí vánek šel stranou od domu, a tak už mezitím dopoledne hodně pokročilo. Ale sotva jsem je uviděl, jako bych to cítil na poli na míli daleko odtamtud, co jsem je jenom viděl, a oni pořád kroužili, aby každý v okrese viděl, co mám ve stodole.

Byl jsem ještě pořád dobré půl míle od domu, když jsem uslyšel toho kluka křičet. Myslel jsem, že třeba spadnul do studny nebo něco takového, a tak jsem popohnal mezky bičem a honem jsem jel na dvůr.

Musel jich tam sedět na hřebenici střechy celý tucet a ten kluk honil ještě jednoho po dvoře, jako by to byl krocan, a ten se vznášel jenom tak vysoko, aby mu unik, a s pleskotem křídel se zase vrátil na střechu kůlny, ve které ho našel, jak sedí na rakvi. Mezitím se udělalo jaksepatří vedro a ten vánek přestal nebo

změnil směr nebo něco takového, a tak jsem šel najít Jewela, ale Lula vyšla z domu.

„Musíš s tím něco udělat,“ povídá. „To je ostuda.“

„To taky chci,“ řek jsem.

„To je ostuda,“ povídá ona. „Měli by ho pohnat před soud za to, že s ní takhle zachází.“

„Chce ji uložit pod drn, jen jak bude moct,“ řekl jsem. A tak jsem našel Jewela a požádal jsem ho, jestli by si nevzal jednoho z těch mezků a nezajel do Bendu podívat se po Ansovi. Nic neodpověděl. Jenom na mě upřel oči, čelisti mu zbělely na kost a oči měl bílé jako kosti, a pak šel a začal volat Darla.

„Co zamýšlíš udělat?“ zeptal jsem se.

Neodpověděl. Darl vyšel z kůlny. „Pojď,“ povídá Jewel.

„Co chceš dělat?“ zeptal se Darl.

„Odtáhnout ten vůz někam jinam,“ povídá Jewel přes rameno.

„Nebud' blázen,“ řek jsem. „Vůbec nic jsem tím nemyslel. Proti tomu nemůžeš nic dělat.“ A taky Darlovi se do toho nechtělo, ale Jewel si nenechal říct.

„Krucinál, drž hubu,“ povídá.

„Někde to být musí,“ řek Darl. „Vyrazíme hned, jak se táta vrátí.“

„Ty mi nepomůžeš?“ povídá Jewel, jeho bílé oči tak nějak vzplanuly a obličej se mu chvěl, jako by měl zimnici.

„Ne,“ odpověděl Darl. „Nepomůžu. Dokud se táta nevrátí.“

A tak jsem stál ve dveřích a díval se, jak popostrkuje a tahá ten vůz. Vůz stál na svahu a jednou

jsem si už myslel, že s ním chce vyrazit zadek kůlny. Pak se ozval zvonec zvoucí k obědu. Zavolal jsem na něj, ale ani se neohlíd. „Pojď k obědu.“ řek jsem. „Zavolej toho kluka.“ Ale neodpověděl. a tak jsem šel k obědu. Ta holka šla pro toho kluka, ale vrátila se bez něj. Když jsme byli asi tak v půli oběda, slyšeli jsme ho zase křičet, jak vyháněl toho luňáka.

„To je ostuda,“ povídá Lula; „ostuda.“

„On dělá, co může,“ řek jsem. „Člověk neudělá kšeft se Snopesem za půl hodiny. Budou sedět celé odpoledne v chládku a handrkovat se.“

„Opravdu?“ povídá ona. „Opravdu? Ten toho teda už udělal moc.“

A já myslím, že udělal. Potíž je v tom, že jestli toho nechá, právě tím nás dožene k tomu, abychom něco udělali my. Nemůže koupit žádný potah od nikoho, natož pak od Snopese, pokud nebude mít něco, co by zastavil a o čem dosud nevěděl, že by se to zastavit dalo. A tak když jsem se vrátil na pole, podíval jsem se na svoje mezky a jako bych se s nima na nějakou dobu loučil. A když jsem se ten večer vrátil domů a na tu kůlnu svítilo celý den slunce, nebyl jsem si tak jistý, že toho budu litovat.

Přijel, zrovna když jsem vyšel z verandy, kde všichni byli. Vypadal tak nějak komicky: tak nějak ještě schlíplejší než obvykle, a taky tak nějak pyšný. Jako by byl udělal něco, co považuje za mazanost, ale není si už tak moc jistý, jak to přijmou jiní lidé.

„Už mám potah,“ povídá.

„Vy jste koupil potah od Snopese?“ zeptal jsem se.

„Myslím, že Snopes není jediný chlap v tomhle kraji, který může udělat kšeft,“ povídá on.

„Samo sebou,“ řekl jsem. Díval se na Jewela tím komickým pohledem, ale Jewel už sešel z verandy a zamířil k tomu koni. Asi se šel podívat, co s ním Anse proved.

„Jewe,“ povídá Anse. Jewel se ohlídl. „Pojď sem,“ povídá Anse. Jewel se kousek vrátil a zase se zastavil.

„Co chceš?“ zeptal se.

„Tak vy jste sehnal potah od Snopese,“ řekl jsem. „Asi ho sem dneska večer pošle, co? Zítř ráno budete chtít časné vyrazit, když musíte ject přes Mottson.“

Pak se přestal dívat tím způsobem, jak se už chvíli koukal. Zase dostal ten svůj obvyklý výraz a žmoulal ústy.

„Dělám, co můžu,“ povídá. „Pámbu ví, jestli už někdy žil na tom božím světě člověk, který vytrpěl takové zkoušky a výsměch jako já.“

„Chlapík, který zrovna přechytračil při kšeftu Snopese, by měl mít moc příjemný pocit,“ řekl jsem. „Co jste mu za to dal, Anse?“

Nepodíval se na mě. „Zastavil jsem mu plečku a sečí stroj,“ povídá.

„Ale ty nemají cenu ani čtyřicet dolarů. Jak daleko se chceš dostat s potahem za čtyřicet dolarů?“

Tu se na něj všichni zadívali, klidně a upřeně. Jewel se zastavil na půli cesty zpátky a čekal, až se bude moci vrátit ke koni. „Dal jsem mu ještě jiné věci,“ povídá Anse. Zase začal žmoulat ústy, stál tam, jako by čekal, že ho někdo uhodí, a on by už byl rozhodnutý, že proti tomu nebude nic dělat.

„Jaké jiné věci?“ zeptal se Darl.

„Hrome,“ řekl jsem. „Půjčte si můj potah. Mů-

žete mi ho přivést zpátky. Nějak se bez něj obejdu.“

„Tak proto ses v noci hrabal v Cashových šatech,“ povídá Darl. Vyslovil to zrovna tak, jako by to čet z novin. Jako by na to docela kašlal, ať už to dopadlo tak nebo tak. Jewel se už vrátil, stál tam, díval se na Ansa těma očima jako kuličky na hraní. „Cash si chtěl za ty peníze koupit od Suratta tu mluvící mašinu,“ řekl Darl.

Anse stál a žmoulal ústy. Jewel na něj upíral oči. Ještě ani nezamrkal.

„Ale to je jenom dalších osm dolarů,“ povídá Darl tím hlasem, jako by jenom poslouchal a sám na to docela kašlal. „Za to se ještě pořád nekoupí potah.“

Anse se rychle podíval na Jewela, tak nějak sklouznul očima tím směrem, pak zase sklopil oči. „Pámbu ví, jestli někdy žil člověk,“ povídá. Ještě pořád mlčeli. Jenom na něj upírali oči, čekali a on klouzal očima k jejich nohám a vzhůru po stehnech, ale ne výš. „A toho koně,“ povídá.

„Jakého koně?“ zeptal se Jewel. Anse tam jenom stál. Ať se propadnu, ale jestli chlap nedokáže zvládnout svoje syny, měl by je vyhnat z domu, to je jedno, jak už jsou velcí. A jestli to nedokáže, ať se propadnu, jestli by se neměl sebrat a jít sám. Ať se propadnu, jestli bych to já tak neudělal. „Ty chceš říct, že ses pokoušel zašantročit mého koně?“ říká Jewel.

Anse tam stojí, ruce se mu klátí. „Už patnáct let nemám ani jeden zub v hubě,“ povídá. „Bůh to ví. Pámbu ví, že už patnáct let nejím tu potravu, kterou určil člověku k jídlu, aby se udržoval při síle, a šetřil jsem nikláček po nikláčku, aby tím moje rodina netrpěla a já si moh koupit ty zuby a jíst jídlo, které

určil Pámbu. Dal jsem na to ty peníze. Myslel jsem, že když vydržím bez jídla, moji synové vydrží bez jízdy na koni. Pámbu ví, že jsem to udělal.“

Jewel stojí s rukama v bocích a dívá se na Ansa. Pak odvrátí oči. Vyhlíží přes pole, obličej má ještě pořád jako z kamene, jako by někdo jiný vykládal o koni někoho jiného a on ani neposlouchal. Pak si pomalu odplivnul a povídá „Hrome,“ obrátil se a šel k vratům, odvázal koně a vyskočil na něj. Kůň byl už v pohybu, když se dostal do sedla, a když byl na koni, mezitím už uháněli po silnici, jako by je snad pronásledovala ruka zákona. Tak zmizeli z očí, oba vypadali jako nějaká strakatá smršť.

„No tak,“ řeknu. „Vemte si můj potah,“ povídám. Ale on nechtěl. A nechtěli ani zůstat a ten kluk honil celý den na horkém slunci ty luňáky, až z něj byl skoro takový cvok jako ti ostatní. „Aspoň Cashe tady nechte,“ řek jsem. Ale oni nechtěli. Upravili pro něj nahoře na rakvi z prošívaných dek lůžko, položili ho tam a vedle něj položili jeho náradí, zapřáhli jsme můj potah a odtáhli jsme vůz asi míli po silnici.

„Jestli vás tady budem obtěžovat,“ povídá Anse, „tak jenom řekněte.“

„Samo sebou,“ řek jsem. „Tady to budete mít pěkné. A taky bezpečné. Teď se vrátíme k večeři.“

„Děkuju vám,“ povídá Anse. „Máme trošku něčeho v košíku. My s tím vystačíme.“

„Odkudpak to máte?“ řek jsem.

„Přivezli jsme si to z domova.“

„Ale to už bude okorale,“ řek jsem. „Pojďte si sníst něco teplého.“

Ale oni nechtěli jít. „Já myslím, že s tím vystačí-

me,“ povídá Anse. A tak jsem se šel domů najíst a přines jsem jim košík jídla a zase jsem se pokoušel je přesvědčit, aby se vrátili k nám.

„Děkuju vám,“ povídá Anse. „Myslím, že s tím vystačíme.“ A tak jsem je tam nechal, jak seděli na bobku kolem ohničku a čekali; pámbuví na co.

Přišel jsem domů. Pořád jsem tam na ně myslel, a taky na toho chlapíka, jak si to uháněl pryč na tom koni. A už víckrát ho neuvidí. A ať se propadnu, jestli bych mu to vyčítal. Ne že se nechtěl vzdát svého koně, ale že se zbavil takového zatraceného blázna, jako je Anse.

Nebo jsem si to aspoň tenkrát tak myslel. Protože ať se propadnu, jestli na takovém zatraceném chlapovi jako Anse není něco, co jako by člověka nutilo mu pomáhat, i když ví, že se mu bude v příští minutě chtít sám sebe kopnout. Protože příští ráno asi hodinu po snídani přijel Eustace Grimm, co spravuje Snopesovu usedlost, přijel se sprežením mezků a sháněl se po Ansovi.

„Myslel jsem, že se s Ansem vůbec nedohodli,“ řek jsem.

„Samo sebou, že jo,“ povídá Eustace. „Zkrátka se jim líbil ten kůň. Jak jsem to řek panu Snopesovi, on mu nechal tenhle potah za padesát dolarů, protože kdyby si tak byl jeho strýček Flem nechal ty texaské koně, když je měl, Anse by nikdá nebyl —“

„Toho koně?“ řek jsem. „Ansův kluk sebral včera večer toho koně a zdejchnul se s ním, asi je už mezi tím na půli cesty do Texasu, a Anse —“

„Já nevím, kdo ho přived,“ povídá Eustace. „Vůbec jsem ho neviděl. Jenom když jsem dneska ráno

šel krmit, našel jsem toho koně v chlívě a hlásil jsem to panu Snopesovi a ten řek, abych přijel s tím potahem sem.“

No ale rozhodně teď ho už nikdo neuvidí. Myslím, že na vánoce od něj možná dostanou pohlednici z Texasu. A kdyby to nebyl udělal Jewel, myslím, že bych to byl udělal já; jsem mu to taky dlužný. Ať se propadnu, jestli Anse neumí tak nějak člověka očarovat. Ať se propadnu, jestli to není sekáč.

VARDAMAN

Teď je jich tam sedm, v malých protáhlých černých kruzích.

„Podívej, Darle,“ povídám; „vidíš?“

Zvedne oči. Díváme se na ně v těch malých protáhlých černých kruzích, které se nehýbají.

„Včera byli jenom čtyři,“ říkám.

Na stodole jich bylo víc než čtyři.

„Víš, co bych udělal, jestli si zase budou chtít sednout na vůz?“ povídám.

„Co bys udělal?“ zeptá se Darl.

„Nedovolil bych jim, aby si na ni sedli,“ povídám.

„Ani bych jim nedovolil, aby si sedli na Cash.“

Cash je nemocný. Leží na té truhle nemocný. Ale moje maminka je ryba.

„Musíme sehnat v Mottsonu nějakou medicínu,“ povídá táta. „Myslím, že zkrátka budeme muset.“

„Jak ti je, Cashi?“ zeptá se Darl.

„Vůbec mi to nevadí,“ říká Cash.

„Nechceš to opřít trochu výš?“ zeptá se Darl.

Cash má zlomenou nohu. Má už dvě zlomené nohy. Leží na rakvi, pod hlavou má složenou prošivanou deku a pod kolenem kus dřeva.

„Myslím, že bychom ho měli nechat u Armstidů,“ povídá táta.

Já nemám zlomenou nohu a táta taky ne a Darl taky ne a „To dělá jenom to drncání,“ řekne Cash.

„Při každém drncnutí se to tak nějak o sebe dře. To vůbec nevadí.“ *Jewel odjel. On a jeho kůň jednou o večeri odjeli*

„To je tím, že ona nechtěla, abychom byli někomu zavázaný,“ povídá táta. „Bůh je můj svědek, dělám, co člověk může.“ *To je tím, že Jewelova máma je kůň, Darle? zeptal jsem se.*

„Možná že bych moh ty provazy trošku utáhnout,“ řekne Darl. *Proto jsme Jewel a já byli oba v kůlně a ona byla ve voze, protože kůň žije v chlívě a já jsem musel pořád odhánět toho luňáka od*

„Kdybys byl tak hodný,“ povídá Cash. A Dewey Dell nemá zlomenou nohu a já taky ne. Cash je můj bratr.

Zastavujem. Když Darl uvolňuje provaz, Cash se zase začne potit. Jsou mu vidět zuby.

„Bolí?“ zeptá se Darl.

„Myslím, že bys to měl radši dát zpátky,“ povídá Cash.

Darl zase zavazuje provaz, hodně utahuje. Cashovi jsou vidět zuby.

„Bolí?“ zeptá se Darl.

„To vůbec nevadí,“ povídá Cash.

„Chceš, aby táta jel pomalejc?“ ptá se Darl.

„Ne,“ říká Cash. „Nemáme čas se loudat. To vůbec nevadí.“

„Budeme muset sehnat v Mottsonu nějakou medicínu,“ povídá táta. „Myslím, že budeme muset.“

„Řekni mu, ať jede dál,“ povídá Cash. Jedeme dál. Dewey Dell se naklání dozadu a utírá Cashovi obličej. Cash je můj bratr. *Ale Jewelova máma je kůň. Moje maminka je ryba. Darl říká, že až zas přijedem*

k vodě, možná že ji uvidím, a Dewey Dell řekla, Je v té truhle; jak by mohla vylízt? Vylezla do vody těma dírama, co jsem vyvrtal, řek jsem, a až zase přijedem k vodě, uvidím ji. Moje maminka není v té truhle. Moje maminka tak nesmrdí. Moje maminka je ryba

„Ty koláče budou vypadat pěkně, než se dostanem do Jeffersonu,“ povídá Darl.

Dewey Dell se ani neohlídne.

„Radši je zkus prodat v Mottsonu,“ řekne Darl.

„Kdy budem v Mottsonu, Darle?“ zeptám se.

„Zítra,“ povídá Darl. „Jestli se tenhle potah nerozsype na cucky. Snopes asi ty mezky krmil pilinama.“

„Proč je krmil pilinama, Darle?“ zeptám se.

„Podívej,“ řekne Darl. „Vidíš?“

Teď je jich devět, v protáhlých malých černých kruzích.

Když přijedeme k úpatí kopce, táta zastaví a Darl, Dewey Dell a já vylezeme. Cash nemůže jít pěšky, protože má zlomenou nohu. „Tak do toho, mezci,“ povídá táta. Mezci jdou ztěžka; vůz skřípe. Darl, Dewey Dell a já jdeme pěšky za vozem do kopce. Když se dostaneme na vršek kopce, táta zastaví a zase vlezeme do vozu.

Teď je jich už deset, protáhlých v malých protáhlých černých kruzích na obloze.

Náhodou jsem zvedl oči a uviděl jsem ji za výkladem, jak se dívá dovnitř. Nebyla těsně u skla a nedívala se na nic určitého; jenom tam stála s hlavou otočenou tímhle směrem, oči upírala na mě a byly taky tak nějak prázdné, jako by čekala na nějaké znamení. Když jsem zase zvedl oči, mířila ke dveřím.

Chvilku se tak nějak motala u síťových dveří, jak už to takové holky dělají, a vešla dovnitř. Měla na sobě slaměný klobouk s tuhou střechou, který jí seděl na temeni hlavy, a nesla balíček zabalený v novinách: pomyslel jsem si, že má nanejvýš čtvrt dolaru nebo dolar, a když chvilku postávala, že si snad chce koupit laciný hřeben nebo láhev té negerské toaletní vodičky, a tak jsem ji tak asi minutu nechal na pokoji a jenom jsem si všiml, že je hezká na takový zarputilý, těžkopádný způsob a že v těch kartounových šatech a s tou svou pletí vypadá o moc líp, než bude vypadat, až si něco koupí, ať už se nakonec rozhodne pro cokoli. Nebo řekne, co chce. Poznal jsem, že byla už rozhodnutá, než vešla. Ale člověk jim na to musí dopřát čas. A tak jsem pokračoval ve své práci a myslel jsem si, že ji nechám obsloužit Albertem, který se zdržel u výčepu limonád, a teď ke mně přišel.

„Ta ženská,“ povídá. „Radši se podívejte, co chce.“

„Co chce?“ řekl jsem.

„Já nevím. Nemůžu z ní nic dostat. Radši ji obslužte vy.“

A tak jsem zašel za pult. Viděl jsem, že je bosa, nenuceně stála plochýma nohama na podlaze, jako by na to byla zvyklá. Zavile se na mě dívala a držela balíček; viděl jsem, že má snad nejčernější oči, jaké jsem kdy spatřil, a nebyla zdejší. Vůbec jsem si nemohl vzpomenout, že bych ji byl někdy v Mottsonu viděl. „Čím můžu sloužit?“ řekl jsem.

Ještě pořád mlčela. Zírala na mě a ani nemrkla. Pak se ohlédla po těch lidech u výčepu limonád. Potom se podívala kolem mě dozadu do krámu.

„Chcete se podívat na nějaké toaletní potřeby?“ zeptal jsem se. „Nebo potřebujete nějaký lék?“

„To je ono,“ řekla. Zase se rychle ohlédla k výčepu limonád. A tak jsem si myslel, že ji třeba máma nebo někdo poslal pro nějaký ten ženský lék, a ona se stydí o to požádat. Věděl jsem, že by nemohla mít takovou pleť a užívat to sama, natožpak když je sotva tak stará, aby vůbec věděla, nač to je. To je ostuda, jak se tím přiotravujou. Ale člověk to musí mít na skladě, nebo by musel nechat v tomhle kraji obchodování.

„Ach tak,“ řekl jsem. „Co používáte? Máme —“ Zase se na mě podívala, skoro jako by na mě dělala pst, a znova pohlédla dozadu do krámu.

„Radši bych šla tam dozadu,“ povídá.

„Dobře,“ řekl jsem, Člověk jim musí vyhovět. Ušetří si tím čas. Šel jsem za ní dozadu. Položila ruku na dvířka. „Tam vzadu je jenom skříň s léky,“ řekl jsem. „Co potřebujete?“ Zůstala stát a podívala se na mě. Jako by byla sňala nějaké víčko s obličejem,

s očí. Byly to její oči: tak nějak tupé a nadějně a zarputile připravené na zklamání, a to všechno najednou. Ale měla nějaké potíže; to jsem poznal. „Co máte za potíže?“ zeptal jsem se. „Řekněte mi, co vlastně potřebujete. Mám náramně moc práce.“ Nechtěl jsem na ni spěchat, ale mužský prostě nemá tolik času jako ony.

„Jsou to ženské potíže,“ řekla.

„Ach tak,“ řekl jsem. „Nic víc?“ Pomyslel jsem si, že je možná mladší, než vypadá, a když jí to přišlo poprvé, tak se polekala, nebo se snad u ní objevila nějaká menší nepravdivost, jak to bývá u mladých ženských. „Kdepak je vaše maminka?“ zeptal jsem se. „Máte maminku?“

„Je tam venku ve voze,“ řekla.

„Nejlíp by bylo si s ní o tom promluvit, než vezmete nějaký lék,“ řekl jsem. „Každá žena by vám v tom poradila.“ Podívala se na mě a já jsem zase na ni pohlédl a zeptal jsem se, „Kolik je vám let?“

„Sedmnáct,“ odpověděla.

„Ach tak,“ řekl jsem. „Myslel jsem, že jste třeba...“ Upírala na mě oči. Ale ostatně všechny mají stejně v očích výraz, jako by neměly žádný věk a znaly všechno na světě. „Máte to moc často, nebo ne dost pravidelně?“

Přestala se na mě dívat, ale nepohnula se. „Ano,“ řekla. „Myslím, že ano. Ano.“

„No tak to, nebo ono?“ zeptal jsem se. „Nevíte?“ To je zločin a ostuda; ale ostatně stejně jim to někdo prodá. Stála a nedívala se na mě. „Potřebujete něco, aby se to zastavilo?“ řekl jsem. „Je to tak?“

„Ne,“ řekla. „To druhé. Už to přestalo.“

„No ale co —“ Ještě pořád trochu skláněla obličej,

jak se vždycky chovají při jednání s mužem, a tak mužský nikdy dost dobře neví, odkud přistě udeří blesk. „Vy nejste vdaná, vidíte?“

„Ne.“

„Ach tak,“ řekl jsem. „A jak je to dlouho, co to přestalo, snad asi pět měsíců?“

„Jenom dva,“ řekla ona.

„No tak já nemám ve svém krámě nic, co byste mohla potřebovat,“ řekl jsem, „leda dudlík. A radil bych vám, abyste si ho koupila, vrátila se domů a přiznala se tatínkovi, jestli nějakého máte, a ať někoho přinutí, aby vám zaplatil svatební povolení. Nic jiného jste nechtěla?“

Ale ona tam jenom stála a nedívala se na mě.

„Mám peníze, abych vám mohla zaplatit,“ řekla.

„To jsou vaše vlastní, nebo se choval jako mužský a ty peníze vám dal?“

„Dal mi je. Deset dolarů. Říkal, že to bude stačit.“

„V mém krámě by nestačilo ani tisíc dolarů, ani deset centů,“ řekl jsem. „Nechte si ode mě poradit a vraťte se domů a povězte to tatínkovi nebo bratrům, jestli nějaké máte, nebo prvnímu mužskému, kterého potkáte na ulici.“

Ale ona se nehýbala. „Lafe říkal, že to seženu v drogerii. Prý vám mám říct, že já ani on nikdy nikomu neprozradíme, že jste nám to prodal.“

„A já jenom lituju, že si ten váš ohromný Lafe pro to nepřišel sám; lituju jenom to. Já nevím: pak bych si ho aspoň trochu vážil. A můžete se vrátit a vyřídit mu, co jsem říkal, — jestli už zatím není na půli cesty do Texasu, a o tom nepochybuju. Já, počestný drogista, který má obchod, vychoval rodinu a je

v tomhle městě členem náboženské obce už šesta-
padesát let. Mám chuť povědět to vaší rodině sám,
kdybych se jenom dověděl, co je to za lidi.“

Tu se na mě podívala, její oči a obličej byly zase tak
nějak bezvýrazné, jako když jsem ji poprvé uviděl za
výkladní skříní. „To jsem nevěděla,“ povídá. „Tvrdil
mi, že na to můžu sehnat něco v drogerii. Říkal, že mi
to třeba nebudou chtít prodat, ale jestli budu mít
deset dolarů, a slíbím jim, že to nikdá nikomu ne-
povím...“

„Vůbec nemluvil o téhle drogerii,“ řekl jsem. „Jest-
li o ní mluvil nebo vyslovil moje jméno, vyzý-
vám ho, aby to dokázal. Vyzývám ho, aby to opakoval,
nebo ho budu stíhat v plném smyslu zákona, a vy mu
to můžete vyřídit.“

„Ale třeba by mi to nějaká drogerie nechala,“
povídá ona.

„V tom případě o tom nechci nic vědět. Já, totiž —“
Pak jsem se na ni podíval. Ale ony mají opravdu těž-
ký život; někdy chlap... jestli vůbec může být nějaká
omluva za hřích, a to nemůže být. A ostatně život
nebyl stvořen proto, aby byl pro lidi snadný; vůbec
by nevěděli, proč mají být dobří a umřít. „Podívejte,“
řekl jsem. „Pusťte ten nápad z hlavy. Hospodin vám
dal to, co máte, i když to udělal prostřednictvím ďáb-
la; nechte Boha, ať vám to odejme sám, jestli je to
vůle boží, aby se tak stalo. Vraťte se k Lafovi a za
těch deset dolarů se nechte spolu oddat.“

„Lafe říkal, že můžu něco sehnat v drogerii,“
povídá ona.

„Tak si to běžte sehnat,“ řekl jsem. „Tady to ne-
seženete.“

Odešla, nesla ten balíček, nohy jí trochu mlaskaly
po podlaze. Zase se motala u dveří a vyšla ven. Viděl
jsem ji za sklem, jak odchází po ulici.

To ostatní mi vyprávěl Albert. Říkal, že ten vůz za-
stavil před Grummetovým železářstvím a všechny dá-
my se rozutíkaly po ulici s kapesníky u nosu, a kolem
vozu stál zástup mužů a výrostků s otužilými nosy
a poslouchali, jak se velitel policie hádá s tím chlapem.
Byl to takový vysoký a vyzáblý muž, seděl na voze a
říkal, že je to veřejná ulice a že si myslí, že tu má
stejně právo jako každý jiný, a velitel policie mu vy-
kládal, že musí jet dál; lidé to nevydrží. Albert říkal,
že to byla osm dní stará mrtvola. Přijeli z nějakého
venkovského hnízda v yoknapatawphaském okrese a
pokoušeli se dostat se s tím do Jeffersonu. Muselo to
vypadat jako kus shnilého sýra, který se dostal do
mraveniště, v tom zchátralém voze, když, jak Albert
říkal, lidé měli strach, že se rozsype na kusy, ještě než
ho dostanou z města, v té po domácku sbité rakvi, na
které ležel na prošívané dece ještě nějaký jiný chlapík
se zlomenou nohou, a na kozlíku seděl táta s malým
klukem a velitel policie se pokoušel dostat je pryč
z města.

„Tohle je veřejná ulice,“ povídá ten chlap. „Mys-
lím, že můžem zastavit, abychom si něco koupili, jako
každý jiný. Máme peníze, abychom si to zaplatili, a
žádný zákon člověku nezakazuje, aby si neutratil svoje
peníze, kde chce.“

Zastavili, aby koupili trochu cementu. Druhý syn
byl v Grummetově krámě a pokoušel se přemluvit
Grummeta, aby otevřel pytel a prodal mu za deset
centů cementu, a Grummet nakonec pytel otevřel,

aby se ho zbavil. Potřebovali cement na to, aby nějak spravili tomu chlapíkovi zlomenou nohu.

„Ale vždyť ho tím zabijete,“ povídá velitel policie. „Připravíte ho tím o nohu. Odvezte ho k doktorovi a tuhle mrtvolu nechte co nejdřív pohřbít. Copak nevíte, že vás můžeme nechat zavřít pro veřejné ohrožování zdraví?“

„Děláme, co můžem,“ povídá ten táta. Pak vykládal dlouhou historii o tom, jak museli čekat na návrat toho vozu a jak voda strhla most, jak ujeli osm mil k jinému mostu a i ten byl pryč, a tak se vrátili, přeplavili se přes brod a mezci se utopili, a jak sehnali jiný potah a poznali, že silnice je zaplavená, a oni to museli objet až přes Mottson, a pak se vrátil ten s tím cementem a řekl mu, aby držel hubu.

„Za chvílku budem pryč,“ oznámil veliteli policie.

„Vůbec jsme nechtěli někoho obtěžovat,“ povídá ten táta.

„Odvezte toho chlapíka k doktorovi,“ řekl velitel policie tomu s tím cementem.

„Já myslím, že je v pořádku,“ povídá on.

„Ne že bychom měli tvrdé srdce,“ řekl velitel policie. „Ale myslím, že poznáte sami, jak to s ním vypadá.“

„Samo sebou,“ povídá ten člověk. „Vyrážíme, hned jak se vrátí Dewey Dell. Šla odevzdat nějaký balíček.“

A tak tam stáli a lidé couvali s kapesníky u obličejů, až pak za chvílku přišlo to děvče s tím balíčkem zabaleným v novinách.

„Tak pojď,“ povídá ten s tím cementem, „už jsme ztratili moc času.“ A tak vlezli do vozu a jeli dál. Když jsem šel k večeri, jako bych to ještě pořád cítil.

A druhý den jsem potkal velitele policie a začal jsem číchat a řekl jsem.

„Necítíte nic?“

„Myslím, že jsou už v Jeffersonu,“ povídá on.

„Nebo v kriminále. No ale zaplat Pámbu, že nejsou v našem kriminále.“

„To je fakt,“ povídá on.

„Tady je nějaká farma,“ povídá táta. Zastaví potah, sedí a dívá se na ten dům. „Mohli bychom tam dostat trochu vody.“

„To je pravda,“ říkám. „Budeš si muset u nich vypůjčit nějaké vědro, Dewey Dell.“

„Pámbu ví,“ povídá táta. „Pámbu ví, že nechci být nikomu zavázaný.“

„Kdybys někde viděla šikovnou plechovku, tak ji můžeš přinést,“ říkám. Dewey Dell sleze z vozu a nese balíček. „S prodáváním těch koláčů v Mottsonu jsi měla víc potíží, než jsi čekala,“ řeknu. Jak se naše životy rozplétají do toho nevětru, nezvuku, do těch unavených posunků, unaveně se opakujících ozvěn starých nátlaků nerukou na nestrunách: při západu slunce upadáme do zběsilých postojů, mrtvých gest loutek. Cash si zlomil nohu a teď se z ní sypou piliny. Vykrvácí k smrti, ano, Cash.

„Nechci být nikomu zavázaný,“ povídá táta. „Pámbu ví, že ne.“

„Tak trošku načurej,“ říkám. „Můžem na to vzít Cashův klobouk.“

Když se Dewey Dell vrací, jde s ní ten muž. Pak se muž zastaví a ona jde dál, on tam stojí a za chvíli se vrátí, zůstane stát na verandě a dívá se na nás.

„Radši bychom neměli zkoušet ho sundat,“ povídá táta. „Můžem to udělat tady.“

„Chceš, abychom tě sundali, Cashi?“ zeptám se. „Copak nebudem zítra v Jeffersonu?“ říká on. Dívá se na nás, v napjatých a smutných očích má otázku. „Já to vydržím.“

„Bude to pro tebe lepší,“ povídá táta. „Pak se to nebude o sebe dít.“

„Já to vydržím,“ říká Cash. „Zastávkama ztrácíme čas.“

„Už máme ten cement koupený,“ povídá táta.

„Já to vydržím,“ říká Cash. „Už jenom ještě jeden den. To nestojí za řeč.“ Dívá se na nás, široké oči v šedivém obličejí mají tázavý výraz. „Tím se to spraví,“ dodává.

„Už to máme koupený,“ povídá táta.

Míchám cement v plechovce, rozmíchávám pomalu vodu do bledě zelených tlustých závitů. Přinesu plechovku k vozu, aby to Cash viděl. Leží na zádech, hubeně se rýsuje z boku na pozadí oblohy, asketický a záhadný. „Je to takhle asi tak správně?“ zeptám se.

„Nedávej tam moc vody, nebo to nebude pořádně účinkovat,“ povídá Cash.

„Tohle je moc vody?“

„Snad kdybys sehnal trošku písku,“ povídá on. „Už jenom ještě jeden den,“ dodává. „Mně to vůbec nevádí.“

Vardaman se vrátí po silnici tam, kde jsme přejeli přes potůček, a přinese písek. Pomalu ho sype do tlustých závitů v plechovce. Zajdu s tím zase k vozu;

„Je to takhle správně?“

„Ano,“ řekne Cash. „Byl bych bez toho vydržel. Vůbec mi to nevádí.“

Uvolníme dlážky a pomalu mu lejeme po noze cement.

„Dávejte pozor na truhlu,“ povídá Cash. „Jestli můžete, nepolejte ji.“

„Ano,“ řeknu. Dewey Dell utrhne z toho balíčku kus papíru a otírá cement s vršku rakve, jak cement kape Cashovi s nohy.

„Jaké to je?“

„Je to práma,“ povídá on. „Chladí to. Je to práma.“

„Jenom jestli ti to pomůže,“ povídá táta. „Musíš mi to odpustit. Nenadál jsem se toho o nic víc než ty.“

„Je to práma,“ říká Cash.

Kdyby se člověk jenom moh rozplést do času. To by bylo pěkné. To by bylo pěkné, kdyby se člověk jenom moh rozplést do času.

Vyměníme dlážky, provazy, pevně je utáhneme, hustý bledě zelený cement se pomalu vzdouvá mezi provazy a Cash nás klidně pozoruje tím hlubokým tázavým pohledem.

„Tím se to upevní,“ říkám.

„No jo,“ povídá Cash. „Jsem vám za to vděčný.“

Tu se všichni otočíme na voze a díváme se na něj. Přichází silnicí za náma s prkennými zády, s prkenným obličejem a pohybuje se jenom od boků dolů. Blíží se beze slova, s těma bledýma strnulýma očima v dlouhém mrzoutském obličejí, a vlez do vozu.

„Tady je kopec,“ povídá táta. „Myslím, že budete muset vylízt a jít pěšky.“

Darl, Jewel, Dewey Dell a já stoupáme za vozem do kopce. Jewel se vrátil. Přišel po silnici a vlez do vozu. Šel pěšky. Jewel už nemá žádného koně. Jewel je můj bratr. Cash je můj bratr. Cash má zlomenou nohu. Spravili jsme mu nohu, tak aby nebolela. Cash je můj bratr. Jewel je taky můj bratr, ale nemá zlomenou nohu.

Teď je jich tam pět, protáhlých v malých protáhlých černých kruzích.

„Kde přenocujou, Darle?“ ptám se. „Když se v noci zastavíme ve stodole, kde přenocujou oni?“

Kopec se rozplývá v obloze. Pak vyjde za kopcem slunce a mezci, vůz a táta jdou ve slunci. Člověk se na ně nemůže dívat, když jdou pomalu na slunci. V Jeffersonu je červený na kolejích za sklem. Koleje se leskle točí pořád dokola. Dewey Dell to tak říká.

Dneska v noci se půjdu podívat, kde přenocujou, když jsme ve stodole.

„Jewe,“ říkám, „čí jsi syn?“

Ze stodoly se zvedal vánek, a tak jsme ji položili pod jabloň, kde může měsíc vrhat skrz jabloň kropenaté světlo na dlouhé dřímající boky, mezi nimiž ona občas promlouvá v malých tryskajících výbuších skrytého a šepotavého bublání. Pozval jsem Vardamana, aby poslouchal. Když jsme se přiblížili, s rakve seskočila kočka a mžikem zmizela se stříbrným drápem a stříbrným okem ve stínu.

„Tvoje máma byla kůň, ale kdo byl tvůj táta, Jewe?“

„Zatracený prohaný neřáde!“

„Nenadávej mi tak,“ řeknu.

„Zatracený prohaný neřáde!“

„Nenadávej mi tak, Jewe.“

V měsíčním světle vypadají jeho oči jako kousky bílého papíru přilepené na dlouhý malý ragbyový míč.

Po večeři se Cash začal trochu potit. „Trošku se to zahřívá,“ povídá. „Myslím, že je to tím, jak na to celý den svítilo slunce.“

„Chceš na to nalít trochu vody?“ ptáme se. „Třeba se to tím trošku uklidní.“

„Budu vám za to vděčný,“ povídá Cash. „Myslím, že je to tím, jak na to svítilo slunce. Měl jsem na to myslet a nechat to přikryté.“

„Měli jsme na to myslet my,“ řekli jsme. „Člověka to nenapadne.“

„Vůbec jsem si nevším, že se to zahřívá,“ povídá Cash. „Měl jsem na to pamatovat.“

A tak jsme na to nalili vodu. Jeho noha a chodidlo pod cementem vypadaly, jako by byly uvařené. „Už je to lepší?“ zeptali jsme se.

„Jsem vám za to vděčný,“ povídá Cash. „Už je to prima.“

Dewey Dell mu otírá obličej okrajem šatů.

„Zkus trošku spát,“ říkáme.

„Samo sebou,“ povídá Cash. „Jsem vám za to moc vděčný. Teď je to prima.“

Jewe, říkám, Kdo byl tvůj táta, Jewe?

Čert tě vem. Čert tě vem.

Byla pod jabloní a Darl a já jdeme přes měsíc a ta kočka seskočí a uteče a slyšíme ji v tom dříví.

„Slyšíš?“ řekne Darl. „Přilož tam ucho.“

Přiložím tam ucho a slyším ji. Jenom nepoznám, co ona říká.

„Co říká, Darle?“ ptám se. „Ke komu to mluví?“

„Mluví k Bohu,“ řekne Darl. „Obrací se na něj, aby jí pomoh.“

„Co na něm chce, aby udělal?“ ptám se.

„Chce na něm, aby ji schoval před lidskými zraky,“ řekne Darl.

„Proč chce, aby ji schoval před lidskými zraky, Darle?“

„Aby se mohla vzdát svého života,“ řekne Darl.

„Proč se chce vzdát svého života, Darle?“

„Poslouchej,“ říká Darl. Slyšíme ji. Slyšíme, jak se převrací na bok. „Poslouchej,“ říká Darl.

„Převrátila se,“ povídám. „Dívá se na mě skrz dřevo.“

„Ano,“ řekne Darl.

„Jak může vidět skrz dřevo, Darle?“

„Pojď,“ povídá Darl. „Musíme ji nechat na pokoji. Pojď.“

„Nemůže tamtudy vidět ven, protože ty díry jsou nahoře,“ řeknu. „Jak může vidět, Darle?“

„Pojďme se podívat na Cashe,“ říká Darl.

A já jsem viděl něco, o čem mi Dewey Dell říkala, že to nesmím nikomu prozradit.

Cash je marod na nohu. Dneska odpoledne jsme mu tu nohu spravili, ale už ji má zas nemocnou a leží v posteli. Lejeme mu na nohu vodu a pak je mu dobře.

„Je mi prima,“ povídá Cash. „Jsem vám za to vděčný.“

„Zkus trošku spát,“ říkáme.

„Je mi prima,“ povídá Cash. „Jsem vám za to vděčný.“

A já jsem viděl něco, o čem mi Dewey Dell říkala, že to nesmím nikomu prozradit. Není to o tátovi a není to o Cashovi a není to o Jewelovi a není to o Dewey Dell a není to o mně

Dewey Dell a já budem spát na slavníku. Je to na zadní verandě, odkud je vidět stodola, a na půlku slavníku svítí měsíc a my budem ležet napůl v bílém a napůl v černém a měsíc nám bude svítit na nohy. A pak se půjdu podívat, kde přenocujou, když jsme my ve stodole. Dneska v noci nejsme ve stodole, ale vidím stodolu, a tak najdu, kde přenocujou.

Ležíme na slavníku s nohama na měsíci.

„Podívej,“ řeknu, „moje nohy vypadaj černé. Tvoje nohy taky vypadaj černé.“

„Spi,“ povídá Dewey Dell.

Jefferson je moc daleko.

„Dewey Dell.“

„Co?“

„Když teď nejsou vánoce, jak to, že tam bude?“

Jezdí pořád dokola na lesklých kolejích. Pak jezdí pořád dokola ty lesklé koleje.

„Co tam bude?“

„Ten vlak. Ve výkladní skříní.“

„Spi. Zítra uvidíš, jestli tam je.“

Třeba Ježíšek nebude vědět, že to jsou kluci z města.

„Dewey Dell.“

„No tak spi. On nedovolí, aby ho nějaký kluk z města dostal.“

Byl ve výkladní skříní, červený na kolejkách, koleje se leskly pořád dokola. Až mi z toho bylo divně u srdce. A pak se objevil táta, Jewel, Darl a ten čeledín od pana Gillespie. Čeledínovi pana Gillespie čouhaly pod noční košilí nohy. Když jde do měsíčního světla, má nohy chlupatě rozmazané. Jdou kolem domu k jabloni.

„Co chtějí dělat, Dewey Dell?“

Šli kolem domu k jabloni.

„Já ji cítím,“ říkám. „Cítíš ji taky?“

„Pst,“ udělá Dewey Dell. „Změnil se vítr. Spi.“

A tak se už brzo dovím, kde přenocují. Přicházejí kolem domu, jdou v měsíčním světle přes dvůr a nesou ji na ramenou. Nesou ji ke stodole, měsíc na ni ploše a klidně svítí. Pak se vrátí a zajdou zase do domu. Když byly nohy čeledína od pana Gillespie na měsíci, tak je měl chlupatě rozmazané. A pak jsem čekal a řek jsem, Dewey Dell? a potom jsem čekal dál a pak jsem šel najít, kde přenocují, a uviděl jsem něco, o čem Dewey Dell říkala, že to nesmím nikomu prozradit.

DARL

V temných dveřích jako by se zhmotňoval ze tmy, ve spodním prádle hubený jako závodní kuň, jak začíná stoupat ta zář. Skočí na zem a v obličejí má zuřivě nevěřící výraz. Uviděl mě, aniž vůbec otočil hlavu nebo oči, ve kterých pluje ta zář jako dvě malé pochodně. „Pojď,“ řekne a seskakuje po svahu směrem ke stodole.

Ještě okamžik stříbrně běží v měsíčním světle, pak z něj vyskočí jako plochá figura vyříznutá z tenkého plechu na pozadí prudkého nehluchného výbuchu, kdy celý seník stodoly najednou vzplane plamenem, jako by tam byla spousta střelného prachu. V plastickém obrysu se objeví průčelí, kuželovitá fasáda se čtverhranným otvorem dveří, přerušeným jenom hranatým masívním tvarem rakve na kozách, kde vypadá jako nějaký kubistický brouk. Za mnou se vynoří z domu táta, Gillespie, Mack, Dewey Dell a Vardaman.

Zastaví se u rakve, sklání se, dívá se na mě, v obličejí má zuřivý výraz. Plameny nad hlavou burácejí jako hrom; přes nás se žene studený průvan: ještě v něm není vůbec žádný žár a najednou se zvedne hrst řezanky a prudce ji to táhne kolem stání, kde ječí nějaký kuň. „Honem,“ řeknu; „ty koně.“

Ještě chvilku na mě pronikavě hledí, pak se zadívá na střechu nad hlavou, potom skočí ke stání, kde ječí

kůň. Vzpíná se a kope, hřmění plamenu pohlcuje dunivé rány kopyt. Znějí jako nekonečný vlak, který projíždí po nekonečně dlouhém dřevěném mostě. Gillespie a Mack v nočních košilích dlouhých po kolena běží kolem mě, volají, jejich hlasy jsou slabé, vysoké a nesmyslné a zároveň nesmírně divoké a smutné: „...kráva...stání...“ Gillespieova noční košile se před ním žene v průvanu, vzdouvá se mu kolem chlupatých stehén.

Dveře stání se zabouchly. Jewel je zadkem odstrčí a objeví se s ohnutými zády a se svaly vzepjatými pod šaty, když za hlavu táhne ven koně. V té záři kůň koulí očima, které mu planou měkkým, prchavým, divokým, duhovým ohněm; svaly se mu vzdouvají a vlní, jak pohazuje hlavou a zvedá Jewela ze země do vzduchu. Ten táhne koně dál, pomalu, hrůzně; zase na mě vrhne přes rameno jediný zuřivý krátký pohled. I když jsou už venku ze stodoly, kůň se nepřestává bránit a vrhá se zpátky ke dveřím, až kolem mě přeběhne docela nahý Gillespie, který svou noční košili omotal mezkovi kolem hlavy a ranami vyhání splašeného koně ze dveří.

Jewel přibíhá zpátky; zase se podívá na rakev. Ale běží dál. „Kdepak je ta kráva?“ vo-á, běží kolem mě. Jdu za ním. Ve stání se Mack potýká s druhým mezkem. Když mezek otočí hlavu do té záře, vidím, že i on divoce koulí očima, ale chová se klidně. Jenom tam stojí a přes plec se dívá na Macka, a kdykoli se Mack přiblíží, vyhazuje po něm zadníma nohama. Ten se ohlídne po nás, oči a ústa mu tvoří tři kulaté díry v obličejí, na kterém vypadají pihy jako hrášky na talíři. Jeho slabý a vysoký hlas zní jakoby z dálky.

„Nemůžu nic dělat...“ Jako by to bylo smetlo zvuk z jeho rtů a zaneslo ho to nahoru a pryč, mluví k nám z nesmírné dálky svého vyčerpání. Jewel kolem nás proklouzne; mezek se točí a bije kolem sebe nohama, ale Jewel ho už popad za hlavu. Nakloním se k Mackovu uchu:

„Noční košili. Kolem hlavy.“

Mack na mě zírá. Pak se sebe strhne noční košili a hodí ji mezkovi přes hlavu, a ten je najednou poslušný. Jewel křičí na Macka: „Kráva? Kráva?“

„Vzadu,“ křičí Mack. „V posledním stání.“

Když tam vejde, kráva se na nás dívá. Krčí se v koutě, sklání hlavu, ještě pořád přežvykuje, jenže zrychleně. Ale nehýbe se. Jewel se zastavil, zvedne oči a najednou vidíme, jak se celý strop pod seníkem rozpadá. Právě ho stravují plameny; dolů prší jemný poprašek jisker. Rozhlídne se. Vzadu pod žlabem stojí třínožka na dojení. Popadne ji a buší jí do bednění zadní stěny. Roztříští jedno prkno, pak druhé, třetí; odtrháváme úlomky. Zatímco se skláníme nad otvorem, něco se na nás zezadu vrhne. Je to kráva; s jediným hvízdavým výdechem se vyřítí mezi náma a proběhne mezerou do té záře venku, ocas má vztyčený a strnulý, jako by měla na konci páteře přibité zvednuté koště.

Jewel se vrátí do stodoly. „Tudy,“ říkám; „Jewele!“ Chňapnu po něm; srazí mi ruku. „Ty blázne,“ řeknu, „copak nevidíš, že se odtamtud nedostaneš zpátky?“ Chodba vypadá, jako když baterka namíří do deště. „Pojď,“ říkám, „tudy kolem.“

Když prolezeme mezerou, rozběhne se. „Jewele,“ říkám v běhu. Vyrazí kolem rohu. Když tam doběh-

nu, je už skoro u dalšího rohu, běží na pozadí té záře jako figura vyříznutá z plechu. Táta, Gillespie a Mack jsou o kus dál, dívají se na stodolu, která je růžová na tmavém pozadí, kde dočasně zatlačila měsíční světlo. „Chyťte ho!“ volám; „zadržte ho!“

Když doběhnu k průčelí, cloumá se tam s Gillespiem; jeden hubený jenom ve spodním prádle, druhý docela nahý. Jsou jako dvě postavy na řeckém vlysu, odloučené tou rudou září od veškeré skutečnosti. Než k nim doběhnu, srazí Jewel Gillespieho na zem, otočí se a běží zpátky do stodoly.

Ty zvuky se teď docela utišily, jako se utišily zvuky té řeky. Pozorujeme rozpadávajícím se popředím dveří, jak Jewel příkrčeně běží k zadnímu konci rakve a sklání se nad ní. Na okamžik zvedne oči a vyhlédne k nám deštěm hořícího sena jako zástěnou z ohnivě lesklých korálků a vidím tvar jeho úst, jak mě volá jménem.

„Jewe!e!“ křičí Dewey Dell; „Jewe!e!“ Jako bych teď slyšel její hlas nahromaděný za posledních pět minut a slyším, jak se rve a cloumá, když ji táta a Mack drží, a ječí „Jewe!e! Jewe!e!“ Ale ten se na nás už nedívá. Vidíme, jak napíná ramena, převrací rakev na hranu a vši silou ji spouští z koz. Rakev se zvedá neuvěřitelně vysoko a zakrývá ho: nebyl bych věřil, že Addie Bundrenová bude potřebovat tolik místa, aby pohodlně ležela; ještě okamžik stojí rakev vztyčená, zatímco na ni prší jiskry v rozptylujících se výbuších, jako by tím dotekem plodily další jiskry. Pak se rakev převrátí dopředu, převáží se a odhalí Jewela a jiskry, které taky na něho prší v těch plodných ná-porech, takže vypadá jako obklopený tenkou svato-

září ohně. Rakev se bez zastavení překotí a zase se vzepne, zastaví se a pak pomalu spadne dopředu a proletí tou oponou. Teď Jewel spočívá na rakvi, svírá ji, až se pak rakev zřítí na zem a vyhodí ho dopředu do vzduchu, a Mack vyskočí do slabého pachu páličího se masa a pleská po šířících se děrách s rudými okraji, které jako květiny rozkvétají na Jewelově ná-tělníku.

Když jsem šel najít, kde přenocujou, něco jsem viděl
Říkali, „Kde je Darl? Kam šel Darl?“

Odnesli ji zase pod tu jabloň.

Stodola byla ještě pořád červená, ale už to nebyla stodola. Propadla se a to červené vířivě stoupalo vzhůru. Stodola se v malých červených kouscích krouživě vznesla na pozadí oblohy a hvězd, a tak hvězdy ucouvly.

Cash ještě pořád nespal. Převracel hlavu ze strany na stranu a v obličejí se potil.

„Chceš na to ještě trošku vody, Cashi?“ zeptala se Dewey Dell.

Cashova noha a chodidlo zčernaly. Drželi jsme lampu a prohlíželi jsme Cashovi nohu a chodidlo, tam kde zčernaly.

„Tvoje noha vypadá jako noha nějakého negra, Cashi,“ řekl jsem.

„Myslím, že to budeme muset rozbít a sundat,“ povídá táta.

„Proč jste to tam krucinál dávali?“ řekl pan Gillespie.

„Myslel jsem, že se to tím trošku upevní,“ povídá táta. „Chtěl jsem mu jenom pomoci.“

Sehnali žehličku a kladivo. Dewey Dell držela lampu. Museli do toho pořádně praštit. A pak Cash usnul.

„Už spí,“ řekl jsem. „Nemůže ho to bolet, když spí.“

Jenom to pukalo. Nechtělo to jít dolů.

„Strhne se s tím i kůže,“ řekl pan Gillespie. „Proč jste to tam krucinál dávali? Nikoho z vás nenapadlo nejdřív mu nohu namastit?“

„Já jsem mu chtěl jenom pomoci,“ povídá táta. „To Darl mu to tam dal.“

„Kde je Darl?“ říkali.

„Copak nikdo z vás neměl víc zdravého rozumu?“ řekl pan Gillespie. „Myslím, že aspoň on by ho měl mít.“

Jewel ležel na břiše. Záda měl červená. Dewey Dell mu na to dala medicínu. Tu medicínu namíchali z másla a sazí, aby se vytáhla horkost. Pak mu záda zčernala.

„Bolí to, Jewele?“ zeptal jsem se. „Tvoje záda vypadá jako záda nějakého negra, Jewele,“ řekl jsem. Cashova noha a chodidlo vypadaly jako u nějakého negra. Pak to odlomili. Cashovi noha krvácela.

„Vrať se tam a jdi si lehnout,“ řekla Dewey Dell. „Měl bys spát.“

„Kde je Darl?“ ptali se.

Je u ní, tam venku pod jabloní, leží na ní. Je tam, aby se ta kočka nevrátila. Zeptal jsem se, „Ty budeš odhánět tu kočku, Darle?“

Taky na něj dopadalo kropenaté měsíční světlo. Na ní se nehýbalo, ale na Darlovi ty kropenaté skvrny poskakovaly.

„Nemusíš plakat,“ řekl jsem. „Jewel ji vytáh. Nemusíš plakat, Darle.“

Stodola je ještě pořád červená. Bývala ještě červe-

nější. Pak se ve víru rozsykala, a proto začaly hvězdy couvat, ale nespadyly. Bylo mi divně u srdce jako kvůli tomu vlaku.

Když jsem šel najít, kde přenocujou, uviděl jsem něco, o čem Dewey Dell říká, že to nesmím vůbec nikomu prozradit

DARL

Už chvíli jedeme kolem vývěsních tabulí: drogerie, oděvní obchody, reklamy na léky, garáže a restaurace, a milníky se zmenšují, pořád dál klesají: 3 míle. z míle. Když zase nasedneme na vůz, vidíme z hřebene kopce nízký a plochý dým, který se v bezvětrném odpoledni zřejmě nehýbe.

„To je ono, Darle?“ zeptá se Vardaman. „To je Jefferson?“ I on je pohublý; stejně jako my vypadá v obličejích vyčerpaně, vyjeveně a vychrtle.

„Ano,“ řeknu. Zvedne hlavu a dívá se na oblohu. Vysoko na obloze visí v zužujících se kruzích jako ten dým, jako by navenek měli nějaký tvar a cíl, ale nic neukazuje na pohyb, postup vpřed nebo vzad. Vylezeme zase na vůz, kde Cash leží na truhle a kolem nohy má rozpukané, klikaté úlomky cementu. Zuboznění mezi se s rachotem a řinkotem sunou s kopce.

„Budeme ho muset vzít k doktorovi,“ povídá táta. „Myslím, že se nedá nic jiného dělat.“ Jewelova košile na zádech, tam kde se ho dotýká, pomalu dostává černé mastné skvrny. Život se zrodil v údolích. Odvál nahoru na kopce ty staré hrůzy, staré chtíče, stará zoufalství. Proto musí člověk šlapat do kopců, aby moh dolů ject.

Dewey Dell sedí na kozlíku, na klíně má ten balíček v novinách. Když dojedeme k úpatí kopce, kde se mezi těsnými hradbami stromů silnice narovnává,

začne se klidně rozhlížet od jedné strany silnice ke druhé. Nakonec řekne,

„Musím se tady zastavit.“

Táta se na ni podívá, ze strany vidíme jeho zchátralý obličej s výrazem ustarané, posupné rozmrzelosti. Nezastaví potah. „Nač?“

„Musím do křovíčka,“ řekne Dewey Dell.

Táta nezastaví potah. „Nemůžeš počkat, až budem v městě? Už to není víc než míle.“

„Zastav,“ řekne Dewey Dell. „Musím do křovíčka.“

Táta zastaví uprostřed silnice a díváme se, jak Dewey Dell vystupuje a drží ten balíček. Neohlídne se.

„Proč nenecháš ty svoje koláče tady?“ zeptám se.

„Dáme na ně pozor.“

Jenom vystupuje z vozu a nedívá se na nás.

„Jak by věděla, kam má jít, kdyby počkala, až budem v městě?“ zeptá se Vardaman. „Kam bys to šla udělat v městě, Dewey Dell?“

Dewey Dell sundá balíček, obrátí se a zmizí mezi stromy a v podrostu.

„Ať to netrvá dýl, než musíš,“ povídá táta. „Nemáme času nazbyt.“ Dewey Dell neodpoví. Za chvíli ji už ani neslyšíme. „Měli jsme to udělat tak, jak říkali Armstid a Gillespie, a vzkázat do města, aby to bylo vykopané a připravené,“ povídá.

„Proč jsi to neudělal?“ zeptám se. „Moh jsi tam zatelefonovat.“

„Nač?“ řekne Jewel. „Kdo krucinál neumí vykopat v zemi jámu?“

Přes kopec se blíží auto. Začne troubit a zvolňuje. Přejede malou rychlostí při kraji silnice, vnějšími koly

se octne v příkopě, předhoní nás a jede dál. Vardaman se za ním dívá, dokud nezmizí z dohledu.

„Jak je to ještě daleko, Darle?“ ptá se.

„Už moc ne,“ říkám.

„Měli jsme to udělat,“ povídá táta. „Já jsem jenom nechtěl být zavázaný někomu jinému než její vlastní krvi.“

„Kdo krucinál neumí vykopat mizernou jámu v zemi?“ řekne Jewel.

„To není uctivé, takhle mluvit o jejím hrobě,“ povídá táta. „Nikdo z vás neví, co to je. Vy jste ji nikdá nemilovali čistou láskou, nikdo z vás.“ Jewel neodpoví. Sedí trochu strnule vzpřímený, tělo má ohnuté, aby se nedotýkalo košile. Z obličejů mu vyčnívá zarudlá čelist.

Dewey Dell se vrací. Díváme se, jak se vynořuje z křoví a s balíčkem v ruce leze do vozu. Má teď na sobě sváteční šaty, korále, střevíce a punčochy.

„Myslím, že jsem ti řekl, abys nechala ty šaty doma,“ povídá táta. Dewey Dell neodpoví, nedívá se na nás. Položí balíček do vozu a vlezte dovnitř. Vůz se rozjede.

„Kolik ještě kopců, Darle?“ ptá se Vardaman.

„Jenom jeden,“ říkám. „Ten příští se táhne až do města.“

Tenhle kopec je z rudého písku a z obou stran ho lemují černošské chatrče; na obloze před náma se táhne spleť telefonních drátů a mezi stromy se zvedají hodiny na radnici. Kola šelestí v písku, jako by sama země chtěla utajit náš příjezd. Když začne kopec stoupat, vystoupíme.

Jdeme za vozem, za šelestícími koly, kolem chatrčí,

kde se najednou ve dveřích objevují obličej s očním bělmem. Slysíme, jak náhle vyřázejí výkřiky. Jewel se díval ze strany na stranu; teď otáčí hlavu dopředu a vidím, jak mu zuřivostí ještě víc červenají uši. Před náma jdou při silnici tři černoši; deset stop před nima kráčí nějaký běloch. Když jdeme kolem černochů, náhle otočí hlavy s tím zděšeným a instinktivně pohoršeným výrazem. „Milosrdný Bože,“ povídá jeden, „copak to maj v tom voze?“

Jewel se prudce obrátí. „Ty svině,“ řekne. Přitom se octne vedle bělocha, který se zastavil. Jako by byl Jewel v tom okamžiku oslepl, jelikož se divoce otočí k bělochovi.

„Darle!“ křikne Cash z vozu. Chňapnou po Jewelovi. Běloch o krok ucouvl, ještě pořád má uvolněný výraz; pak sevře čelisti a zaklapne ústa. Jewel se nad ním zvedá, svaly čelistí mu zbělely.

„Co jste to řek?“ povídá muž.

„Podívejte,“ říkám. „On tím nic nemyslel, pane. Jewele,“ řeknu. Když se ho dotknu, rozmáchne se po tom muži. Popadnu ho za paži; cloumáme se. Jewel se na mě ani nepodívá. Pokouší se uvolnit si paži. Když zase uvidím toho muže, drží v ruce otevřený nůž.

„Nechte toho, pane,“ řeknu. „já ho držím. Jewele,“ říkám.

„Myslí si, že když je z toho zatraceného města,“ supí Jewel, chce se mi vyškubnout. „Ty svině,“ řekne.

Muž se pohne. Chce mě obejít, hledí na Jewela, nůž drží nízko při boku. „Nikdo mi nesmí takhle nadávat,“ řekne. Táta už slez z vozu a Dewey Dell drží Jewela, strká do něj. Pustím ho a obrátím se proti tomu člověku.

„Počkejte,“ říkám. „On tím nic nemyslel. Je marod; včera v noci se popálil při požáru a ještě není v pořádku.“

„Popálený nebo ne,“ řekne muž, „nikdo mi nesmí takhle nadávat.“

„Myslel, že jste mu něco řek,“ povídám.

„Vůbec nic jsem mu neřek. Jakživ jsem ho předtím neviděl.“

„Pámbu je svědek,“ povídá táta; „Pámbu je svědek.“

„Já vím,“ říkám. „Vůbec nic tím nemyslel. On to odvolá.“

„Tak se teda postarejte, ať to odvolá.“

„Zastrčte ten nůž a on to odvolá.“

Muž se na mě podívá. Podívá se na Jewela. Jewel se už chová klidně.

„Zastrčte ten nůž,“ říkám.

Muž zavře nůž.

„Pámbu je svědek,“ povídá táta. „Pámbu je svědek.“

„Řekni mu, žes tím nic nemyslel, Jewele,“ říkám.

„Myslel jsem, že něco řek,“ povídá Jewel. „Jenom proto, že je —“

„Ticho,“ říkám. „Řekni mu, že jsi to tak nemyslel.“

„Já jsem to tak nemyslel,“ povídá Jewel.

„To ať si radši rozmyslí,“ říká muž. „Nadávat mi —“

„Myslíte, že má strach vám tak nadávat?“ zeptám se.

Muž se na mě podívá. „To jsem vůbec neřek,“ povídá.

„A taky si to nemyslete,“ řekne Jewel.

„Drž hubu,“ říkám. „Tak pojd'. Jedem, tati.“

Vůz se rozjede. Muž stojí a dívá se na nás. Jewel se neohlídne. „Jewel by mu namlátil,“ povídá Vardaman.

Přiblížíme se k hřebeni kopce, kde začíná ulice a kde jezdí sem a tam auta; mezci vytáhnou vůz na hřeben kopce a do ulice. Táta je zastaví. Ulice se táhne dopředu, tam kde se rozvírá náměstí a před okresní budovou stojí pomník. Zase nastoupíme, přičemž se hlavy otáčejí s výrazem, který už všichni známe; až na Jewela. Ten nenastoupí, i když se vůz už rozjede. „Nastup, Jewele,“ povídám. „Tak pojd'. Ať už jsme odsad'.“ Ale on nenastoupí. Místo toho postaví nohu na otáčející se náboj zadního kola, jednou rukou uchopí sloupec vozu, a jak se mu pod podrážkou hladce otáčí náboj kola, zvedne druhou nohu a posadí se tam na bobek, zírá přímo dopředu, nehybný, hubený, s prkennými zády, jako by byl vyřezaný z tenkého dřeva, jak sedí na bobku.

CASH

Nic jiného nezbyvalo. Buď ho poslat do Jacksonu, nebo to nechat dojít k tomu, aby nás Gillespie žaloval, protože se nějak dověděl, že to zapálil Darl. Nevím, jak se to dověděl, ale dověděl se to. Vardaman ho při tom viděl, ale zaříkal se, že to pověděl jenom Dewey Dell, a ta mu řekla, že to nesmí nikomu prozradit. Jenže Gillespie se to dověděl. Ale byl by dřív nebo později dostal podezření. Byl by to poznal tu noc už podle toho, že by si byl všimnul, jak se Darl chová.

A tak táta povídá, „Myslím, že nám nezbyvá nic jiného,“ a Jewel řek,

„Chceš ho vyřídít hned?“

„Vyřídít?“ povídá táta.

„Chytit ho a svázat,“ řek Jewel. „Krucinál, chceš čekat, až zapálí ten zatracený potah i s vozem?“

Ale to by nemělo žádný smysl. „To nemá žádný smysl,“ řek jsem. „Můžem počkat, až ona bude pod drnem.“ Chlapíkovi, který má zůstat až do smrti za mřížema, by se mělo dovolit, aby si ještě předtím pokud možná užil nějaké to potěšení.

„Myslím, že by tam měl být,“ povídá táta. „Pámbo ví, že je to pro mě zkouška. Jako by neštěstí nikdá nemělo konec, když jednou začne.“

Někdy si nejsem tak jistý, kdo má vůbec právo říct, kdy je někdo blázen a kdy není. Někdy si mys-

lím, že nikdo z nás není čistý blázen a nikdo z nás nemá čistě zdravý rozum, dokud o něm většina z nás neřekne, že je to tak nebo onak. Jako by ani tak moc nezáleželo na tom, co člověk dělá, ale jak se na něj většina lidí dívá, když to dělá.

Protože Jewel je na něj moc zlý. Samo sebou se musel Jewelův kuň prodat, aby se dostala až sem do města, a v určitém smyslu to byla cena za toho koně, co se Darl pokusil spálit. Ale už víckrát jsem si myslel, ještě než jsme se přeplavili přes řeku i potom, že by to bývalo boží požehnání, kdyby ji Pámbu vzal z našich rukou a nějakým slušným způsobem to s ní skoncoval, a zdálo se mi, že když se Jewel tolik namáhal, aby ji vytáhl z řeky, tak nějak jednal proti Pánu Bohu, a když pak Darl viděl, že to vypadá tak, že někdo z nás bude muset něco udělat, skoro se domnívám, že v jistém smyslu jednal správně. Ale myslím, že se nedá ničím omluvit, když se někomu podpálí stodola a ohrožuje se jeho dobytek a ničí se jeho majetek. Podle toho poznám, že je někdo blázen. Podle toho, jak nejedná v souladu s jinými lidma. A myslím, že se s ním nedá udělat nic jiného, než co většina lidí říká, že je správné.

Ale v jistém smyslu je to ostuda. Lidí se zřejmě odvracejí od toho starého správného učení, které říká, že člověk má zatlouct hřebíky a uhladit hrany vždycky tak dobře, jako by to člověk dělal pro svůj vlastní užitek a pohodlí. Jako by některý lidí měli ta hladká, pěkná prkna na postavení radnice, když ostatní mají jenom hrubé dříví, které se hodí leda na postavení kurníku. Ale je lepší postavit pořádný kurník než chatrnou radnici, a když se to obojí postaví mizerně

nebo se to postaví dobře, není to proto, aby se v tom nebo onom člověk cítil líp nebo hůř.

A tak jsme jeli ulicí k náměstí a on povídá, „Radši nejdřív odvezeme Cashe k doktorovi. Můžem ho tam nechat a vrátit se pro něj.“ To je tím. To protože jsme se já a on narodili brzo po sobě a teprve až skoro za deset let začali přicházet na svět Jewel, Dewey Dell a Vardaman. Cítím k nim opravdické příbuzenské city, ale já nevím. A když jsem nejstarší a myslím už právě na to, co udělal: já nevím.

Táta se zadíval na mě, pak na něj a žmolal ústy.

„Jeď dál,“ řek jsem. „Nejdřív to vyřídíme.“

„Ona by chtěla, abychom tam byli všichni,“ povídá táta.

„Nejdřív odvezme Cashe k doktorovi,“ řek Darl. „Ona počká. Čeká už devět dní.“

„To nikdo z vás neví,“ povídá táta. „Někdo, s kým jsi byl mladý, a ty jsi s ní stárnul a ona stárnula s tebou, viděla, jak přichází stáří, a byl to někdo, koho jsi slyšel říkat, že to nevádí, a věděl jsi, že je to pravda toho zlého světa se vším lidským trápením a zkouškama. To nikdo z vás neví.“

„Musíme taky vykopat hrob,“ řek jsem.

„Armstid a Gillespie říkali, že máš vzkázat napřed,“ povídá Darl. „Nechceš teď ject k Peabodymu, Cashi?“

„Jeďte dál,“ řek jsem. „Teď to vůbec nezlobí. Nejlepší je vyřídít všechno pěkně po pořádku.“

„Kdyby to tak už bylo vykopané,“ povídá táta. „Taky jsme si zapomněli vzít s sebou rýč.“

„Ano,“ řekl Darl. „Zajdu do železářství. Musíme ho koupit.“

„To bude stát peníze,“ povídá táta.

„To jí to nepřeješ?“ řekne Darl.

„Běž sehnat nějaký rýč,“ řek Jewel. „Tady. Dej mi peníze.“

Ale táta nezastavil. „Myslím, že nějaký rýč seženu,“ povídá. „Myslím, že tady žijou křesťani.“ A tak Darl zůstal sedět a jeli jsme dál, Jewel dřepěl na zadních dvířkách a díval se Darlovi na týl hlavy. Vypadal jako jeden z těch buldoků, jeden z těch psů, co vůbec neštěká, sedí opřený o provaz a pozoruje věc, na kterou se chystá skočit.

Tak seděl celý ten čas, co jsme stáli před domem paní Bundrenové a slyšeli hudbu, a díval se těma tvrdýma bílýma očima na týl Darlovy hlavy.

V tom domě hrála hudba. Byl to jeden z těch gramofonů. Znělo to tak přirozeně, jako by hrála kapela.

„Chceš ject k Peabodymu?“ zeptal se Darl. „Můžou tady počkat a říct to tátovi, a já tě odvezu k Peabodymu a vrátím se pro ně.“

„Ne,“ řek jsem. Je lepší dostat ji pod drn, když už jsme tak blízko a jenom čekáme, až si táta půjčí lopatu. Jeli jsme ulicí, až jsme uslyšeli tu hudbu.

„Třeba tady nějaký rýč maj,“ povídá táta. Zastavil před domem paní Bundrenové. Jako by to věděl. Někdy si myslím, že jako by pracující člověk viděl tak daleko dopředu práci, jako lenoch vidí lenost. A tak jsme tam zastavili, jako by to věděl, před tím novým domkem, odkud zněla hudba. Čekali jsme tam a slyšeli jsme ji. Myslím, že bych byl moh se Surattem usmlouvat ten jeho gramofon na pět dolarů. To je úžasné pohodlí, taková hudba. „Třeba tam nějaký rýč maj,“ povídá táta.

„Chceš, aby tam šel Jewel,“ řekne Darl, „nebo myslíš, že bych tam radši měl jít já?“

„Myslím, že tam radši zajdu sám,“ povídá táta. Slez z vozu, šel cestičkou a obešel to kolem domu dozadu. Hudba zmlkla, pak se zase ozvala.

„A on ho taky sežene,“ řek Darl.

„No jo,“ řek jsem. Zrovna jako by to věděl a jako by na příštích deset minut viděl skrz ty stěny.

Jenže to trvalo déle než deset minut. Hudba zmlkla a pak se pěkně dlouho už neozvala, když tam vzadu mluvila s tátou. Čekali jsme ve voze.

„Co kdybych tě odvez k Peabodymu,“ povídá Darl.

„Ne,“ řek jsem. „Uložíme ji pod drn.“

„Jestli se táta vůbec vrátí,“ povídá Jewel. Začal nadávat. Už slézal z vozu. „Já tam jdu,“ řek.

Pak jsme viděli, jak se táta vrací. Nes dva rýče a přicházel ze zadu kolem domu. Položil je do vozu, nased a jeli jsme dál. Hudba se už neozvala. Táta se ohlížel k tomu domu. Tak trošku zved ruku a viděl jsem, jak se v okně poodhrnula roleta a objevil se tam její obličej.

Ale nejpodivněji se chovala Dewey Dell. To mě překvapilo. Vždycky uznávám, že lidi můžou říkat, jak je Darl divný, ale právě proto to nikdo nemůže brát osobně. Jako by se ho to ani netýkalo, stejně jako se to netýká nikoho, a rozčilovat se na to by tak nějak bylo jako se rozčilovat na blátivou kaluž, která člověka pocáká, když do ní šlápne. A mimoto se mi vždycky nějak zdálo, že on a Dewey Dell si tak nějak rozumějí. Kdybych měl říct, jestli má Dewey Dell někoho z nás radši než ostatní, tak bych řek, že

je to Darl. Ale když jsme to zasypali a přikryli a vyjeli jsme z brány a zahruli do uličky, kde čekali ti chlapi, tu když se objevili a šli po něm a on uskočil, vrhla se na něj zrovna Dewey Dell, ještě než se k němu dostal Jewel. A tu jsem si pomyslel, že už vím, jak se Gillespie dověděl, jak chytla jeho stola.

Neřekla ani slovo, ani se na něj nepodívala, ale když mu ti chlapi řekli, co chtějí, a pak šli po něm a on uskočil, vrhla se na něj jako divoká kočka, a tak jeden z těch chlapů toho musel nechat a držet ji, a ona po něm škrábala a chňapala jako divoká kočka, zatímco ten druhý a táta a Jewel strhli Darla k zemi a drželi ho, a on ležel na zádech a díval se na mě.

„Myslel jsem, že bys mi to býval řekl,“ povídá. „Vůbec mě nenapadlo, že mi to neřekneš.“

„Darle,“ povídám. Ale už se zase rval, on a Jewel a ten chlap, a ten druhý, co držel Dewey Dell, a Vardaman křičeli a Jewel říkal,

„Zabte ho! Zabte toho mizeru.“

Takhle to bylo zlé. Bylo to zlé. Člověk nemůže utéct od špatné práce. To nemůže udělat. Snažil jsem se mu to vysvětlit, ale on jenom řekl, „Myslel jsem, že bys mi to řekl. To ne, že já,“ řekl a pak se rozesmál. Ten druhý chlap s něj stáhl Jewela a on seděl na zemi a smál se.

Snažil jsem se mu to vysvětlit. Kdybych se byl moh jenom pohnout, aspoň se posadit. Ale snažil jsem se mu to vysvětlit a on se přestal smát a zvedl ke mně oči.

„Ty chceš, abych tam šel?“ zeptal se.

„Bude to pro tebe lepší,“ řekl jsem. „Tam budeš

mít pokoj, nikdo tě nebude otravovat a vůbec. Bude to pro tebe lepší, Darle,“ povídám.

„Lepší,“ povídá on. Zase se rozesmál. „Lepší,“ řekl. Pro smích to moh sotva vyslovit. Seděl na zemi a my jsme se na něj dívali, a on se pořád smál. To je zlé. Takhle je to zlé. Ať se propadnu, jestli jsem na tom viděl něco k smíchu. Protože to se přece nedá ničím omluvit, když se úmyslně zničí něco, co člověk postavil vlastním potem a do čeho vložil plody svého potu.

Ale nejsem si tak jistý, že některý člověk má právo říkat, co je bláznivé a co není. Jako by byl v každém člověku nějaký chlapík, který se dostal za hranice zdravého rozumu nebo šílenství a který se dívá na rozumné a šílené lidské skutky toho člověka se stejnou hrůzou a se stejným úžasem.

Řek jsem, „Myslím, že když je člověk v úzkých, tak by snad nechal Billa Varnera, aby ho sflikoval dohromady jako nějakého mizerného mezka, ale ať se propadnu, jestli chlap, který se nechá kurýrovat od Ansa Burdena syrovým cementem, nemá víc zbytečných nohou, než mám já.“

„Jenom mi chtěli trochu ulevit,“ povídá on.

„Chtěli, u čerta,“ řek jsem. „Jak si to k sakru Armstid představoval, že jim vůbec dovolil naložit tě zase do toho vozu?“

„Začínalo to být moc nápadné,“ povídá on. „Vůbec jsme neměli čas čekat.“ Jenom jsem se na něj díval. „Vůbec nikdá mi to nevadilo,“ povídá.

„Nelži mi tady a nepokoušej se mi namluvit, že jsi jel šest dní ve voze bez pér se zlomenou nohou, a nikdá ti to nevadilo.“

„Nikdá mi to moc nevadilo,“ povídá.

„Chceš říct, že Ansovi to nikdá moc nevadilo,“ řek jsem. „Stejně jako mu nevadilo vrhnout se na veřejné ulici na toho chudáka mizerného a nechat mu nasadit řetízky jako nějakému sprostému vrahovi. Nic mi nevykládej. A nevykládej mi, že ti nebude vadit, když přijdeš o něco víc než šedesát čtverečních coulů kůže, aby ses zbavil toho betonu. A nevykládej mi, že ti nebude vadit, když budeš muset až do smrti kulhat s jednou nohou kratší — jestli ještě vůbec bu-

deš chodit. Beton,“ řek jsem. „Všemohoucí Bože, proč tě Anse neodnes k nejbližší pile a nestrčil ti nohu pod ni? To by ji bylo vyléčilo. Pak byste všichni dohromady mohli jemu strčit pod pilu hlavu a vyléčit celou rodinu... Kde vůbec Anse je? Co kde zase zařizuje?“

„Šel odvíst ty vypůjčené rýče,“ povídá on.

„To je správné,“ řek jsem. „Samo sebou si na to musí rýč vypůjčit, aby pohřbil svoji ženu. Ledaže by si moh vypůjčit nějakou jámu v zemi. To je škoda, že jste ho tam nezakopali taky... Bolí to?“

„To nestojí za řeč,“ povídá a po tváři se mu řinuly kapky potu veliké jako kuličky na hraní a v obličejí měl barvu pijavého papíru.

„Samo sebou že ne,“ řek jsem. „Tak asi příští léto budeš moct na téhle noze docela dobře poskakovat. Pak ti to už nebude vadit, nebude to stát za řeč... Jestli můžeš říct, žeš měl v něčem štěstí, tak se dá mluvit o štěstí, že sis zlomil stejnou nohu jako předtím,“ řek jsem.

„To říkal táta taky,“ povídá on.

Zrovna jsem za skříní s lékama a leju na něco čokoládovou polevu, když se vrátí Jody a povídá, „Poslyšte, Skeete, tam vpředu je nějaká ženská, která chce mluvit s doktorem, a když jsem se zeptal, S jakým doktorem chcete mluvit?,“ povídá, že chce mluvit s doktorem, co tady pracuje, a když jsem řekl, Tady nepracuje žádný doktor, jenom tam zůstala stát a dívá se sem dozadu.“

„Co je to za ženskou?“ řekl jsem. „Řekni jí, at jde nahoru do Alfordovy ordinace.“

„Venkovská ženská,“ povídá on.

„Pošli ji na radnici,“ řeknu. „Řekni jí, že všichni doktoři odjeli do Memfisu na sjezd holičů.“

„Dobrá,“ řekne na odchodu. „Na venkovskou holku vypadá náramně hezky,“ povídá.

„Počkej,“ řeknu. Počkal a já jsem se na ni šel kouknout štěrbínou. Ale proti světlu jsem poznal jenom to, že má pěkné nohy. „Povídáš, že je mladá?“ zeptám se.

„Na venkovskou holku je to žába jako lusk,“ povídá on.

„Ujmi se toho,“ řeknu a podávám mu tu čokoládu. Stáh jsem si zástěru a zašel jsem tam. Byla docela pěkná. Ten typ černoookých holek, které vypadají, že by hned vrazily do chlapa nůž, kdyby jim zanášel.

Byla docela pěkná. V krámě nikdo jiný nebyl; byl čas oběda.

„Čím vám můžu sloužit?“ povídám.

„Jste doktor?“ zeptala se.

„Samo sebou,“ řeknu. Přestala se na mě dívat a tak nějak se začala rozhlížet.

„Nemohli bychom jít tam dozadu?“ ptá se.

Bylo teprv čtvrt na jednu, ale šel jsem říct Jodymu, aby dával pozor a zahvízdal, kdyby se objevil starý, protože ten se nikdá nevrací před jednou.

„Od toho radši dál,“ říká Jody. „Starý vás nakopne do zadku, že odsad vyletíte, než byste řek pět.“

„Nikdá se nevrací před jednou,“ povídám. „Uvidíš ho, až půjde na poštu. Měj teď oči na stopkách a zahvízdej na mě.“

„Co máte za roupy?“ zeptá se.

„Měj oči otevřené. Povím ti to potom.“

„Nepotřebujete pomocníka?“ ptá se.

„Copak si krucinál myslíš, kde jsme?“ povídám; „v plemenářské farmě? Dávej pozor, jestli neprijde. Já mám ordinaci.“

A tak zamířím dozadu. Zastavil jsem se před zrcadlem a přihladil jsem si vlasy, pak jsem zašel za skříní s lékama, kde čekala. Dívá se na lékárnickou dílničku, pak se zadívá na mě.

„No tak, milostivá,“ povídám; „co máte za potíže?“

„Jsou to ženské potíže,“ říká a dívá se na mě. „Mám peníze,“ dodává.

„Aha,“ povídám. „Už ty ženské potíže máte, nebo je teprv potřebujete mít? Jestli ano, tak to jste kápala na toho pravého doktora.“ Ti venkovani. Často ne-

vědí, co chtějí, a většinou to člověku ani neumějí říct. Hodiny ukazovaly dvanáct dvacet.

„Ne,“ řekne.

„Co ne?“ zeptám se.

„Já je nemám,“ říká. „Tak je to.“ Podívala se na mě. „Mám peníze,“ dodává.

A tak jsem poznal, o čem mluví.

„Aha,“ povídám. „Máte něco v břiše, co byste tam radši neměla.“ Podívá se na mě. „Chtěla byste toho trošku víc, nebo trošku míň, co?“

„Mám peníze,“ opakuje. „On říkal, že na to můžu sehnat něco v drogerii.“

„Kdo to říkal?“ ptám se.

„On to říkal,“ povídá a dívá se na mě.

„Vy nechcete nikoho jmenovat,“ říkám. „Ten, co vám nasadil to semínko do břicha? To on vám to poradil?“ Mlčí. „Vy nejste vdaná, vidíte?“ ptám se. Neviděl jsem u ní žádný prstýnek. Ale nejspíš tam v tom hnízdě ještě neslyšeli o tom, že se používá prstýnků.

„Mám peníze,“ říká. Ukázala mi je, zavázané do kapesníku: desítku.

„To bych řek, že máte,“ povídám. „On vám je dal?“

„Ano,“ říká.

„Který?“ ptám se. Podívá se na mě. „Který z nich vám je dal?“

„Je jenom jeden,“ řekne. Dívá se na mě.

„Tak dál,“ povídám. Mlčí. S tím sklepem je ta potíže, že má jenom jeden východ a ten je v zadu po zprávném schodišti. Hodiny ukazují dvanáct třicet pět. „Takové hezké děvče,“ řeknu.

Dívá se na mě. Začne zase svazovat peníze do kapesníku. „Omluvte mě na chvíli,“ říkám. Obejdu skříň s lékama. „Už jsi někdy slyšel o tom chlapíkovi, co si vykloubil ucho?“ povídám. „Že potom neslyšel ani krkání?“

„Radši ji odtamtud v zadu vystrnadte, než přijde starý,“ říká Jody.

„Jestli zůstaneš tam vpředu, kde jsi za to od starého placený, tak načapá jenom mě,“ povídám.

Pomaloučku zamíří dopředu. „Co s ní provádíte, Skeete?“ ptá se.

„To ti nemůžu říct,“ povídám. „To by nebylo etické. Jdi tam a dávej pozor.“

„Poslyšte, Skeete,“ řekne.

„No tak běž,“ povídám. „Jenom vyřizuju nějaký recept.“

„Proti té ženské tam v zadu třeba nebude nic mít, ale jestli objeví, že děláte nějaké figle s tou skříňkou na léky, nakopne vás do zadku, že poletíte po těch schodech až do sklepa.“

„Mě už kopali do zadku větší prevítí než on,“ řeknu. „Hned tam běž a dávej pozor, jestli nejde.“

A tak se vracím. Hodiny ukazovaly tři čtvrti na jednu. Svazuje si peníze do kapesníku. „Vy nejste doktor,“ povídá.

„Samo sebou jsem,“ řeknu. Pátravě se na mě dívá. „To protože vypadám moc mladý, nebo jsem na doktora moc hezký?“ povídám. „Mívali jsme tu bromaďu starých doktorů s nateklýma kloubama,“ říkám; udělali si z Jeffersonu něco na způsob útulku pro vysloužilé doktory. Ale obchody začaly slábnout a lidi byli tak zdravý, až jednoho dne poznali, že ženské

už vůbec nechtějí stonat. A tak všechny ty staré doktory vyhnali a sehnali si nás mladé fešáky, kteří se budou líbit ženským, a pak začaly ženské zase stonat, a tak se obchody zase zvedly. Tak se to dělá po celé zemi. Neslyšela jste o tom? Možná jenom proto, že jste ještě nikdá nepotřebovala doktora.“

„Teď ho potřebuju,“ povídá ona.

„A kápla jste na toho pravého,“ povídám. „Už jsem vám to řek.“

„Máte na to něco?“ ptá se. „Mám peníze.“

„No tak teda,“ povídám, „doktor se samo sebou musí naučit spoustu věcí, když se učí válet projímavé čípky; nemůže jinak. Ale ve vašich potížích se nevyznám.“

„Říkal mi, že můžu něco sehnat. Říkal mi, že to dostanu v drogerii.“

„Řek vám, jak se to jmenuje?“ povídám. „Radši se ho běžte zeptat.“

Přestala se na mě dívat, tak nějak převrací kapesník v rukou. „Musím něco udělat,“ říká.

„Až jak daleko chcete jít?“ zeptám se. Podívá se na mě. „Doktor se samo sebou naučí spoustu věcí, že lidé ani nevědí, že je zná. Ale on jim nemá říkat všechno, co zná. To je proti zákonu.“

Vpředu Jody povídá, „Skeete.“

„Omluvte mě na chvílku,“ řeknu. „Vidíš ho?“ ptám se.

„Ještě nejste hotový?“ povídá. „Možná že byste měl radši jít sem dávat pozor a nechat tu ordinaci na mě.“

„Možná že tě čeká velký mazec,“ řeknu. Vracím se tam. Dívá se na mě. „Samo sebou si uvědomujete,

že mě můžou zavřít, když udělám, co na mně chcete,“ povídám. „Přišel bych o svůj diplom a pak bych musel jít pracovat. UVědomujete si to?“

„Mám jenom deset dolarů,“ říká. „Snad bych vám mohla přinést zbytek příští měsíc.“

„Pche,“ povídám, „deset dolarů? Rozumíte, moje znalosti a schopnosti se ani nedají ocenit. Rozhodně ne mizernou desítkou.“

Podívá se na mě. Ani nezamžiká. „Co teda chcete?“

Hodiny ukazovaly za čtyři minuty jednu. A tak jsem se rozhodl radši ji vystrnadit. „Hádejte třikrát a pak vám to ukážu.“

Ani nezamžiká očima. „Musím něco udělat,“ povídá. Ohlídne se za sebe a kolem, pak se podívá dopředu. „Nejdřív mi dejte tu medicínu,“ řekne.

„Chcete říct, že jste k tomu připravená hned teď?“ ptám se. „Tady?“

„Nejdřív mi dejte tu medicínu,“ povídá.

A tak jsem vzal graduovanou sklenici, tak nějak jsem se k ní pootočil zády a vzal jsem nějakou láhev, která nevypadala nebezpečně, protože toho člověka, který tu nechá povalovat jed v láhvi bez nálepky, by rozhodně měli zavřít. Páchlo to jako terpentýn. Nalil jsem toho trochu do sklenice a podal jsem jí to. Čichla k tomu a dívala se na mě přes sklenici.

„Páchne to jako terpentýn,“ povídá.

„Samo sebou,“ říkám. „To je teprv začátek té kúry. Přijďte sem dneska večer v deset hodin a já vám dám zbytek a provedu operaci.“

„Operaci?“ povídá ona.

„Nebude vás to bolet. Stejnou operaci jste měla už

předtím. Už jste někdy slyšela o vyhánění čerta ďáblem?"

Podívá se na mě. „Bude to účinkovat?" zeptá se.

„Samo sebou to bude účinkovat. Jestli se vrátíte a necháte se operovat.“

A tak to vypila, ať už to bylo kdovíco, a ani nemrkla a odešla. Zamířil jsem dopředu.

„Dostal jste ji?" ptá se Jody.

„Co jsem měl dostat?" řeknu.

„No tak ven s tím," povídá ona. „Já vám přece nepolezu do zelí.“

„Aha, tamtu," říkám. „Potřebovala jenom kapku medicíny. Dostala strašné průmy a trošku se stydí mluvit o tom tady s cizím člověkem.“

Stejně jsem měl noční službu, a tak jsem pomoh tomu starému neřádovi všechno zkontrolovat, nasadil jsem mu na hlavu klobouk a do osmi třiceti jsem ho vystřadil z krámu. Šel jsem s ním až na roh a díval jsem se za ním, dokud neprošel pode dvěma pouličníma svítilnama a nezmizel z dohledu. Pak jsem se vrátil do krámu, počkal jsem do půl desáté a zhasnul jsem přední světla, zamknul dveře a nechal jsem svítit jenom jedno světlo vzadu, šel jsem dozadu a nasypal jsem do šesti oplátek trochu talku, kapánek jsem v sklepě uklidil a pak jsem byl pěkně připravený.

Přišla přesně v deset, ještě než docela odbily hodiny. Otevřel jsem jí a ona vešla, šla rychle. Vyhlídnul jsem dveřma, ale nikdo tam nebyl, jenom na kraji chodníku seděl nějaký kluk v kalhotách s náprsenkou. „Chceš něco?" ptám se. Vůbec nic neodpověděl, jenom se na mě díval. Zamknul jsem dveře, zhasil

jsem a zamířil jsem dozadu. Čekala. Už se na mě nedívala.

„Kdepak to je?" zeptala se.

Dal jsem jí tu krabičku s oplátkama. Držela krabičku v ruce a prohlížela si oplátky.

„Jste si jistý, že to bude účinkovat?" zeptá se.

„Samo sebou," povídám. „Když provedete ještě zbytek té kúry.“

„Kde to provedu?" zeptá se.

„Dole ve sklepě," povídám.

Teď je to tu širší a světlejší, ale krámy jsou tmavé, protože všichni už odešli domů. Krámy jsou tmavé, ale když jdeme kolem, ve výkladech přecházejí světla. Ta světla jsou ve stromech kolem radnice. Sedí na hřadě ve stromech, ale radnice je tmavá. Hodiny na ní se dívají čtyřmi směry, protože nejsou tmavé. Ani měsíc není tmavý. Aspoň ne moc tmavý. *Darl co jel do Jacksonu je můj bratr Darl je můj bratr* Jenže to je tamhle tím směrem a září to na kolejích.

„Pojďme tamtudy, Dewey Dell,“ řeknu.

„Nač?“ povídá Dewey Dell. Koleje se leskly kolem výkladu, bylo to červené na kolejích. Ale ona říkala, že on to neprodá klukům z města. „Ale o vánocích tady bude,“ říká Dewey Dell. „Budeš muset do té doby počkat, až ho přinese zpátky.“

Darl odjel do Jacksonu. Spousta lidí nejela do Jacksonu. Darl je můj bratr. Můj bratr jede do Jacksonu

Jak jdeme, kolem jdou světla, která sedí ve stromech. Na všech stranách je to stejné. Jdou kolem radnice a pak je už člověk nevidí. Ale vidí je v černých výkladech za ní. Všichni si šli domů lehnout, jenom já a Dewey Dell ne.

Jede vlakem do Jacksonu. Můj bratr

Daleko vzadu v tom krámě je světlo. Ve výkladě ojsu dvě veliké sklenice limonády, červená a zelená.

Ani dva lidi by ji nevypili. Ani dva mezci ne. Ani dvě krávy ne. *Darl*

Ke dveřím přijde nějaký muž. Podívá se na Dewey Dell.

„Ty počkáš tady venku,“ povídá Dewey Dell.

„Proč nemůžu dovnitř?“ ptám se. „Já chci taky dovnitř.“

„Ty počkáš tady venku,“ povídá ona.

„Tak jo,“ řeknu.

Dewey Dell jde dovnitř.

Darl je můj bratr. Darl se zbláznil

Chodník je tvrdší, než když se sedí na zemi. V otevřených dveřích stojí ten muž. Dívá se na mě. „Chceš něco?“ ptá se. Má ulízanou hlavu. Jewel má taky někdy ulízanou hlavu. Cash nemá ulízanou hlavu. *Darl ten jel do Jacksonu můj bratr Darl* Na ulici jed banán. *Nechtěl bys radši banány? řekla Dewey Dell. Počkej do vánoc. Pak tam bude. Potom ho uvidíš. A tak si koupíme pár banánů. Budem jich mít plný pytlík, já a Dewey Dell.* Ten muž zamyká dveře. Dewey Dell je uvnitř. Pak to světlo mžikavě zhasne.

Jel do Jacksonu. Zbláznil se a taky jel do Jacksonu. Spousta lidí se nezbláznila. Táta a Cash a Jewel a Dewey Dell a já jsme se nezbláznili. Nikdá jsme se nezbláznili. Ani jsme nejeli do Jacksonu. Darl

Slyším už dlouho tu krávu, jak klope po ulici. Pak přijde na náměstí. Jde přes náměstí se skloněnou hlavou klope . Bučí. Než zabučela, na náměstí nic nebylo, ale nebylo prázdné. Teď když zabučela, je prázdné. Kráva jde dál, klope . Bučí. *Můj bratr je Darl. Jel vlakem do Jacksonu. Nejel vlakem proto, aby se zbláznil. Zbláznil se v našem voze.*

Darl Ona je tam už dlouho. A ta kráva je už taky pryč. Dlouho. Je tam déle, než tam byla ta kráva. Ale není to tak dlouho jako prázdnota. *Darl je můj bratr. Můj bratr Darl*

Dewey Dell vyjde ven. Podívá se na mě.

„Pojďme teď tamtudy kolem,“ řeknu.

Podívá se na mě. „Nebude to nic platné,“ povídá ona. „Ten sviňák.“

„Co nebude nic platné, Dewey Dell?“

„Já prostě vím, že nebude,“ povídá ona. Nedívá se na nic. „Já to prostě vím.“

„Pojďme tamtudy,“ řeknu.

„Musíme se vrátit do hotelu. Je pozdě. Musíme zase vklouznout dovnitř.“

„Nemohli bychom aspoň jít kolem a podívat se?“

„Nechtěl bys radši banány? Nechtěl bys je radši?“

„Tak jo.“ *Můj bratr ten se zbláznil a taky jel do Jacksonu. Jackson je dál než se zbláznit*

„Nebude to nic platné,“ povídá Dewey Dell.

„Já prostě vím, že nebude.“

„Co nebude nic platné?“ ptám se. *Musel sednout na vlak, aby jel do Jacksonu. Já jsem ještě nebyl ve vlaku, ale Darl je ve vlaku. Darl. Darl je můj bratr. Darl. Darl*

DARL

Darl odjel do Jacksonu. Naložili ho do vlaku a on se smál, smál se, jak procházel dlouhým vagónem, a když šel kolem, hlavy se otáčely jako soví hlavy. „Čemu se směješ?“ řek jsem.

„Ano ano ano ano ano.“

Dva muži ho naložili do vlaku. Měli na sobě kabáty, které se k sobě nehodily a nadouvaly se jim nad pravou zadní kapsou. Krky měli vyholené podle rendlíku, jako by je byli holiči čerstvě a oba zároveň vyholili přesně podle linkovací šňůry, jakou má Cash. „To se směješ těm pistolím?“ řek jsem. „Proč se směješ?“ zeptal jsem se. „To protože nerad slyšíš smích?“

Přitáhli k sobě dvě sedadla, aby Darl moh sedět u okna a smát se. Jeden seděl vedle něj, druhý na protějším sedadle a jel dozadu. Jeden z nich musel ject dozadu, protože státní peníze mají ke každému líci zadní stranu a ke každé zadní straně líc, a oni jedou za státní peníze, což znamená krvesmilstvo. Pěticent má na jedné straně ženu a na druhé buvola; dva líce a žádnou zadní stranu. Nevím, co to má znamenat. Darl měl malý příruční dalekohled, který si přivez z války ve Francii. Byla tam žena a prase, obojí ze zadní strany a žádný líc. Já vím, co to znamená. „To proto se směješ, Darle?“

„Ano ano ano ano ano ano.“

Ten vůz stojí na náměstí, zapřažení mezci se nehýbají, opratě jsou ovinuté kolem per pod kozlíkem, zadek vozu je obrácený k radnici. Nevypadá jinak než sto jiných zdejších vozů; u vozu stojí Jewel a vyhlíží ulicí jako ten den každý jiný muž v městě, a přece je tu něco jiného, odlišného. Lpí na tom neklamný výraz rozhodného a blízkého odjezdu, jako mají vlaky, snad vlivem toho, že Dewey Dell a Vardaman na kozlíku a Cash na lůžku na dně vozu jedí z papírového pytlíku banány. „To proto se směješ, Darle?“

Darl je náš bratr, náš bratr Darl. Náš bratr Darl v Jacksonu v kleci, odkud se dívá ven, umazané ruce mu lehce spočívají v pokojných mezerách mezi mřížema a v ústech má pěnu.

„Ano ano ano ano ano ano ano.“

Když uviděl ty peníze, řekla jsem, „To nejsou moje peníze, nepatří mně.“

„Či jsou teda?“

„Jsou to peníze Cory Tullové. Jsou paní Tullové. Dostala jsem je za ty prodané koláče.“

„Deset dolarů za dva koláče?“

„Nedotýkej se jich. Nejsou moje.“

„Vůbec jsi ty koláče neměla. To je lež. V tom balíčku jsi měla ty sváteční šaty.“

„Nedotýkej se jich! Jestli je vemeš, tak jsi zloděj.“

„Moje vlastní dcera mě obviňuje, že jsem zloděj. Moje vlastní dcera.“

„Tati. Tati.“

„Živím tě a máš u mě střechu nad hlavou. Dávám ti svoji lásku a péči, a přece mi moje vlastní dcera, dcera mojí zemřelé ženy, nad hrobem svojí mámy nadává zlodějů.“

„Nejsou moje, povídám ti. Kdyby byly, Pámbu ví, že bych ti je nechala.“

„Kde jsi dostala deset dolarů?“

„Tati. Tati.“

„Nechceš mi říct. To jsi k nim přišla tak nestydatě, že si to ani netroufáš říct?“

„Nejsou moje, povídám ti. Copak nechápeš, že nejsou moje?“

„Ne že bych ti je nechtěl vrátit. Ale ona nadává vlastnímu tátovi zlodějů.“

„Nemůžu, povídám ti. Povídám ti, že to nejsou moje peníze. Pámbu ví, že bych ti je nechala.“

„Já bych je nepřijmul. Moje vlastní dcera, kterou už sedmnáct let živím, mi vyčítá půjčku deseti dolarů.“

„Nejsou moje. Nemůžu.“

„Či jsou teda?“

„Dostala jsem je. Abych za ně něco koupila.“

„Co abys za ně koupila?“

„Tati. Tati.“

„Je to jenom půjčka. Pámbu ví, jak je mi to protivné, když mě moje vlastní děti napomínají. Ale já jim štědře dávám všechno, co mám. Rád a štědře jim to dávám. A teď mě zavrhoujou. Addie. Měla jsi štěstí, že jsi umřela, Addie.“

„Tati. Tati.“

„Pámbu ví, že je to tak.“

Vzal peníze a odešel.

A tak když jsme se tam zastavili, abychom si půjčili lopaty, slyšeli jsme, jak v tom domě hraje gramofon, a když jsme ty lopaty už nepotřebovali, táta povídá, „Myslím, že bych je měl vrátit.“

A tak jsme zase jeli k tomu domu. „Radši bychom měli odvízt Cashe k Peabodymu,“ řekl Jewel.

„Bude to trvat jenom minutku,“ povídá táta. Slez z vozu. Hudba tam teď nehrála.

„Nech to vyřídit Vardamanovi,“ řekl Jewel. „Vyřídí to za polovičku času, než by to trvalo tobě. Nebo počkej, nech mě —“

„Myslím, že to radši udělám sám,“ povídá táta. „Když jsem si je tam vypůjčil já.“

A tak jsme seděli ve voze, ale teď tam hudba nehrála. Myslím, že je dobře, když nemáme žádný takový gramofon. Myslím, že bych vůbec nikdá nebyl se žádnou prací hotový, protože bych pořád poslouchal. Já nevím, jestli krapet hudby není skoro to nejhezčí, co člověk může mít. Tak se mi zdá, že když se večer vrátí utahaný domů, při ničem si tak neodpočine, jako když trošku hraje hudba a on odpočívá. Viděl jsem takové, které se zavírají jako kufřík, mají držadlo a tak dále, a tak si ho člověk může nosit s sebou, všude kam jde.

„Co myslíš, že tam dělá?“ ptá se Jewel. „Já bych

tam odnes ty lopaty a zase je přines za tu dobu už desetkrát.“

„Nepospíchej na něj,“ povídám. „Pamatuj, že už není tak čerstvý jako ty.“

„Proč je teda nenechal vrátit mně? Musíme ti nechat spravit tu nohu, abychom mohli zítra vyrazit na cestu domů.“

„Máme hromadu času,“ povídám. „Rád bych věděl, kolik ty mašiny stojí na splátky.“

„Splátky čeho?“ řekl Jewel. „Za co by sis to moh koupit?“

„Člověk neví,“ povídám. „Myslím, že jsem moh koupit ten od Surrata za pět dolarů.“

A tak se táta vrátil a jeli jsme k Peabodymu. Když jsme tam byli, táta říkal, že si zatím zajde k holiči a nechá se oholit. A tak ten večer řekl, že si musí něco vyřídit, tak nějak od nás stácel oči stranou, když to říkal, vlasy měl namočené, hladce ulízané a nasládle navoněné, ale já jsem řekl, abychom ho nechali na pokoji; já osobně bych proti tomu nic neměl, poslechnout si ještě trošku té hudby.

A tak příští ráno byl zase pryč, pak se vrátil a poručil nám, abychom zapráhli a připravili se k odjezdu, a řekl, že se s náma sejde, a když odešli, povídá,

„Ty už asi nemáš žádné peníze?“

„Peabody mi dal akorát jenom na zaplacení hotelu,“ řekl jsem. „Přece už nepotřebujem nic jiného.“

„Ne,“ povídá táta; „ne. Nepotřebujem nic.“ Stál tam a díval se na mně.

„Jestli něco nutně potřebujem, myslím, že snad Peabody,“ řekl jsem.

„Ne,“ povídá; „už nic. Čekejte na mě všichni na rohu.“

A tak přijel Jewel s potahem, přišel pro mě a udělali mi ve voze lůžko, přešli jsme náměstí k tomu rohu, jak říkal táta, a čekali jsme tam ve voze, Dewey Dell a Vardaman jedli banány, když tu jsme je uviděli přicházet ulicí. Táta se blížil s tím vyzývavým a zároveň schlíplým výrazem, jako když se chystal k něčemu, o čem věděl, že se to mamince nebude zamlouvat, v ruce držel kufřík a Jewel řekl,

„Kdopak je to?“

Tu vidíme, že to není tím kufříkem, proč vypadá jinak; bylo to jeho obličejem a Jewel povídá, „Už má ty zuby.“

Opravdu. Vypadal s nima mnohem vyšší, tak nějak držel hlavu vzhůru, schlíplý a zároveň pyšný, a pak jsme uviděli za ním ji, jak nese druhý kufřík — ženská, která vypadala jako kachna, celá vyfintěná, měla takové tvrdé vyvalené oči, jako by chtěla každého člověka zstrašit, aby nic neříkal. A tak jsme tam seděli a dívali se na ně, Dewey Dell a Vardaman měli pootevřená ústa a v rukou drželi nedojedené banány, a ona se vynořila za tátovými zády a dívala se na nás, jako by chtěla všechny lidi zstrašit, a tu vidím, že kufřík, co nese, je takový ten malý gramofon. Byl opravdu celý zavřený a hezký jako obrázek a pokaždé, když si v zimě poštou objednáme a dostanem novou desku a budem sedět doma a poslouchat, budu si myslet, jaká je to škoda, že tu nemůže být taky Darl, aby se tím taky potěšil. Ale tak je to pro něj lepší. Tenhle svět není jeho svět; tenhle život není jeho život.

„To je Cash a Jewel a Vardaman a Dewey Dell,“
povídá táta, tak nějak schlíple a zároveň pyšně, když
má ty zuby a tak dále, ačkoli se na nás nechce podívat.
„Seznamte se s paní Bundrenovou,“ povídá.

SVĚTOVÁ ČETBA

Svazek 388

WILLIAM FAULKNER

KDYŽ JSEM UMÍRALA

*Z anglického originálu *As I Lay Dying* (Vintage Books, Alfred A. Knopf, Inc. a Random House, Inc.) přeložil Jiří Valja. Předmluvu napsal Josef Škvorecký. Graficky upravil František Muzika.*

Vydal ODEON, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 2331. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1967. Odpovědná redaktorka Helena Nebelová.

Vytiskl MÍR, novinářské závody, n. p., Praha 1, Václavské nám. 15. 10,22 autorských archů, 10,43 vydavatelských archů 602 22 852. D-07*70312 — Vydání první. Náklad 16 000 výtisků.

01—129—67
13/34 — Kartonované 7,50 Kčs